

Anadolu
Eğitim
Kültür
ve Bilim **Vakfı**

TÜRKİYE'NİN YENİ KIBRIS POLİTİKASI RAPORU

Anadolu
Eğitim
Kültür
ve Bilim Vakfı

TÜRKİYE'NİN YENİ KIBRIS POLİTİKASI **RAPORU**

(STRATEJİK ANALİZ VE ÖNERİLER)

Anadolu
Eğitim
Kültür
ve Bilim
Vakfı

TÜRKİYE’NİN YENİ KIBRIS POLİTİKASI RAPORU (STRATEJİK ANALİZ VE ÖNERİLER)

ANADOLU EĞİTİM KÜLTÜR VE BİLİM VAKFI
RAPORLAR SERİSİ - 15

Yayına Hazırlayanlar:

İşlay ARKAN (*Kıbrıs Mücahidi*) – Dr. Osman ARSLAN – Nejmettin ÖZDEMİR

ISBN: 978-625-90023-7-8

Grafik-Tasarım-Baskı

SFN Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık Ltd. Şti.
Cevizlidere Cad. 1237. Sok. 1/17 Balgat 06520 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 472 37 73-74 • sfn@sfn.com.tr • www.sfn.com.tr

Baskı Tarihi

Temmuz 2026

Sertifika No: 49149

Kuruluş Yılı: 2015

Anadolu Eğitim Kültür ve Bilim Vakfı

Strazburg Caddesi No: 44/7 Sıhhiye - Ankara

Tel: 0312 229 33 73 • Faks: 0312 230 56 18

www.anadoluayyayinlari.com • anadoluayyayinlari@gmail.com

Para ile satılmaz.

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	6
GİRİŞ	9
BİRİNCİ BÖLÜM: KIBRIS NEDEN ÖNEMLİDİR?	10
1.1. KIBRIS NEDEN STRATEJİK BİR MESELEDİR?	10
1.2. TARİHTE KIBRIS	10
1.2.1. Osmanlı Dönemi (1571–1878)	11
1.2.2. İngiliz Yönetimi (1878–1960)	11
1.2.3. 1960 Cumhuriyeti, Ortaklık Düzeninin Çöküşü ve 1974'e Giden Süreç.....	11
1.2.4. 1974 Barış Harekâtı ve Yeni Dönem.....	12
1.2.5. İngiliz Egemen Üs Bölgeleri ve Kıbrıs'ın Jeostratejik Denklemi	13
1.2.6. 1983: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlanı ve Devletleşme Süreci.....	13
1.2.7. 2004: Annan Planı ve Kıbrıs Meselesinde Paradigma Değişimi.....	13
1.2.8. 2017: Crans-Montana Konferansı ve Federasyon Modelinin Tükenişi.....	14
1.3. KIBRIS'IN COĞRAFİ KONUMU	14
1.4. KIBRIS'IN JEOPOLİTİK VE JEOSTRATEJİK ÖNEMİ	15
1.5. KIBRIS'IN TÜRKİYE İÇİN ÖNEMİ	15
1.6. BİRİNCİ BÖLÜMÜN DEĞERLENDİRMESİ	16
İKİNCİ BÖLÜM: ULUSLARARASI HUKUK ÇERÇEVESİNDE KIBRIS MESELESİ VE KKTC'NİN HUKUKİ STATÜSÜ	17
2.1. ULUSLARARASI HUKUKTA DEVLET KAVRAMI	17
2.2. MONTEVIDEO SÖZLEŞMESİ VE DEVLET OLMANIN HUKUKİ ŞARTLARI	17
2.2.1. Montevideo Ölgütleri Açısından KKTC'nin Değerlendirilmesi.....	18
2.2.2. Devlet Olma ile Tanınma Arasındaki Ayrım: Deklaratif ve Kurucu Yaklaşım.....	18
2.3. SELF-DETERMINASYON HAKKI VE KKTC'NİN HUKUKİ MEŞRUIYETİ	19
2.3.1. İç ve Dış Self-Determinasyon Ayrımı.....	19
2.3.2. Kıbrıs Türk Halkı Bakımından Self-Determinasyon Hakkı.....	19
2.3.3. KKTC'nin İlanı Hukukî Meşruiyet Taşımaktadır.....	20
2.3.4. Self-Determinasyon İlkesi Kıbrıs Türkleri İçin Hukukî Dayanaktır	20
2.4. ULUSLARARASI ADALET DİVANİ'NİN KOSOVA DANIŞMA GÖRÜŞÜ	20
2.4.1. Uluslararası Adalet Divanı'nın Değerlendirmesi KKTC'nin Lehinedir	21
2.4.2. Kararın Ortaya Koyduğu Hukukî İlkeler	21
2.4.3. Kosova Danışma Görüşünün KKTC Bakımından Değerlendirilmesi.....	21
2.5. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ'NİN 541 VE 550 SAYILI KARARLARININ HUKUKİ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	22
2.6. KKTC'NİN TANINMASI SORUNU VE ULUSLARARASI HUKUK	22
2.7. İKİNCİ BÖLÜMÜN DEĞERLENDİRMESİ	23
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRKİYE'NİN KIBRIS POLİTİKASINA YÖNELİK STRATEJİK ÖNERİLER	24
3.1. YENİ BİR KIBRIS STRATEJİSİNE NEDEN İHTİYAÇ VARDIR?	24
3.2. KKTC'NİN SOSYAL DAYANIKLILIĞININ VE TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞMESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ	25
3.2.1. Kıbrıs Türk Kimliğinin Güçlendirilmesi ve Toplumsal Dayanıklılık	25
3.2.2. Genç Kuşaklarla Yeni Bir Gelecek Perspektifi.....	26
3.2.3. Demografik Yapının Korunması ve Nüfus Stratejisi.....	26
3.2.4. Arazi Politikası ve Stratejik Mülkiyet Güvenliği.....	27
3.3. KKTC'NİN EKONOMİK KALKINMA STRATEJİSİ	28
3.3.1. Yardım Ekonomisinden Üretim Ekonomisine Geçiş	28
3.3.2. Turizmde Yeni Stratejik Yaklaşım.....	29
3.3.3. Yükseköğretim ve Bilgi Ekonomisi.....	30
3.3.4. Tarım, Su ve Gıda Güvenliği.....	31
3.3.5. Enerji ve Altyapı Entegrasyonu	32
3.3.6. Deniz Ekonomisi ve Lojistik Merkez Vizyonu.....	32
3.4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN GENEL DEĞERLENDİRMESİ	33
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: DOĞU AKDENİZ JEOPOLİTİĞİ, KÜRESEL GÜÇ REKABETİ VE KIBRIS'IN STRATEJİK GELECEĞİ	35
4.1. DOĞU AKDENİZ'DE DEĞİŞEN JEOPOLİTİK DENGELER	35
4.1.1. Küresel Güç Rekabetinin Doğu Akdeniz'e Yansımaları.....	36
4.1.2. Türkiye'nin Değişen Jeopolitik Ortamdaki Konumu	37

4.2. DOĞU AKDENİZ'İN ENERJİ JEOPOLİTİĞİ	37
4.3. DENİZ YETKİ ALANLARI VE MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE (MEB) MÜCADELESİ.....	38
4.3.1. Münhasır Ekonomik Bölge Kavramı ve Uluslararası Hukuk	39
4.3.2. Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Sorunu	39
4.3.3. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarına İlişkin Yaklaşımı	40
4.3.4. Kıbrıs Meselesinde Deniz Yetki Alanlarının Stratejik Sonuçları.....	40
4.3.5. Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanı Uyuşmazlıkları.....	41
4.3.6. Bölge Dışı Güçlerin Artan Askerî Varlığı	42
4.3.7. KKTC'nin Stratejik Savunma ve Deniz Güvenliği Altyapısı	42
4.3.8. İHA/SİHA ve Yeni Nesil Savunma Kabiliyetleri	42
4.3.9. Stratejik Değerlendirme.....	43
4.4. DOĞU AKDENİZ'DE BÖLGESEL VE KÜRESEL AKTÖRLER ARASINDAKİ REKABET	43
4.4.1. Amerika Birleşik Devletleri'nin Doğu Akdeniz Politikası.....	44
4.4.2. Birleşik Krallık ve Egemen Üs Bölgelerinin Stratejik Rolü.....	44
4.4.3. Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Doğu Akdeniz Stratejisi	45
4.4.4. Avrupa Birliği ve Güney Kıbrıs Politikası.....	46
4.4.4.1. GKRY'nin Avrupa Birliği Üyeliğinin Hukukî Meşruiyet Sorunu vardır	47
4.4.5. Rusya ve Çin'in Doğu Akdeniz Politikaları: Küresel Güç Rekabetinin Yeni Boyutu	47
4.4.6. İsrail, Mısır ve Bölgesel Enerji İş Birlikleri	48
4.4.7. EastMed Projesi: Jeopolitik Tercih ile Ekonomik Gerçeklik Arasında	49
4.4.8. Great Sea Interconnector Projesi ve Türkiye'nin Stratejik Enerji Avantajı.....	49
4.4.9. Stratejik Değerlendirme.....	50
4.5. TÜRKİYE'NİN KARŞI KARŞIYA OLDUĞU YENİ STRATEJİK RİSKLER	51
4.5.1. Türkiye'nin Bölgesel Dışlanma Riskine Karşı Çok Boyutlu Diplomasi.....	51
4.5.2. Enerji Güvenliği ve Ekonomik Rekabet	51
4.5.3. Deniz Yetki Alanları ve Hukukî Mücadele	52
4.5.4. Teknolojik Dönüşüm ve Yeni Nesil Güvenlik Riskleri.....	52
4.5.5. Stratejik Risk Yönetimi ve Türkiye'nin Yeni Vizyonu	53
4.6. DÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN DEĞERLENDİRMESİ	53
BEŞİNCİ BÖLÜM: DEĞİŞEN ŞARTLARDA KIBRIS POLİTİKASI.....	54
5.1. KIBRIS POLİTİKASININ TEMEL İLKELERİ.....	55
5.2. DIŞ POLİTİKADA YENİ YAKLAŞIM VE STRATEJİK ÖNCELİKLER	55
5.3. TÜRKİYE MERKEZLİ DOĞU AKDENİZ ENTEGRE ENERJİ KORİDORU (TMEEK) MODELİ	56
5.4. GÜVENLİK VE CAYDIRICILIK STRATEJİSİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ	57
5.4.1. Hibrit Tehditlere ve Yeni Güvenlik Risklerine Karşı Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi ..	58
5.4.2. Savunma Sanayii, Teknolojik Üstünlük ve Stratejik Caydırıcılık	58
5.4.3. Güvenlikte Bölgesel İş Birliği ve Stratejik Denge.....	59
5.4.4. Türkiye ile KKTC Arasında Bütünleşik Güvenlik Mimarisi.....	59
5.4.5. Deniz Güvenliği ve Doğu Akdeniz'de Deniz Hâkimiyeti	60
5.4.6. Bütünleşik Güvenlik ve Stratejik Dayanıklılık Yaklaşımı.....	61
5.4.7. Güvenlik Stratejisinin Değerlendirmesi.....	61
5.5. DİPLOMATİK VE ENERJİ STRATEJİSİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ.....	62
5.5.1. Enerji Diplomasisinin Güçlendirilmesi	62
5.5.2. Bölgesel Diplomasi ve Çok Taraflı İş Birliği.....	63
5.5.2.1. Kurumsal Tanınma Stratejisi Politikaları	64
5.5.2.1.1. Türk Devletleri Teşkilatı (TDT)	64
5.5.2.1.2. İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT)	64
5.5.2.1.3. Doğrudan Uçuş ve Temaslar.....	64
5.5.2.1.4. Doğrudan Ticaret	64
5.5.2.1.5. Uluslararası Temsil.....	64
5.5.2.1.6. Kamu Diplomasisi	64
5.5.2.1.7. Akademik ve Kültürel Diplomasi.....	64
5.5.2.1.8. Şartlı Diplomasi ve Teşvik Politikası	64
5.5.3. Doğu Akdeniz'de Ortak Refah Yaklaşımı	65
5.5.4. Enerji Güvenliğinden Bölgesel Liderliğe.....	65
5.6. HUKUKİ VE KURUMSAL STRATEJİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ.....	66
5.6.1. Hukuk Üreten Devlet Yaklaşımı	66
5.6.2. Stratejik Araştırma ve Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi	67
5.6.3. Uluslararası Hukukta Görünürlük ve Hukuk Diplomasisi	67
5.6.4. Hukukî Meşruiyetten Stratejik Devlet Kapasitesine	67
5.6.5. Stratejik Değerlendirme.....	68

5.7. ALTERNATİF SENARYO: TÜRKİYE–KKTC KONFEDERASYONU	68
5.7.1. Konfederasyon Modelinin Hukukî ve Siyasî Niteliği	69
5.7.2. Hangi Şartlarda Gündeme Gelebilir?	69
5.7.3. Muhtemel Stratejik Kazanımlar	69
5.7.4. Stratejik Değerlendirme	69
5.8. ALTERNATİF SENARYO: TÜRKİYE–KKTC DEVLET BÜTÜNLEŞMESİ (İLHAK SEÇENEĞİ) ..	70
5.9. BEŞİNCİ BÖLÜMÜN GENEL DEĞERLENDİRMESİ	70
ALTINCI BÖLÜM: CUMHURİYETİN İKİNCİ YÜZYILINDA TÜRKİYE'NİN KIBRIS POLİTİKASI	
NE OLMALIDIR?	72
6.1. RAPORUN TEMEL TESPİTLERİ NELERDİR?	72
6.2. TÜRKİYE'NİN YENİ KIBRIS DOKTRİNİ NE OLMALIDIR?	73
6.3. CUMHURİYETİN İKİNCİ YÜZYILINDA TÜRK MİLLİ KIBRIS POLİTİKASI İÇİN ÖNERİLER ..	74
6.3.1. Devletin Değişmez Stratejik İlkeleri	75
6.3.1.1. Kıbrıs Türk Halkının Egemen Eşitliği Vazgeçilmez Devlet Politikasıdır	75
6.3.1.2. İki Devletli Çözüm Değişmeyen Stratejik Hedefdir	75
6.3.1.3. KKTC'nin Güçlendirilmesi Millî Güvenliğin Parçasıdır	75
6.3.1.4. Kıbrıs Politikası Devlet Sürekliliğiyle Yürütülmelidir	75
6.3.2. Jeostratejik Vizyon ve Doğu Akdeniz Stratejisi	75
6.3.2.1. Kıbrıs, Türkiye'nin Doğu Akdeniz Jeopolitiğinin Merkezidir	75
6.3.2.2. Mavi Vatan Vizyonu Sürekli Geliştirilmelidir	75
6.3.2.3. TMEEK Modeli Hayata Geçirilmelidir	75
6.3.2.4. Türkiye–KKTC Enerji ve Ulaştırma Bütünleşmesi Tamamlanmalıdır	76
6.3.2.5. Türkiye Kapsayıcı Bölgesel Düzenin Kurucu Aktörü Olarak Hareket Etmelidir	76
6.3.2.6. Kıyıdaş Devletlerle Deniz Yetki Alanı Anlaşmaları Geliştirilmelidir	76
6.3.2.7. TPAO'nun Doğu Akdeniz Kapasitesi Güçlendirilmelidir	76
6.3.2.8. Türkiye–KKTC Elektrik Entegrasyonu Tamamlanmalıdır	76
6.3.3. Güvenlik ve Caydırıcılık Stratejisi	76
6.3.3.1. Türkiye–KKTC Bütünleşik Güvenlik Mimarisi Kurulmalıdır	76
6.3.3.2. KKTC Ordusunun Kurulması Stratejik Bir Seçenek Olarak Değerlendirilmelidir	76
6.3.3.3. Deniz Hâkimiyeti ve Mavi Vatan Güçlendirilmeli; Doğu Akdeniz Güvenlik ve İş Birliği Platformu kurulmalıdır.	77
6.3.3.4. Deniz Durumsal Farkındalığı En Üst Seviyeye Çıkarılmalıdır	77
6.3.3.5. Hibrit Tehditlere Karşı Millî Dayanıklılık Kurumsallaştırılmalıdır	77
6.3.3.6. Savunma Sanayii ve Yüksek Teknoloji Caydırıcılığın Temeli Olmalıdır	77
6.3.3.7. KKTC Türkiye'nin Entegre Hava ve Deniz Savunma Sistemine Dâhil Edilmelidir	77
6.3.4. Diplomasi ve Uluslararası Görünürlük Stratejisi	77
6.3.4.1. Çok Katmanlı Diplomasi Devlet Politikası Olmalıdır	77
6.3.4.2. KKTC'nin Uluslararası Görünürlüğü Sistematik Şekilde Güçlendirilmelidir	77
6.3.4.3. Enerji Diplomasisi Bölgesel Liderliğin Temel Aracı Olmalıdır	78
6.3.4.4. Türkiye Kurucu ve Kapsayıcı Diplomasiye Öncülük Etmelidir	78
6.3.4.5. Türkiye KKTC için Kurumsal Tanınma Stratejisi Politikaları İzlemelidir	78
6.3.4.6. Doğu Akdeniz İçin Çok Taraflı Müzakere Mekanizması Desteklenmelidir	78
6.3.4.7. KKTC Bölgesel Bilim ve Yükseköğretim Merkezi Hâline Getirilmelidir	78
6.3.5. Hukuk ve Kurumsal Devlet Kapasitesinin Güçlendirilmesi	78
6.3.5.1. Türkiye Hukuk Üreten Devlet Anlayışını Benimsemelidir	78
6.3.5.2. Millî Stratejik Araştırma Ekosistemi Oluşturulmalıdır	78
6.3.5.3. Hukuk Diplomasisi ve Akademik Görünürlük Kurumsallaştırılmalıdır	79
6.3.5.4. Deniz Yetki Alanları Hukuk ve Araştırma Merkezi Kurulmalıdır	79
6.3.5.5. Dijital KKTC Dönüşümü Desteklenmelidir	79
6.3.6. Stratejik Devlet Kapasitesi ve Gelecek Vizyonu	79
6.3.6.1. Stratejik Öngörü ve Senaryo Planlaması Kurumsallaştırılmalıdır	79
6.3.6.2. Kıbrıs Politikası Entegre Devlet Stratejisine Dönüştürülmelidir	79
6.3.6.3. KKTC Özel Ekonomik ve Teknoloji Bölgesi İlan Edilmelidir	79
6.3.6.4. KKTC Yüksek Katma Değerli Kalkınma Modeliyle Güçlendirilmelidir	79
6.3.6.5. Türkiye'nin Mali Destekleri Üretim ve Yatırım Odaklı Yapılandırılmalıdır	80
6.3.6.6. Türk Millî Kıbrıs Politikası Kurumsallaştırılmalıdır	80

TAKDİM

Kıbrıs meselesi Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli dış politika, millî güvenlik ve stratejik devlet meselelerinden biridir. Ada tarih boyunca yalnızca coğrafi konumu nedeniyle değil Doğu Akdeniz'in güvenliği, deniz ticaret yolları, enerji kaynakları ve bölgesel güç dengeleri üzerindeki belirleyici etkisiyle uluslararası siyasetin merkezinde yer almıştır. Bu yönüyle Kıbrıs, tarihî bir ihtilafın ötesinde, *Türkiye'nin güvenliği, Doğu Akdeniz'deki hak ve menfaatleri ile bölgesel istikrarının temel stratejik eksenlerindendir.*

Son yıllarda *enerji keşifleri, deniz yetki alanı uyuşmazlıkları, değişen güvenlik dengeleri ve küresel güç rekabeti*, Kıbrıs meselesine yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu jeopolitik dönüşüm, Türkiye'nin Kıbrıs politikasının tarihî, hukukî ve stratejik temellerinin *güncel şartlar ışığında daha güçlü ve sistematik biçimde yeniden değerlendirilmesini* zorunlu kılmaktadır.

Bu rapor, *Türkiye'nin mevcut tezlerini değiştirmeyi değil; onları yeni uluslararası konjonktürde daha güçlü, sistematik ve ikna edici bir metodolojiyle yeniden temellendirmeyi amaçlamaktadır.* Aynı zamanda Doğu Akdeniz'in yeni jeopolitiği dikkate alınarak, Türkiye'nin Kıbrıs politikasına katkı sağlayacak *somut, uygulanabilir ve sürdürülebilir stratejik politika önerileri* geliştirilmiştir.

Bu kapsamda Kıbrıs meselesi; tarihî gelişmeler ve diplomatik süreçlerin ötesinde, *uluslararası hukuk, karşılaştırmalı devlet uygulamaları, Doğu Akdeniz'in değişen güvenlik mimarisi ve Türkiye'nin uzun vade li millî menfaatleri* birlikte değerlendirilerek ele alınmış; çalışma, geleceğe yönelik politika üretimine katkı sunmayı hedefleyen *stratejik bir referans raporu* niteliği kazanmıştır.

Rapor üç temel eksen üzerine kurulmuştur: *Türkiye'nin tarihî tezlerinin metodolojik olarak yeniden değerlendirilmesi; hukukî tezlerinin uluslararası hukuk, yargı kararları ve karşılaştırmalı örneklerle tahkim edilmesi; Kıbrıs politikasını destekleyecek somut, kurumsal ve sürdürülebilir stratejik önerilerin geliştirilmesi.*

Temennimiz bu çalışmanın *akademik literatüre, kamu politikalarının geliştirilmesine ve Türkiye'nin tarihi, hukukî ve stratejik tezlerinin güçlendirilmesine* mütevazı da olsa katkı sağlamasıdır.

Bu raporun hazırlanmasına bilgi ve emekleriyle katkı sunan *Işıl Arkan, Dr. Osman Arslan ve Nejmettin Özdemir'e* teşekkür eder; bu ortak çalışmanın Türkiye'nin Kıbrıs politikasına ve ilgili literatüre değerli katkılar sunmasını dileriz.

Hayrullah Başer

Anadolu Eğitim Kültür ve Bilim Vakfı
Mütevelli Heyet Başkanı

TÜRKİYE

KKTC

GKRY

SURİYE

LÜBNAN

İSRAİL

MISİR

DOĞU AKDENİZ

Tom Benek

GİRİŞ

Kıbrıs Adası, Doğu Akdeniz'in merkezindeki konumu, deniz ticaret yollarını denetleyen jeopolitiği ve kıtalar arası stratejik geçiş niteliğiyle tarih boyunca uluslararası siyasetin odak noktalarından biri olmuştur. Günümüzde ise enerji güvenliği, deniz yetki alanları, bölgesel istikrar ve küresel güç rekabeti nedeniyle Doğu Akdeniz jeopolitiğinin merkezindeki yerini korumaktadır.

Soğuk Savaş sonrası gelişmeler, hidrokarbon keşifleri, deniz yetki alanı uyuşmazlıkları ve küresel enerji rekabeti, Kıbrıs meselesinin niteliğini değiştirmiştir. Kıbrıs artık yalnızca iki toplum arasındaki tarihî bir uyuşmazlık değil; Türkiye'nin güvenliği, Doğu Akdeniz'in stratejik dengesi, uluslararası hukuk ve bölgesel istikrar açısından çok boyutlu bir devlet meselesidir.

Bu değişim, Kıbrıs'a ilişkin değerlendirmelerin de yenilenmesini zorunlu kılmaktadır. Geçmişî kronolojik biçimde aktarmak veya mevcut siyasî tezleri tekrarlamak yeterli değildir. *Kıbrıs meselesi; tarih, uluslararası hukuk, güvenlik politikaları ve değişen jeopolitik dengelerin birlikte analiz edildiği bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır.*

Bu raporun amacı, *Türkiye'nin mevcut Kıbrıs tezlerini değiştirmek değil; onları değişen jeopolitik şartlar karşısında daha güçlü, sistematik ve uluslararası akademik standartlara uygun bir metodolojiyle yeniden temellendirmek ve tahkim etmektir.* Aynı zamanda karar alıcılara, akademiye, sivil topluma ve stratejik araştırma çevrelerine uygulanabilir politika önerileri sunan bir eser oluşturmayı hedeflemektedir. Tarihî gelişmeler hukukî sonuçları ve stratejik etkileriyle; uluslararası hukuk ise *Türkiye'nin tezlerini güçlendiren analitik bir çerçeve içinde değerlendirilmiştir.*

Çalışmanın özgün katkısı *Türkiye'nin tezlerini tarih, uluslararası hukuk ve stratejik analiz disiplinlerini ortak bir metodolojik zeminde buluşturarak yeniden sistematize etmesidir.* Bu nedenle Kıbrıs, yalnızca tarihî veya hukukî bir ihtilaf değil; *tarih, hukuk, jeopolitik ve kurumsal stratejinin birlikte değerlendirilmesini gerektiren çok katmanlı bir devlet politikası alanı* olarak ele alınmaktadır.

Rapordan çıkan temel sonuç, *Türkiye'nin Kıbrıs tezlerinin yalnızca tarihî haklılığa değil uluslararası hukukun genel ilkelerine, Doğu Akdeniz'in değişen jeostratejik gerçekliğine ve Türkiye'nin meşru güvenlik çıkarlarına dayanan güçlü ve bütüncül bir zemine sahip olduğudur.* Bu doğrultuda tarihî gelişmeler hukukî sonuçlarıyla, hukukî değerlendirmeler stratejik etkileriyle, stratejik tercihler ise kurumsal politika önerileriyle birlikte incelenmiştir.

Sonuç olarak bu rapor *Türkiye'nin Kıbrıs politikasını değişen uluslararası şartlar ışığında daha güçlü tarihî, hukukî ve stratejik temeller üzerine oturtmayı; tezlerini uluslararası akademik ölçütlerle uygun biçimde tahkim etmeyi; karar alma süreçlerine katkı sağlayacak uygulanabilir politika önerileri geliştirmeyi ve Kıbrıs konusunda fikrî ve kurumsal kapasitenin güçlenmesine katkı sunmayı amaçlamaktadır.*

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBRIS NEDEN ÖNEMLİDİR?

Kıbrıs meselesi çoğu zaman adadaki iki toplum arasındaki siyasî uyuşmazlık veya Türkiye–Yunanistan rekabeti çerçevesinde ele alınmaktadır. Oysa Kıbrıs, yalnızca iki toplumun geleceğini değil; *Doğu Akdeniz’in güvenlik mimarisini, deniz ticaret yollarını, enerji kaynaklarını ve bölgesel güç dengesini* doğrudan etkileyen stratejik bir merkezdir.

Tarih boyunca Akdeniz’e hâkim olmayı hedefleyen hiçbir büyük güç Kıbrıs’ı stratejik hesaplarının dışında bırakmamıştır. Anadolu, Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Süveyş üzerinden Hint Okyanusu’na uzanan deniz yollarının kavşağındaki ada, Doğu Akdeniz’in güvenlik, ticaret ve ulaştırma dengelerini belirleyen başlıca jeopolitik unsurlardan biri olmuştur.

1.1. KIBRIS NEDEN STRATEJİK BİR MESELEDİR?

XXI. yüzyılda hidrokarbon keşifleri, deniz yetki alanı uyuşmazlıkları, enerji arz güvenliği, yeni bölgesel ittifaklar ve küresel güç rekabeti, Kıbrıs’ı klasik bir egemenlik tartışmasının ötesine taşıyarak *Doğu Akdeniz jeopolitiğinin merkezî unsurlarından biri* hâline getirmiştir.

Türkiye açısından Kıbrıs’ın önemi tarihî bağlarla sınırlı değildir. Ada; *Türkiye’nin güney güvenliği, deniz yetki alanları, Mavi Vatan stratejisi, enerji güvenliği ve bölgesel caydırıcılığı* bakımından doğrudan millî güvenlikle ilişkilidir. Bu nedenle Kıbrıs politikası, dönemsel dış politika tercihlerinin değil, *devlet sürekliliğinin* bir gereğidir.

Kıbrıs meselesi ancak tarihî gelişmeler, uluslararası hukuk ve jeostratejik gerçeklik birlikte değerlendirildiğinde doğru anlaşılabilir. Bu bölümde Kıbrıs tarihi yalnızca kronolojik olarak değil, Türkiye’nin hukukî tezlerini ve stratejik yaklaşımını şekillendiren tarihsel zemin olarak incelenecektir.

1.2. TARİHTE KIBRIS

Kıbrıs, Doğu Akdeniz’in merkezindeki konumu nedeniyle tarih boyunca büyük güçlerin hâkimiyet mücadelesine sahne olmuştur. Akdeniz ile Orta Doğu arasındaki doğal geçiş noktası olan ada; deniz ticaretini denetleme, askerî harekâtları destekleme ve bölgesel güç dengelerini etkileme

kapasitesi sayesinde Hititlerden Bizans'a, Lüzinyanlardan Venediklilere, Osmanlı Devleti'nden İngiltere'ye kadar birçok devletin yönetimine girmiştir.

Bu tarihî süreklilik, Kıbrıs'ın hiçbir dönemde yalnızca coğrafi bir ada olarak görülmediğini; her zaman *Doğu Akdeniz jeopolitiğinin belirleyici merkezlerinden biri* olduğunu göstermektedir. Günümüzdeki güvenlik, deniz hâkimiyeti ve bölgesel rekabet tartışmaları da büyük ölçüde bu tarihsel miras üzerine kuruludur.

1.2.1. Osmanlı Dönemi (1571–1878)

Osmanlı Devleti, 1571'de Kıbrıs'ı fethederek adayı yaklaşık üç asır yönetmiş; Anadolu'dan gerçekleştirilen iskân politikasıyla Türk nüfusunu adaya yerleştirerek bugünkü demografik ve toplumsal yapının temellerini atmıştır. Millet sistemi sayesinde farklı dinî topluluklar inançlarını korumuş, ada uzun süre istikrarlı bir idarî yapıya kavuşmuştur.

Osmanlı döneminin en önemli sonucu, Kıbrıs'taki Türk varlığını geçici bir askerî unsur olmaktan çıkarıp *kalıcı bir toplumsal ve siyasî gerçekliğe* dönüştürmesidir. Bu nedenle Kıbrıs Türk halkının tarihî meşruiyeti ve kurucu toplum niteliği, 1960 Cumhuriyeti veya Garanti Antlaşması'ndan değil, *yaklaşık dört buçuk asırlık kesintisiz tarihî varlığından* kaynaklanmaktadır.

Dolayısıyla Türkiye'nin Kıbrıs'a ilişkin tarihî tezleri, romantik bir geçmiş anlatısına değil, *kesintisiz tarihsel sürekliliğe* dayanmaktadır.

1.2.2. İngiliz Yönetimi (1878–1960)

1878 Kıbrıs Sözleşmesi ile adanın yönetimi geçici olarak İngiltere'ye bırakılmış, İngiltere 1914'te adayı tek taraflı ilhak etmiş, Türkiye ise bu durumu Lozan Antlaşması'yla uluslararası hukuk bakımından kabul etmiştir.

İngiliz dönemi yalnızca bir yönetim değişikliği değil, *modern Kıbrıs meselesinin şekillendiği tarihsel kırılma noktasıdır*. Bu süreçte Rum toplumunda *Enosis* siyasî hedefe dönüşürken, Türk toplumu da tarihî varlığını ve siyasî haklarını koruma mücadelesine yönelmiştir. Enosis'in kurumsallaşması, iki toplumun hedeflerinin ayrışması ve sömürge yönetiminin politikaları, sonraki anayasal krizlerin ve güvenlik sorunlarının temelini oluşturmuştur.

1.2.3. 1960 Cumhuriyeti, Ortaklık Düzeninin Çöküşü ve 1974'e Giden Süreç

1960'da Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık'ın garantörlüğünde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, Türk ve Rum toplumlarının *siyasî eşitliğine dayanan iki kurucu ortaklık devleti* olarak tasarlanmıştır. İttifak Antlaşması Türkiye'ye adada asker bulundurma, Garanti Antlaşması ise anayasal düzeni koruma ve gerekli hâllerde müdahale yetkisi tanımıştır.

Ancak Rum liderliği ortaklık devletini kalıcı bir model değil, *Enosis'e ulaşınca kadar geçici bir aşama* olarak görmüştür. Makarios'un anayasa değişikliği girişimleri ve *Akritas Planı*, ortaklık düzenini tasfiye ederek Türk toplumunu kısa sürede etkisiz bırakmayı hedefleyen önceden hazırlanmış siyasi ve askerî stratejiyi ortaya koymuştur.

Bu plan doğrultusunda 21 Aralık 1963'te başlayan *Kanlı Noel* saldırıları ortaklık devletini fiilen sona erdirmiştir. Türk yerleşimleri hedef alınmış, çok sayıda sivil öldürülmüş, binlerce kişi göçe zorlanmış, yüzlerce ev ve iş yeri tahrip edilmiştir. *Kumsal Baskını'nda* Binbaşı Nihat İlhan'ın eşi ve üç çocuğunun katledilmesi, sivillere yönelik sistematik şiddetin sembolü olmuştur.

1963 sonrasında Kıbrıs Türkleri adanın yaklaşık yüzde üçünü oluşturan *gettolar*a sıkıştırılmış; yüzü aşkın köy boşaltılmış, on binlerce kişi göç etmiş, ekonomik ambargo ve ağır insanî şartlar altında yaşamaya zorlanmıştır. Türk kurucu ortak devlet organlarından dışlanmış, böylece 1960 ortaklık düzeni Rum tarafınca tek taraflı olarak ortadan kaldırılmıştır.

1964'te *Erenköy Direnişi*, Kıbrıs Türklerinin varoluş mücadelesinin simgesi olmuş; Türkiye'nin garantörlük kapsamında gerçekleştirdiği hava harekâtı büyük bir katliamı önlemiştir.

Dolayısıyla Kıbrıs meselesi 1974'te değil, 1963'te *ortaklık düzeninin yıkılması ve sistematik şiddetin başlamasıyla* bugünkü niteliğini kazanmıştır. 1963-1974 dönemi, Kıbrıs Türklerinin saldırılar, zorunlu göç, ekonomik kuşatma ve can güvenliği tehdidi altında verdiği bir varoluş mücadelesidir.

15 Temmuz 1974'te Yunan cuntasının desteklediği darbe ve ilan edilen *Enosis* hedefi, Garanti Sistemi'ni tamamen ortadan kaldırmıştır. Bunun üzerine Türkiye, 20 Temmuz 1974'te Garanti Antlaşması'ndan doğan yetkisini kullanarak Barış Harekâtı'nı gerçekleştirmiş; bu müdahale, *1963'ten beri ihlal edilen anayasal düzeni ve Kıbrıs Türk halkının güvenliğini yeniden tesis etmeye yönelik hukukî ve tarihî temele dayanan bir garantörlük müdahalesi* olmuştur.

1.2.4. 1974 Barış Harekâtı ve Yeni Dönem

15 Temmuz 1974 darbesinin ardından Türkiye, Garanti Antlaşması'ndan doğan hak ve yükümlülükleri çerçevesinde 20 Temmuz'da Barış Harekâtı'nı gerçekleştirmiştir. Harekât sonrasında adada fiilen iki ayrı yönetim oluşmuş, süreç 15 Kasım 1983'te KKTC'nin ilanıyla yeni bir safhaya ulaşmıştır.

1974, Kıbrıs meselesinin başlangıcı değil; 1963'te yıkılan ortaklık düzeninin ve on bir yıl boyunca saldırılara maruz kalan Kıbrıs Türk halkının güvenliğini yeniden tesis edildiği tarihtir. Bu nedenle Barış Harekâtı, yalnızca askerî bir operasyon değil, Garanti Antlaşması'nın uygulanması ve anayasal düzenin yeniden tesisine yönelik tarihsel sürecin devamıdır.

1.2.5. İngiliz Egemen Üs Bölgeleri ve Kıbrıs'ın Jeostratejik Denklemi

1960 Londra-Zürich Antlaşmaları'yla Birleşik Krallık, sömürge yönetimini sona erdirirken *Akrotiri ve Dikelya Egemen Üs Bölgeleri* üzerindeki tam egemenliğini korumuş, böylece Doğu Akdeniz'deki askerî varlığını kalıcı hâle getirmiştir.

Soğuk Savaş boyunca Sovyet faaliyetlerinin izlenmesinde kritik rol oynayan üsler, bugün de NATO'nun en önemli ileri konuşlanma merkezlerindendir. Irak, Suriye, Kızıldeniz ve Orta Doğu operasyonlarında aktif kullanılan bu üsler, Kıbrıs'ın yalnızca iki toplum arasındaki bir ihtilaf değil, *küresel güç rekabetinin merkezindeki stratejik bir platform* olduğunu göstermektedir.

Bu nedenle Birleşik Krallık'ın önceliği, adadaki siyasî çözümden ziyade *egemen üs bölgelerinin güvenliğini ve kesintisiz faaliyetini* sağlamaktır. Hidrokarbon keşifleri, enerji koridorları ve büyük güç rekabeti dikkate alındığında bu üslerin stratejik değeri daha da artmıştır. Dolayısıyla Kıbrıs, yalnızca Türk-Rum ilişkileri bağlamında değil; *Birleşik Krallık, NATO, ABD ve Doğu Akdeniz güvenlik mimarisinin kesiştiği çok katmanlı bir jeopolitik merkez* olarak değerlendirilmelidir.

1.2.6. 1983: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlanı ve Devletleşme Süreci

15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanı, Kıbrıs Türk halkının 1963'te fiilen sona eren ortaklık düzeni sonrasında *kendi siyasal iradesini devlet çatısı altında kurumsallaştırmasının* ifadesidir.

1963'te ortaklık devletinin çökmesiyle Kıbrıs Türkleri devlet organlarından dışlanmış; güvenliklerini, toplumsal varlıklarını ve siyasal temsil haklarını uzun yıllar kendi kurumlarıyla sürdürmek zorunda kalmıştır. Bu nedenle KKTC'nin ilanı, tek taraflı bir ayrılık değil; *ortadan kaldırılan ortaklık düzeninin, 1974 sonrasında oluşan güvenlik ortamının ve Kıbrıs Türk halkının kendi kaderini tayin iradesinin doğal sonucudur*. Böylece Kıbrıs Türkleri topluluk statüsünden anayasal devlet kimliğine geçmiştir.

KKTC'nin uluslararası alanda sınırlı tanınması hukukî ve siyasî tartışmaları sürdürmüş olup bu konu ilerleyen bölümlerde incelenecektir. Bununla birlikte 1983, Kıbrıs meselesini yalnızca toplumlar arası bir uyuşmazlık olmaktan çıkararak, *devletleşen Kıbrıs Türk halkının statü, diplomasi ve uluslararası hukuk mücadelesine* dönüştüren tarihî bir dönüm noktasıdır.

1.2.7. 2004: Annan Planı ve Kıbrıs Meselesinde Paradigma Değişimi

Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Annan Planı, iki toplumlu federal devlet, yeni mülkiyet düzeni, toprak düzenlemeleri ve güvenlik sistemini öngören en kapsamlı çözüm girişimidir.

24 Nisan 2004 referandumunda Kıbrıs Türk halkı yaklaşık %65 evet, Rum tarafı ise yaklaşık %76 hayır oyu vermiş; böylece plan yürürlüğe girememiştir. Sonuç, çözümün yalnızca hukuki düzenlemelerle değil, iki tarafın ortak siyasî iradesiyle mümkün olabileceğini göstermiştir.

Buna rağmen Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliği'ne tam üye kabul edilmesi, Kıbrıs Türklerinde uluslararası toplumun tarafsızlığına ilişkin güveni zedelemiş ve müzakere sürecini olumsuz etkilemiştir.

Türkiye açısından Annan Planı'nın en önemli sonucu ise *müzakere paradigmasının değişmesi* olmuştur. Federasyon temelindeki uzun müzakere süreci yerini, bugün savunulan *egemen eşitlik ve eşit uluslararası statüye dayalı iki devletli çözüm vizyonuna* bırakmıştır.

1.2.8. 2017: Crans-Montana Konferansı ve Federasyon Modelinin Tükenişi

2017'de İsviçre'nin Crans-Montana kentinde gerçekleştirilen konferans, federasyon temelindeki müzakerelerin ulaştığı en kapsamlı aşamayı oluşturmuştur. BM himayesinde yürütülen görüşmelerde yönetim, mülkiyet, toprak, güvenlik ve garantiler dâhil tüm temel başlıklar ele alınmış; ancak siyasî eşitlik, karar alma mekanizmaları, güvenlik düzeni ve Türkiye'nin garantörlüğü konularında uzlaşma sağlanamamıştır.

Crans-Montana, federasyon modelinin yalnızca teknik değil, *siyasî bakımdan da sürdürülebilir bir çözüme dönüşemediğini* ortaya koymuştur. Bunun ardından Türkiye ve KKTC, çözümün yalnızca federasyonla sınırlandırılmayacağını; adadaki fiili ve jeopolitik gerçeklikler temelinde *egemen eşitlik ve eşit uluslararası statüye dayalı iki devletli çözüm vizyonunu* benimsemiştir.

Dolayısıyla Türk tarafının bugün savunduğu iki devletli paradigma, tek bir gelişmenin değil; *1963'te ortaklık düzeninin çökmesi, 1974 Barış Harekâtı, 1983'te KKTC'nin ilanı, Annan Planı ve Crans-Montana'nın sonuçsuz kalmasıyla olgunlaşan tarihsel ve siyasî sürecin ürünüdür*. Bu nedenle güncel Kıbrıs politikası ancak bu bütüncül tarihsel perspektif içinde değerlendirilebilir.

1.3. KIBRIS'IN COĞRAFÎ KONUMU

Kıbrıs, Doğu Akdeniz'de Asya, Avrupa ve Afrika'nın kesişme noktasında; Anadolu'nun güney kıyılarına yaklaşık 65–70 kilometre mesafede yer alan stratejik bir adadır. Suriye, Lübnan, İsrail ve Mısır'a yakınlığı sayesinde deniz ulaşım hatlarını, askerî hareketliliği ve bölgesel güç dengesini etkileyebilecek eşsiz bir konuma sahiptir.

Adanın stratejik değeri büyüklüğünden değil, *Anadolu, Orta Doğu ve Kuzey Afrika arasında doğal bir kontrol noktası* olmasından kaynaklanmaktadır. Kıbrıs'a hâkim olan güç, yalnızca bir kara parçasını değil; Doğu Akdeniz'in güvenlik, ulaştırma ve deniz hâkimiyeti eksenini de etkileyebilmektedir.

Türkiye açısından Kıbrıs, yakın bir ada olmanın ötesinde *Anadolu'nun doğal jeostratejik uzantısı* ve millî güvenliğin ayrılmaz unsurudur. Ada; Türkiye'nin güney deniz yaklaşımlarını, deniz yetki alanlarını, enerji güvenliğini ve bölgesel caydırıcılığını doğrudan etkilemektedir. Günümüzde hidrokarbon kaynakları, enerji koridorları, İngiliz üsleri, deniz yetki alanları ve büyük güç rekabeti, Kıbrıs'ın jeostratejik değerini daha da artırmıştır.

1.4. KIBRIS'IN JEOPOLİTİK VE JEOSTRATEJİK ÖNEMİ

Coğrafya devletlere imkân sunar; jeopolitik bu imkânların nasıl kullanılacağını belirler. Bu bakımdan Kıbrıs, Anadolu, Süveyş Kanalı, Levant Havzası ve Kuzey Afrika arasında *deniz ulaşımını, enerji koridorlarını ve bölgesel güvenliği etkileyen stratejik bir güç merkezidir*. Büyük güçlerin tarih boyunca adaya hâkim olma çabasının temelinde de bu değişmeyen gerçeklik bulunmaktadır.

XXI. yüzyılda hidrokarbon keşifleri, deniz yetki alanı uyuşmazlıkları, enerji arz güvenliği, İngiliz Egemen Üs Bölgeleri ve yeni bölgesel ittifaklar, Kıbrıs'ı enerji, deniz hukuku, ulaştırma ve büyük güç rekabetinin kesiştiği çok boyutlu bir jeopolitik merkeze dönüştürmüştür.

Türkiye açısından ada, *Doğu Akdeniz güvenlik kuşağının ayrılmaz parçası ve millî güvenliğin ileri savunma hattıdır*. Güney kıyılarının güvenliği, deniz yetki alanlarının korunması, Mavi Vatan vizyonu, enerji güvenliği ve bölgesel güç dengesi bakımından Kıbrıs'ın konumu belirleyicidir. Kıbrıs, Türkiye'nin güney güvenlik kuşağının ve Doğu Akdeniz'deki stratejik derinliğinin en önemli unsurlarından biridir.

Kıbrıs, Türk Boğazları ile Süveyş Kanalı arasında uzanan deniz ulaşım hattının merkezinde yer alması nedeniyle küresel deniz ticareti bakımından da stratejik önem taşımaktadır.

1.5. KIBRIS'IN TÜRKİYE İÇİN ÖNEMİ

Türkiye açısından Kıbrıs, yalnızca dış politika konusu değil; *millî güvenlik, deniz jeopolitiği ve Doğu Akdeniz stratejisinin temel devlet meselesidir*. Bu önem tarihî bağların yanı sıra coğrafyanın ve değişen jeopolitiğin ortaya çıkardığı stratejik zorunluluktan kaynaklanmaktadır.

Anadolu'nun güney kıyılarına yakınlığıyla ada, Türkiye'nin güney güvenlik kuşağı ve Doğu Akdeniz'deki ileri savunma hattıdır. Modern güvenlik anlayışı, tehditlerin mümkün olduğunca ileri hatlarda yönetilmesini gerektirdiğinden, *Kıbrıs'ın güvenliği ile Türkiye'nin güvenliği aynı stratejik denklemin parçalarıdır*.

Kıbrıs; Avrupa, Asya ve Afrika'nın kesişiminde yer alan konumu sayesinde Doğu Akdeniz'in deniz ve hava hâkimiyetini etkileyen doğal bir ileri stratejik platform, adeta bir sabit uçak gemisi niteliğindedir.

Hidrokarbon rezervleri, deniz yetki alanı uyuşmazlıkları ve enerji koridorları Kıbrıs'ın önemini daha da artırmıştır. *Mavi Vatan yaklaşımı*, Kıbrıs'ı Türkiye'nin deniz yetki alanlarının korunması, enerji güvenliği, deniz hâkimiyeti ve bölgesel caydırıcılığının temel dayanaklarından biri olarak

görmektedir. Ada aynı zamanda Türkiye'nin diplomatik etkinliği, bölgesel iş birlikleri ve uluslararası müzakere kapasitesi bakımından da stratejik ağırlık merkezidir.

KKTC, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejik varlığının yanında Türk Dünyası'nın Akdeniz'e açılan en önemli jeopolitik kapılarından biridir.

1.6. BİRİNCİ BÖLÜMÜN DEĞERLENDİRMESİ

Birinci bölümde Kıbrıs meselesinin tarihi, coğrafi ve jeopolitik temelleri birlikte ele alınmıştır. Bu değerlendirmeler, meselenin yalnızca adadaki siyasî ihtilaflarla açıklanamayacağını; *tarihî süreklilik, değişmeyen coğrafya ve değişen jeopolitiğin* birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Osmanlı döneminden İngiliz yönetimine, 1960 Ortaklık Cumhuriyeti'nden 1963 kırılmasına, 1974 sonrasındaki yeni yapıya ve KKTC'nin ilanına uzanan süreç, Kıbrıs Türk halkının adadaki varlığının tarihi, siyasî ve hukukî bakımdan *kurucu bir gerçeklik* olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı süreç, Türkiye ve KKTC'nin *egemen eşitlik ve eşit uluslararası statüye dayalı iki devletli çözüm* yaklaşımının tarihsel ve stratejik arka planını da açıklamaktadır.

Kıbrıs'ın jeostratejik konumu ise bu tarihsel sürekliliğe güvenlik boyutu kazandırmaktadır. Ada; Türkiye'nin güney güvenlik kuşağı, deniz yetki alanları, enerji güvenliği, Mavi Vatan vizyonu ve bölgesel güç dengesi bakımından vazgeçilmezdir. Bu nedenle Kıbrıs'taki gelişmeler, yalnızca adanın iç siyasetini değil, Türkiye'nin millî güvenlik mimarisini ve Doğu Akdeniz'deki konumunu da doğrudan etkilemektedir.

Sonuç olarak Kıbrıs meselesi, *tarihî meşruiyet ile jeopolitik zorunluluğun kesiştiği kalıcı bir devlet politikası alanıdır*. Tarih Kıbrıs Türk halkının meşru varlığını, coğrafya ve jeopolitik ise Türkiye açısından Kıbrıs'ın vazgeçilmezliğini açıklamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUK ÇERÇEVESİNDE KIBRIS MESELESİ VE KKTC'NİN HUKUKÎ STATÜSÜ

Bu bölümde KKTC'nin hukukî statüsü; öncelikle devlet olmanın maddî unsurları, ardından tanınmanın hukukî niteliği, uluslararası yargı kararları ile devlet uygulamaları çerçevesinde incelenmektedir. Böylece Kıbrıs meselesi, *siyasî söylemlerden bağımsız olarak uluslararası hukukun kavram, ilke ve uygulamaları temelinde* sistematik biçimde değerlendirilmektedir.

2.1. ULUSLARARASI HUKUKTA DEVLET KAVRAMI

Uluslararası hukukta devlet, yalnızca siyasî bir organizasyon değil; *uluslararası hukuk kişiliğinin, hak ve yükümlülüklerin, uluslararası sorumluluğun ve devletlerarası ilişki kurma ehliyetinin temelini oluşturan hukukî bir statüdür*. Bir oluşumun devlet niteliği, uluslararası hukukta kabul gören objektif ölçütlere göre belirlenir.

Kıbrıs meselesinde temel sorun, *devlet olma ile tanınma kavramlarının karıştırılmasıdır*. Oysa uluslararası hukukta bunlar farklı kurumlardır; bir siyasal oluşumun devlet niteliği kazanması ile uluslararası toplum tarafından tanınması aynı olgu değildir. Bu ayrım, hem doktrinde hem de uluslararası yargı uygulamalarında genel kabul görmektedir.

2.2. MONTEVIDEO SÖZLEŞMESİ VE DEVLET OLMANIN HUKUKÎ ŞARTLARI

Devlet olmanın objektif ölçütlerine ilişkin temel referans, 1933 tarihli Montevideo Devletlerin Hak ve Yükümlülükleri Sözleşmesi'dir. Bölgesel nitelikte olmasına rağmen sözleşmede yer alan kriterler zamanla uluslararası örf ve âdet hukukunun yerleşik ölçütleri hâline gelmiştir.

Montevideo Sözleşmesi'nin 1. maddesine göre bir devletin sahip olması gereken dört unsur şunlardır: *Sürekli nüfus, belirli bir ülke (toprak), etkin hükümet, diğer devletlerle ilişki kurabilme kapasitesi*. Bu kriterler, *devlet olmanın maddî ve objektif şartlarını* oluşturur. Dikkat çekici olan husus, *uluslararası tanınmanın* bu unsurlar arasında sayılmamış olmasıdır. Bu durum, *devlet olma ile*

tanınmanın farklı hukukî kurumlar olduğu yönündeki yerleşik yaklaşımın en önemli dayanaklarından biridir.

Bu nedenle *KKTC'nin hukukî statüsü değerlendirilirken önce devlet olmanın objektif şartları, ardından tanınma meselesi* ayrı birer hukukî kurum olarak incelenmelidir.

2.2.1. Montevideo Ölçütleri Açısından KKTC'nin Değerlendirilmesi

Montevideo ölçütleri esas alındığında KKTC'nin devlet olmanın maddî unsurlarını karşıladığı görülmektedir: KKTC, *sürekli nüfus* bakımından yerleşik ve demokratik temsil mekanizmalarına sahip bir topluma; *belirli bir ülke* bakımından etkin denetim altında bulunan tanımlanabilir bir coğrafyaya; *etkin hükümet* bakımından yasama, yürütme ve yargı organlarıyla kamu hizmetlerini kesintisiz yürüten işleyen bir devlet yapısına sahiptir. *Diğer devletlerle ilişki kurabilme kapasitesi* yönünden ise sınırlı tanınmaya rağmen diplomatik, ekonomik, kültürel ve teknik ilişkiler geliştirerek bu kapasiteyi fiilen kullanmaktadır.

Dolayısıyla Montevideo ölçütleri bakımından KKTC'nin "devlet" olduğu uluslararası hukukun tespiti, öyle olmalıdır. Bu şartları taşıyan bir "devlet"in sınırlı tanınmasının uluslararası hukuk bakımından doğurduğu sonuçlar vardır. Odaklanılması gereken husus burasıdır.

2.2.2. Devlet Olma ile Tanınma Arasındaki Ayrım: Deklaratif ve Kurucu Yaklaşım

Uluslararası hukuk öğretisinde devlet olmanın hukukî niteliği konusunda iki temel yaklaşım bulunmaktadır. *Deklaratif (açıklayıcı) teori*, bir siyasal oluşumun devlet niteliğinin uluslararası tanınmadan değil, *devlet olmanın objektif şartlarını taşımasından* kaynaklandığını kabul eder. Bu yaklaşıma göre tanınma, hukukî statüyü kuran değil, mevcut durumu açıklayan siyasî ve diplomatik bir işlemdir.

Buna karşılık *kurucu (constitutive) teori*, uluslararası tanınmayı devlet olmanın kurucu unsurlarından biri saymaktadır. Ancak çağdaş uluslararası hukuk öğretisi ve devlet uygulamaları, *devlet olmanın yalnızca tanınmaya indirgenemeyeceğini* göstermektedir. Nitekim Montevideo ölçütlerini taşıyan bazı siyasal oluşumların sınırlı tanınmalarına rağmen devlet statülerine ilişkin hukukî tartışmalar sürmektedir.

KKTC'nin hukukî statüsü de bu ayrım çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu rapor, *devlet olmanın öncelikle objektif hukukî ölçütler üzerinden, tanınmanın ise ayrı bir hukukî kurum olarak incelenmesi gerektiği* yönündeki deklaratif yaklaşımı esas almaktadır. Türkiye'nin de yaklaşımı bu temele oturmalıdır.

2.3. SELF-DETERMİNASYON HAKKI VE KKTC'NİN HUKUKÎ MEŞRUIYETİ

Self-determinasyon (kendi kaderini tayin hakkı), çağdaş uluslararası hukukun temel ilkelerinden biridir. Birleşmiş Milletler Antlaşması ile 1966 tarihli İnsan Hakları Sözleşmelerinin ortak birinci maddesinde güvence altına alınan bu ilkeye göre bütün halklar, siyasal statülerini serbestçe belirleme ve ekonomik, sosyal ile kültürel gelişmelerini özgürce sürdürme hakkına sahiptir.

Bununla birlikte self-determinasyon, *her topluluğa kendiliğinden bağımsız devlet kurma hakkı tanıyan mutlak bir ilke değildir.* Uluslararası hukuk öğretisi ve devlet uygulamaları bu hakkı özellikle *iç (internal) ve dış (external) self-determinasyon* ayrımı çerçevesinde değerlendirmektedir.

Kıbrıs bakımından temel hukukî tartışma, hakkın varlığından değil, *hangi şartlarda ve hangi kapsamda kullanılabileceğinden* kaynaklanmaktadır. Bu nedenle KKTC'nin hukukî statüsünün değerlendirilmesinde iç ve dış self-determinasyon ayrımı belirleyici önemdedir.

2.3.1. İç ve Dış Self-Determinasyon Ayrımı

İç self-determinasyon, bir halkın mevcut devlet yapısı içinde siyasî temsil, yönetime katılım, kültürel kimliğini koruma ve temel haklardan eşit biçimde yararlanmasını ifade eder. Uluslararası hukukun önceliği, bu hakların anayasal düzen içinde etkin biçimde kullanılabilmesidir.

Dış self-determinasyon ise istisnâî nitelikte olup, anayasal temsilin ortadan kalkması, ortak devlet düzeninin fiilen işlemez hâle gelmesi ve sistematik hak ihlalleri gibi olağanüstü durumlarda gündeme gelir. Bu yaklaşım, doktrinde giderek kabul gören *onarıcı ayrılma (remedial secession)* anlayışının temelini oluşturmaktadır.

Her ne kadar onarıcı ayrılma pozitif uluslararası hukukta açıkça düzenlenmemiş olsa da ağır ve sürekli hak ihlalleri karşısında *son çare olarak dış self-determinasyona hukukî dayanak oluşturabileceği* yönündeki görüşler doktrinde ve bazı uluslararası yargı kararlarında giderek güç kazanmaktadır.

2.3.2. Kıbrıs Türk Halkı Bakımından Self-Determinasyon Hakkı

Kıbrıs'ta self-determinasyon ilkesi değerlendirilirken, *1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iki kurucu halkın siyasî eşitliğine dayanan ortaklık devleti olduğu* gerçeği esas alınmalıdır. 1963'te başlayan anayasal kriz, Rum saldırıları ve Kıbrıs Türklerinin devlet organlarından dışlanmasıyla ortaklık düzeni fiilen sona ermiş; Türk halkı yalnızca yönetime katılma hakkını değil, *kurucu ortak statüsünü, anayasal güvencelerini ve temel haklarını* da kaybetmiştir.

Bu nedenle Kıbrıs Türk halkının hukukî statüsü, klasik azınlık hakları kapsamında değerlendirilemez. Kıbrıs Türkleri sonradan ortaya çıkan bir azınlık değil, *1960 Cumhuriyeti'nin egemenliği paylaşan kurucu ortaklarından biridir.* Bu sebeple 1963 sonrasında yaşananlar, yalnızca azınlık haklarının ihlali değil, *ortak egemenlik düzeninin tek taraflı tasfiyesi* niteliğindedir.

Uluslararası hukuk bakımından belirleyici kırılma da budur. Dış self-determinasyonun temel şartlarından biri olan *anayasal ortaklığın ve eşit siyasî temsilin ortadan kalkması*, Kıbrıs'ta 1963'ten itibaren fiilen gerçekleşmiştir. Bu yönüyle Kıbrıs meselesi, klasik ayrılıkçı hareketlerden değil, *çöken bir ortaklık devletin kurucu ortağının hukukî statüsünden doğan özgün bir uluslararası hukuk sorunudur*.

2.3.3. KKTC'nin İlanı Hukukî Meşruiyet Taşımaktadır

15 Kasım 1983'te ilan edilen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yalnızca siyasî bir karar değil; 1963'te fiilen çöken ortaklık düzeni sonrasında Kıbrıs Türk halkının kendi siyasal geleceğini belirleme iradesinin kurumsal ifadesidir. Bu yönüyle ilan, yeni bir devlet kurma iradesinin yanı sıra, *ortadan kaldırılan anayasal eşitlik ve siyasal temsilin yeni bir hukukî zeminde yeniden tesis edilmesi* girişi olarak değerlendirilmelidir.

Bu nedenle KKTC'nin hukukî statüsü yalnızca tanınma meselesine indirgenemez. Öncelikle, *Kıbrıs Türk halkını bu iradeye yönelten hukukî şartların oluşup oluşmadığı* değerlendirilmeli; tanınma ise bunun ardından ele alınması gereken ayrı bir hukukî ve siyasî süreç olarak incelenmelidir.

2.3.4. Self-Determinasyon İlkesi Kıbrıs Türkleri İçin Hukukî Dayanaktır

Self-determinasyon, Kıbrıs meselesini tek başına çözen bir hukuk normu değildir; ancak Kıbrıs Türk halkının hukukî statüsünün değerlendirilmesinde göz ardı edilemeyecek temel ilkelerden biridir.

1963'te ortaklık düzeninin fiilen sona ermesi, Kıbrıs Türklerinin anayasal sistem dışına itilmesi ve uzun yıllar siyasal iradelerini kendi kurumlarıyla kullanmak zorunda kalmaları, self-determinasyon ilkesinin KKTC bakımından güçlü bir hukukî dayanak oluşturduğunu göstermektedir.

2.4. ULUSLARARASI ADALET DİVANI'NIN KOSOVA DANIŞMA GÖRÜŞÜ

Devlet olma, self-determinasyon ve bağımsızlık ilanlarına ilişkin uluslararası hukuk yalnızca antlaşmalarla değil yargı kararlarıyla da şekillenmektedir. Bu bakımdan Uluslararası Adalet Divanı'nın 22 Temmuz 2010 tarihli *Kosova Danışma Görüşü*, bağımsızlık ilanlarının uluslararası hukuk bakımından değerlendirilmesine ilişkin en önemli içtihatlardan biridir. Kararın önemi *bağımsızlık ilanlarına ilişkin genel hukukî ilkeleri ortaya koymasından* kaynaklanmaktadır.

2.4.1. Uluslararası Adalet Divanı'nın Değerlendirmesi KKTC'nin Lehinedir

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun talebi üzerine verilen 22 Temmuz 2010 tarihli danışma görüşünde UAD, *Kosova'nın bağımsızlık ilanının uluslararası hukuku ihlal etmediği* sonucuna ulaşmış; uluslararası hukukta *tek taraflı bağımsızlık ilanlarını genel olarak yasaklayan bir norm bulunmadığını* açıkça ifade etmiştir.

2.4.2. Kararın Ortaya Koyduğu Hukukî İlkeler

Kosova Danışma Görüşü üç temel ilke ortaya koymaktadır:

- *Uluslararası hukukta tek taraflı bağımsızlık ilanlarını genel olarak yasaklayan bir norm bulunmamaktadır.*
- *Devlet olma ile uluslararası tanınma farklı hukukî kurumlardır.*
- *Bağımsızlık ilanının hukukî niteliği ile tanınma süreci ayrı değerlendirilmelidir.*

Bu ilkeler, devlet olma ve tanınma tartışmaları bakımından genel hukukî referans niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte her bağımsızlık ilanı kendi tarihsel ve hukukî şartları içinde değerlendirilmelidir. Dolayısıyla Kosova Danışma Görüşü, *KKTC ile Kosova arasında benzerlik kuran değil; uluslararası hukukun bağımsızlık ilanlarına yaklaşımını açıklayan temel bir yargısal referanstır.*

2.4.3. Kosova Danışma Görüşünün KKTC Bakımından Değerlendirilmesi

Kosova Danışma Görüşü, *kendiliğinden KKTC'nin tanınmasını gerektiren bir karar değildir.* Divan yalnızca bağımsızlık ilanının uluslararası hukuka uygunluğunu incelemiş, devlet olarak tanınma konusunda hüküm kurmamıştır.

Bununla birlikte karar; *tek taraflı bağımsızlık ilanlarının mutlak biçimde yasaklanmadığını, devlet olma ile tanınmanın farklı hukukî kurumlar olduğunu ve bağımsızlık ilanı ile tanınmanın ayrı değerlendirilmesi gerektiğini* ortaya koymuştur. Bu ilkeler, *Montevideo ölçütleri, deklaratif tanınma teorisi ve self-determinasyon ilkesiyle birlikte değerlendirildiğinde*, KKTC'nin hukukî statüsünün yalnızca siyasî tanınma üzerinden açıklanamayacağını göstermektedir: Uluslararası toplum tarafından yeterince tanınmasa da uluslararası hukukun kabul ettiği bir devlet varlığı söz konusudur.

Kıbrıs Türk halkının 1963'te ortaklık devletinden dışlanması, anayasal eşitliğin fiilen ortadan kaldırılması ve kendi siyasal kurumlarını oluşturmak zorunda kalması dikkate alındığında, KKTC'nin hukukî statüsü *yalnızca siyasî tercihlerle değil; uluslararası hukukun genel ilkeleri ve uluslararası yargı içtihatları çerçevesinde* de meşrudur.

2.5. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ'NİN 541 VE 550 SAYILI KARARLARININ HUKUKÎ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

KKTC'nin uluslararası hukuk bakımından statüsüne ilişkin tartışmalarda en sık atıf yapılan belgeler BM Güvenlik Konseyi'nin 541 (1983) ve 550 (1984) sayılı kararlarıdır. Bu kararlarla Güvenlik Konseyi, 15 Kasım 1983 tarihli bağımsızlık ilanını tanımamış ve devletlere KKTC'yi tanınamaları çağrısında bulunmuştur.

Bu kararlar önemli siyasî ve hukukî belgeler olmakla birlikte, *KKTC'nin devlet olma şartlarını Montevideo ölçütleri çerçevesinde inceleyen veya devlet niteliği hakkında hüküm kuran normatif metinler değildir*. Değerlendirmeler, dönemin siyasî şartları ile Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliği koruma sorumluluğu kapsamında yapılmıştır.

Dolayısıyla 541 ve 550 sayılı kararlar, *KKTC'nin hukukî statüsüne ilişkin tartışmayı tek başına sona erdiren belgeler olarak değerlendirilemez*. Sağlıklı bir değerlendirme; *1960 Ortaklık Cumhuriyeti'nin anayasal yapısı, 1963 anayasal kırılması, Montevideo ölçütleri, self-determinasyon ilkesi, Kosova Danışma Görüşü, uluslararası yargı içtihatları ve devlet uygulamalarının* birlikte ele alınmasını gerektirir.

Öte yandan bu kararlar, *BM Şartı'nın VI. Bölümü (Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözümü)* kapsamında kabul edildiğinden *tavsiye niteliğindedir*; devletler bakımından VII. Bölüm kararlarında olduğu gibi bağlayıcı yaptırım doğurmaz. Güvenlik Konseyi'nin zorlayıcı kararları, *BM Şartı'nın VII. Bölümü* uyarınca alınmaktadır.

2.6. KKTC'NİN TANINMASI SORUNU VE ULUSLARARASI HUKUK

KKTC; *belirli ülke, sürekli nüfus, etkin kamu otoritesi ve diğer devletlerle ilişki kurabilme kapasitesi* bakımından Montevideo ölçütlerini karşılamaktadır. Ayrıca Kıbrıs Türk halkının *1960 Cumhuriyeti'nin egemen eşitliğe dayanan kurucu ortağı olması, 1963'te ortaklık düzeninin fiilen sona ermesi ve kendi siyasal kurumlarını oluşturmak zorunda kalması, self-determinasyon* bakımından da belirleyici hukukî olgulardır.

Buna karşılık devletlerin KKTC'yi tanıma politikalarının çoğu zaman *hukukî değerlendirmelerden çok jeopolitik dengeler ve diplomatik tercihlerle belirlendiği açıktır*. Bu durum, uluslararası hukukun normatif yapısıyla uluslararası siyasetin işleyişi arasındaki farklılığı göstermektedir.

Dolayısıyla *sınırlı tanınma devlet niteliğinin bulunmadığı anlamına gelmediği gibi, devlet olmanın objektif şartlarının varlığı da kendiliğinden uluslararası tanınmayı sağlamaz*. Tanınma, hukuk ile siyasetin kesişiminde şekillenen ayrı bir süreçtir.

Kıbrıs Türk halkı, sonradan ortaya çıkan bir azınlık değil; *1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucu ortağıdır*. Rum tarafının 1963'te anayasal düzeni tek taraflı olarak ortadan kaldırması ve yarım asrı aşan federasyon müzakerelerinin sonuçsuz kalması, Türkiye ve KKTC'nin *egemen eşitlik ve eşit uluslararası statüye dayalı iki devletli çözüm vizyonuna* yönelmesinin temelini oluşturmuştur. Mevcut uluslararası hukuk kriterleri hukuken KKTC'yi devlet sayarken tanınma siyasal bir karar olup devletlerin çıkar politikaları ve güç dengeleri şekillendirmektedir.

2.7. İKİNCİ BÖLÜMÜN DEĞERLENDİRMESİ

Bu bölümde Kıbrıs meselesi; *Montevideo ölçütleri, deklaratif ve kurucu tanınma teorileri, self-determinasyon ilkesi, Kosova Danışma Görüşü ile BM Güvenlik Konseyi'nin 541 ve 550 sayılı kararları* çerçevesinde incelenmiştir. Ortaya çıkan temel sonuç, *KKTC'nin hukukî statüsünün tek bir belgeye, tek bir karara veya yalnızca tanınma olgusuna indirgenemeyeceğidir*.

Bölüm ayrıca, *uluslararası hukuk ile uluslararası siyasetin aynı dinamiklere göre işlemediğini* ortaya koymaktadır. Devlet olmanın objektif şartları ile devletlerin tanıma tercihleri farklı süreçlere tabidir. Bu nedenle *sınırlı tanınma devlet niteliğini ortadan kaldırmadığı gibi, devlet olmanın objektif şartlarının varlığı da otomatik olarak tanınma sonucunu doğurmaz*.

Birinci bölümde ortaya konulan tarihî meşruiyet ve jeopolitik zorunluluk, ikinci bölümde uluslararası hukukla desteklenmiş; Kıbrıs meselesi *tarih, hukuk ve stratejiyi bütünleştiren disiplinler arası bir perspektifle* değerlendirilmiştir. Buna göre Kıbrıs meselesi, *tarihî meşruiyet, jeopolitik zorunluluk ve uluslararası hukukun kesişiminde şekillenen çok boyutlu bir devlet politikası alanıdır*. Türkiye'nin Kıbrıs politikası da bu nedenle *uluslararası hukukla temellendirilmiş, diplomasiyle desteklenmiş ve uzun vadeli stratejik vizyonla bütünleştirilmiş bir devlet vizyonuna* dayanmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN KIBRIS POLİTİKASINA YÖNELİK STRATEJİK ÖNERİLER

Bu bölüm, önceki analizlerden hareketle *uygulanabilir, kurumsallaşmış ve uzun vadeli bir stratejik yol haritası* ortaya koymaktadır. Amaç mevcut tarihî ve hukukî tezleri *diplomatik, ekonomik, güvenlik, kurumsal ve toplumsal politikalarla destekleyen bütünselik bir devlet stratejisi* oluşturmaktır.

3.1. YENİ BİR KIBRIS STRATEJİSİNE NEDEN İHTİYAÇ VARDIR?

Doğu Akdeniz’de değişen güç dengeleri, enerji rekabeti, yeni bölgesel ittifaklar, uluslararası sistemdeki dönüşüm ve KKTC’nin demografik, ekonomik ve sosyal dinamikleri, Türkiye’nin Kıbrıs politikasının güncellenmesini zorunlu kılmaktadır. Esas ihtiyaç, *meşruiyeti güçlendiren, diplomatik görünürlüğü artıran, ekonomik sürdürülebilirliği sağlayan, güvenlik kapasitesini geliştiren ve Kıbrıs Türk halkının geleceğe güvenini pekiştiren bütünselik bir strateji* oluşturmaktır.

Bu strateji; *güvenlik, diplomasi, uluslararası hukuk, ekonomi, teknoloji, eğitim, kamu diplomasisi ve toplumsal dayanıklılığı* eş zamanlı kapsamalıdır. Çünkü günümüz rekabeti yalnızca askerî güçle değil; *hukukî meşruiyet, ekonomik direnç, teknolojik kapasite, uluslararası görünürlük ve kurumsal etkinlik*le şekillenmektedir.

Türkiye’nin yeni Kıbrıs stratejisi dört temel eksen üzerine kurulmalıdır:

- *Uluslararası hukuk temelinde meşruiyetin güçlendirilmesi,*
- *Diplomatik etkinlik ve uluslararası görünürlüğün artırılması,*
- *KKTC’nin kurumsal, ekonomik ve teknolojik kapasitesinin geliştirilmesi,*
- *Kıbrıs Türk toplumunun demografik, kültürel ve sosyal dayanıklılığının tahkim edilmesi.*

Bu eksenler birlikte uygulandığında yalnızca mevcut statü korunmayacak; *KKTC’nin uluslararası konumu ile Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki stratejik etkinliği de kalıcı biçimde güçlenecektir.*

3.2. KKTC'NİN SOSYAL DAYANIKLILIĞININ VE TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞMESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ

Türkiye'nin Kıbrıs tezlerinin tarihî ve hukukî gücü, *güçlü toplumsal yapı ve sağlam kurumsal kapasiteyle* desteklendiği ölçüde kalıcı sonuç üretebilir. Bu nedenle Kıbrıs politikasının başarısı yalnızca diplomasi ve güvenlik politikalarına değil; *geleceğine güven duyan, ekonomik refahı artan, demokratik kurumlarına inanan ve ortak aidiyet bilinci gelişmiş bir Kıbrıs Türk toplumuna* da bağlıdır. Toplumsal dayanıklılığı zayıf toplumların dış baskılar karşısındaki direnci sınırlı kalmaktadır.

Dolayısıyla Türkiye'nin Kıbrıs politikası yalnızca güvenlik merkezli olamaz. *Kalıcı güvenlik; ekonomik kalkınma, sosyal refah, demokratik katılım, güçlü kurumlar ve ortak gelecek bilinciyle* sürdürülebilir hâle gelir. Günümüzde güçlü devletler, yalnızca sınırlarını koruyan değil; vatandaşlarına gelecek perspektifi sunan, toplumsal aidiyeti güçlendiren ve insan kaynağını stratejik değere dönüştürebilen devletlerdir.

Geçmişte Kıbrıs Türk halkının önceliği varlığını ve güvenliğini korumaktı. Bugün ise bunlara ek olarak *uluslararası hareketlilik, nitelikli eğitim, kaliteli istihdam, ekonomik refah ve küresel dünyayla bütünleşme* öne çıkmaktadır. Bu sosyolojik dönüşüm, Kıbrıs politikasının yalnızca geçmiş koruyan değil, *geleceği inşa eden yeni araçlarla* desteklenmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu çerçevede *sosyal dayanıklılık*; nüfusun korunmasının ötesinde *eğitim, demografi, üretim kapasitesi, kültürel aidiyet, kurumsal güven ve ortak gelecek idealini* kapsayan stratejik bir kavramdır. Kıbrıs Türk toplumunun bu temeller üzerinde güçlenmesi, yalnızca sosyal politika değil, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki uzun vadeli hedefleri bakımından da stratejik önceliktir.

3.2.1. Kıbrıs Türk Kimliğinin Güçlendirilmesi ve Toplumsal Dayanıklılık

Kıbrıs Türk toplumunun uzun vadeli dayanıklılığı yalnızca ekonomik ve demografik göstergelere değil; *ortak kimlik, tarih bilinci, toplumsal aidiyet ve güçlü kurumsal bağlara* dayanır. Bu nedenle kültürel bütünleşme, XXI. yüzyıl güvenlik anlayışının sosyal boyutunun temel unsurlarındandır. Kimlik algısındaki değişim, kuşaklar arası aidiyet farklılaşması, küreselleşme ve dijitalleşme; Türkiye-KKTC ilişkilerinin yalnızca güvenlik ve ekonomi ekseninde değil, *ortak tarih, kültür ve gelecek tasavvuru* temelinde de güçlendirilmesini stratejik bir zorunluluk hâline getirmektedir.

Bu kapsamda; *ortak tarih ve kültür müfredatı*, Kıbrıs Türklerinin varoluş mücadelesini ve kurucu ortaklık bilincini esas alan eğitim programları, gençlik değişimleri, yaz okulları, staj ve gönüllülük faaliyetleri, üniversiteler arası araştırma ağları ve gençlik kampları toplumsal aidiyeti güçlendirecektir.

Ortak medya yapımları, dijital içerikler, belgeseller, kültür-sanat projeleri ve kültürel miras çalışmaları tarihî hafızanın yeni nesillere aktarılmasını desteklerken; üniversiteler, düşünce kuruluşla-

rı, sivil toplum, yerel yönetimler ve kültür kurumları arasında kurulacak kalıcı iş birliği mekanizmaları Türkiye-KKTC ilişkilerini *kurumsal ve sürdürülebilir* bir zemine taşıyacaktır.

Toplumsal dayanıklılık, kültürel politikaların yanı sıra *bilim, teknoloji, girişimcilik ve yenilikçilik* alanlarındaki ortak üretim ekosistemleriyle de desteklenmelidir. Ortak teknoloji geliştirme merkezleri, AR-GE ve inovasyon programları, girişim sermayesi mekanizmaları ve dijital dönüşüm projeleri gençlerin yüksek katma değerli üretime katılımını artırarak hem ekonomik kalkınmayı hem de ortak gelecek vizyonunu güçlendirecektir.

Kıbrıs Türk kimliğinin güçlendirilmesi yalnızca kültürel değil, Doğu Akdeniz'deki Türk varlığının sürdürülebilirliği bakımından stratejik bir millî güvenlik meselesidir.

3.2.2. Genç Kuşaklarla Yeni Bir Gelecek Perspektifi

KKTC'nin en önemli stratejik kaynağı *nitelikli ve ülkesine bağlı genç nüfustur*. Günümüzde devletlerin rekabet gücü yalnızca askerî veya ekonomik kapasiteyle değil; *bilgi üreten, teknoloji geliştiren ve geleceğini kendi ülkesinde kurabilen beşerî sermayeyle* ölçülmektedir. Bu nedenle gençlik politikaları, sosyal politikanın ötesinde *millî güvenlik ve uzun vadeli devlet stratejisinin* temel unsurlarındandır.

Küreselleşme ve dijital dönüşüm gençlerin beklentilerini değiştirmiş; nitelikli eğitim, teknoloji odaklı istihdam, girişimcilik ve bilimsel üretim öne çıkmıştır. Bu alanlarda fırsatların yetersizliği ise *beyin göçünü hızlandırarak ülkenin stratejik insan kaynağını zayıflatmaktadır*.

Bu nedenle gençlerin bilgi ve yeteneklerini kendi ülkelerinde değerlendirebilecekleri güçlü bir ekonomik ve teknolojik ekosistem oluşturulmalıdır. *Nitelikli istihdam, girişimcilik, teknoloji yatırımları ve karar alma süreçlerine katılım* devlet kapasitesini artırırken; kültür, sanat, spor, bilim ve uluslararası değişim programları aidiyet duygusunu güçlendirecektir.

Türkiye ile KKTC arasında eğitim, araştırma, teknoloji ve girişimcilik alanlarında geliştirilecek ortak programlar; *bilgi üretimini, yüksek katma değerli dönüşümü ve uluslararası rekabet gücünü* destekleyecektir.

Genç nüfus geleceğin değil, bugünün stratejik gücüdür. Gençlerin *geleceklerini KKTC'de kurabileceklerine inanmaları*; ekonomik kalkınmanın, kurumsal sürekliliğin ve millî güvenliğin en güçlü güvencelerinden biridir. Bu nedenle gençlik politikaları, Türkiye-KKTC ortak gelecek vizyonunun öncelikli yatırım alanı olarak görülmelidir.

3.2.3. Demografik Yapının Korunması ve Nüfus Stratejisi

Demografi, yalnızca istatistiksel değil; *millî güvenliği, ekonomik kalkınmayı, toplumsal bütünleşmeyi ve devlet kapasitesini* doğrudan etkileyen stratejik bir politika alanıdır. KKTC'nin temel hedefi, Kıbrıs Türk varlığını, toplumsal aidiyeti ve nitelikli beşerî sermayeyi koruyan sürdürülebilir

bir nüfus yapısı oluşturmaktır. Bu nedenle nüfus politikaları; *eğitim, istihdam, aile, konut, şehirleşme ve sosyal refahı* birlikte ele alan bütüncül bir anlayışla yürütülmelidir.

Kıbrıs'ın sınırlı coğrafyası ve jeostratejik konumu dikkate alındığında *demografik denge egemenliğin fiili dayanaklarından biridir; nüfus tapudur*. Bu nedenle aileyi güçlendiren sosyal politikalar, genç ailelere yönelik konut ve istihdam destekleri ile nitelikli insan kaynağını ülkede tutacak ekonomik şartlar öncelik taşımaktadır. Demografik sürdürülebilirlik yalnızca doğum oranlarına değil, insanların geleceklerini kendi ülkelerinde kurabileceklerine duydukları güvene de bağlıdır.

Vatandaşlık, çalışma izinleri, göç ve uzun süreli ikamet politikaları; *hukuk devleti, şeffaflık, veri temelli yönetim ve millî menfaatler* doğrultusunda planlanmalıdır. Aynı zamanda diaspora politikaları güçlendirilmeli; yurt dışındaki Kıbrıs Türklerinin bilgi ve tecrübeleri ülke kalkınmasına kazandırılırken tersine beyin göçünü teşvik eden programlar uygulanmalıdır.

Bunun yanında nüfus, eğitim, iş gücü ve göç eğilimlerine ilişkin güvenilir veri altyapısı oluşturulmalı; uzun vadeli demografik projeksiyonlar kamu politikalarının temelini oluşturmalıdır. *Stratejik planlama ancak güvenilir veriyle mümkündür*.

3.2.4. Arazi Politikası ve Stratejik Mülkiyet Güvenliği

KKTC'de arazi yönetimi, sınırlı yüzölçümü, yüksek jeostratejik değeri ve hassas demografik yapısı nedeniyle özel önem taşımaktadır. Toprak; yatırım aracı olmanın ötesinde *demografik dengeyi, üretim kapasitesini, çevresel sürdürülebilirliği ve egemenliğin fiili dayanaklarını* belirleyen stratejik bir kaynaktır. Bu nedenle arazi politikaları kısa vadeli ekonomik beklentiler yerine uzun vadeli millî menfaatler ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda yürütülmelidir.

Yabancı gerçek ve tüzel kişilerin taşınmaz edinimi yalnızca ekonomik değil; *demografik, hukukî ve millî güvenlik* boyutlarıyla değerlendirilmelidir. Uluslararası hukuk devletlere kamu yararı ve millî güvenlik gerekçesiyle taşınmaz edinimini sınırlandırma yetkisi tanımaktadır. Nitekim birçok ülkede sınır bölgeleri, kıyılar, kritik altyapılar ve askerî alanlar özel mülkiyet rejimlerine tabidir. KKTC'de de benzer uygulamalar hukuk devleti, şeffaflık ve öngörülebilirlik ilkeleri çerçevesinde geliştirilmelidir.

Bu kapsamda taşınmaz mevzuatı düzenli biçimde gözden geçirilmeli; kıyılar, stratejik bölgeler, kritik altyapılar ve güvenlik açısından hassas alanlar uzun vadeli mekânsal planlama anlayışıyla yönetilmelidir. Amaç yatırım ortamını daraltmak değil, *ekonomik gelişme ile millî güvenlik arasında sürdürülebilir denge kurmaktır*.

Arazi politikası; şehirleşme, tarım arazilerinin korunması, çevresel sürdürülebilirlik ve doğal kaynak yönetimiyle bütünsel ele alınmalıdır. Plansız yapılaşma, verimli tarım alanlarının kaybı ve kıyıların kontrolsüz kullanımı çevresel olduğu kadar ekonomik, demografik ve stratejik sonuçlar da doğurmaktadır.

Bu doğrultuda dijital tapu sistemi, coğrafi bilgi sistemi, mekânsal veri altyapısı ve modern arazi envanteri yaygınlaştırılmalı; kıyılar, limanlar, enerji ve haberleşme altyapıları, askerî bölgeler ile kritik ulaşım koridorlarını kapsayan *Stratejik Arazi Envanteri* oluşturulmalıdır. Bu alanların mülkiyet ve kullanım politikaları kamu yararı, çevresel sürdürülebilirlik ve millî güvenlik esaslarına göre yönetilmeli; arazi idaresi *mekânsal egemenliği koruyan stratejik bir devlet kapasitesine* dönüştürülmelidir.

Türkiye ile KKTC arasında arazi yönetimi, şehir planlaması, mekânsal veri altyapısı ve taşınmaz bilgi sistemleri alanındaki kurumsal iş birliği; ortak standartların, dijital altyapının ve uzun vadeli planlama kapasitesinin güçlenmesini sağlayacaktır.

3.3. KKTC’NİN EKONOMİK KALKINMA STRATEJİSİ

KKTC açısından ekonomik kalkınma, gelir artışından öte stratejik bir devlet meselesidir. Uluslararası tanınma sorunları ve dış ekonomik kısıtlar karşısında ekonomik dirençliliğin artırılması; refahın yanında kurumsal sürdürülebilirliği, uluslararası görünürlüğü ve diplomatik hareket alanını da güçlendirecektir.

Türkiye’nin bugüne kadar sağladığı ekonomik destek KKTC’nin istikrarı açısından hayati önemdedir. Ancak uzun vadeli hedef, bu desteği sürekli tüketilen bir kaynak olmaktan çıkarıp *üretimi, yatırımı ve sürdürülebilir kalkınmayı hızlandıran stratejik bir kaldıraç* hâline getirmektir.

Bu doğrultuda ekonomik dönüşüm; üretim, teknoloji, yükseköğretim, dijital ekonomi, enerji, tarım, turizm, denizcilik ve girişimciliği birbirini tamamlayan sektörler olarak ele alan bütünleşik bir modele dayanmalıdır. Günümüz ekonomilerinde sürdürülebilir büyümenin temel kaynağı *nitelikli insan gücü, yenilikçilik ve yüksek katma değerli üretimdir*.

Aşağıdaki politika önerileri, KKTC ekonomisini daha rekabetçi, dirençli ve yüksek katma değer üreten bir yapıya dönüştürmeyi amaçlayan stratejik önceliklerdir.

3.3.1. Yardım Ekonomisinden Üretim Ekonomisine Geçiş

KKTC ekonomisi tarihsel ve siyasî şartlar nedeniyle uzun yıllar kamu harcamaları ve Türkiye’nin mali desteği ekseninde gelişmiştir. Bu model zor dönemlerde istikrar sağlamış olmakla birlikte, değişen küresel ekonomi ve Doğu Akdeniz’in sunduğu yeni fırsatlar *yardım odaklı yapıdan üretim, yatırım ve ihracat odaklı rekabetçi ekonomiye geçişi* zorunlu kılmaktadır.

Amaç mevcut destekleri azaltmak değil; bunları üretimi, yatırımı ve ihracatı artıran stratejik araçlara dönüştürmektir. Esas hedef, dış destekle ayakta duran yapıdan *kendi gelirini üreten, teknoloji geliştiren, yüksek katma değer oluşturan ve uluslararası pazarlarda rekabet edebilen sürdürülebilir bir ekonomi* oluşturmaktır.

Bu kapsamda kamu düzenleyici ve kolaylaştırıcı rolünü güçlendirirken; özel sektörün yatırım, üretim ve ihracat kapasitesi desteklenmeli, KOBİ'lerin finansmana erişimi, girişimcilik ekosistemi, dijital dönüşüm, teknoloji yatırımları ve yenilikçi sektörler önceliklendirilmelidir.

Ekonomik egemenlik yalnızca bütçe dengesiyle değil; üretim çeşitliliği, teknoloji kapasitesi, ihracat performansı, nitelikli iş gücü ve krizlere dayanıklı ekonomik yapı ile ölçülür. Bu nedenle kalkınma politikaları kısa vadeli büyümeden çok *yapısal dönüşümü* hedeflemelidir.

Türkiye-KKTC ekonomik iş birliği de ortak yatırım fonları, teknoloji transferi, ortak sanayi ve teknoloji bölgeleri, savunma sanayii projeleri, dijital ekonomi ve girişim sermayesi mekanizmalarıyla *yardım modelinden ortak üretim ve ortak değer üretme modeline* dönüştürülmelidir.

Bu dönüşüm; eğitim, meslekî eğitim, üniversite-sanayi iş birliği, hukuk güvenliği, öngörülebilir yatırım ortamı ve güçlü dijital altyapıyla desteklenmelidir. KKTC'nin yükseköğretim potansiyelinin teknoloji üretimi ve girişimcilikle bütünleştirilmesi ekonomik dönüşümün temel itici güçlerinden biri olacaktır.

3.3.2. Turizmde Yeni Stratejik Yaklaşım

Turizm, KKTC ekonomisinin lokomotif sektörlerinden biri olmanın ötesinde; *uluslararası görünürlük, yatırım çekme kapasitesi, kamu diplomasisi ve ekonomik dayanıklılığı* güçlendiren stratejik bir devlet kapasitesidir. XXI. yüzyılda başarı, yalnızca turist sayısı değil; *yüksek katma değer üreten, çeşitlendirilmiş, sürdürülebilir ve güçlü marka değerine sahip* bir destinasyon oluşturmakla ölçülmektedir.

Bu nedenle turizm politikası, nicelik odaklı büyümeden *nitelik odaklı kalkınmaya* yönelmelidir. Temel hedef; kişi başına turizm gelirini artıran, doğal ve kültürel mirası koruyan, yerel ekonomiyi güçlendiren ve turizmi yıl geneline yayan sürdürülebilir bir yapı kurmaktır.

KKTC; tarihî mirası, Akdeniz iklimi, güvenli yaşam ortamı ve doğal zenginlikleriyle kültür, sağlık, gastronomi, spor, eğitim, kongre, kırsal turizm, ekoturizm, yat ve kruvaziyer turizmi gibi yüksek katma değerli alanlarda önemli avantaja sahiptir. Özellikle marina yatırımları, mega yat turizmi ve Doğu Akdeniz kruvaziyer rotalarına entegrasyon, *Mavi Ekonomi ile turizmi bütünleştiren* yeni fırsatlar sunmaktadır.

Bu kapsamda Türkiye ile KKTC arasında, Mavi Vatan vizyonunun ekonomik boyutunu güçlendirecek *Mavi Turizm Koridoru* oluşturulmalıdır. Antalya, Mersin ve Alanya limanları ile Girne, Gazimağusa ve Karpaz eksenini bütünleştirecek marina, kruvaziyer, yat turizmi, dalış, yelken ve deniz sporları odaklı ortak destinasyon modeli; KKTC'nin turizm gelirlerini, uluslararası görünürlüğünü ve denizcilik vizyonunu güçlendirecektir.

Ayrıca dijital göçebeler, uzun süreli konaklama, üçüncü yaş ve sağlık turizmi gibi yeni pazar segmentlerine yönelik teşvikler geliştirilmeli; güçlü dijital altyapı ve yaşam kalitesiyle KKTC, yıl bo-

yunca yaşayan, çalışan ve üreten uluslararası nitelikli insan kaynağı için cazibe merkezine dönüştürülmelidir.

Turizm politikaları; ulaşım altyapısı, akıllı destinasyon yönetimi, yapay zekâ destekli tanıtım, dijital pazarlama, hizmet kalitesi ve çevresel sürdürülebilirlikle desteklenmeli; tarım, gastronomi, el sanatları ve yerel üretimle bütünleştirilerek ekonomik katma değerın toplumun geniş kesimlerine yayılması sağlanmalıdır. Türkiye ile ortak tanıtım kampanyaları, uluslararası fuarlar, ulaşım entegrasyonu ve marina projeleri bu süreci güçlendirecektir.

Turizm aynı zamanda *kamu diplomasisi ve yumuşak güç* aracıdır. Ülkeyi ziyaret eden her misafir; yalnızca doğal güzellikleri değil, toplumsal yaşamı, güvenlik ortamını, kurumsal kapasiteyi ve kültürel zenginliği de deneyimler. Bu nedenle turizm, KKTC'nin uluslararası algısını güçlendiren stratejik bir iletişim alanı olarak değerlendirilmelidir.

3.3.3. Yükseköğretim ve Bilgi Ekonomisi

KKTC, üniversiteleri ve uluslararası öğrenci potansiyeliyle Doğu Akdeniz'in önemli yükseköğretim merkezlerinden biridir. Yeni dönemin hedefi ise yalnızca öğrenci sayısını artırmak değil; yükseköğretimi *bilgi üreten, teknoloji geliştiren ve ekonomik değer oluşturan bütünleşik bir ekosisteme dönüştürmektir*. Üniversiteler diploma veren kurumların ötesinde, araştırma üssü, düşünce kuruluşu, teknoloji geliştirme ve girişimcilik merkezi hâline gelmelidir.

Bu doğrultuda KKTC'nin vizyonu, *Doğu Akdeniz'in Bilgi Adası* olmaktır. Yapay zekâ, siber güvenlik, savunma teknolojileri, deniz bilimleri, enerji teknolojileri, biyoteknoloji, dijital ekonomi, finans teknolojileri ve Doğu Akdeniz çalışmaları alanlarında kurulacak ihtisas merkezleri, KKTC'ye akademik, ekonomik, teknolojik ve jeostratejik üstünlük kazandıracaktır.

Bilimsel üretimin ekonomik değere dönüşmesi için üniversite-sanayi iş birliği güçlendirilmeli; teknoparklar, teknoloji geliştirme bölgeleri, kuluçka merkezleri, girişim sermayesi fonları ve start-up ekosistemi desteklenmelidir. Böylece yükseköğretim, hizmet ihracatının ötesinde *bilgi ekonomisinin lokomotif*i hâline gelecektir.

Bu kapsamda Türkiye-KKTC ortaklığında *Doğu Akdeniz Stratejik Araştırmalar ve İnovasyon Vadisi* kurulmalıdır. Üniversiteleri, araştırma merkezlerini, savunma sanayiini, teknoloji şirketlerini, girişim sermayesi fonlarını ve düşünce kuruluşlarını aynı ekosistemde buluşturacak bu yapı; yapay zekâ, veri bilimi, siber güvenlik, deniz teknolojileri, enerji ve Mavi Ekonomi, uluslararası deniz hukuku, Doğu Akdeniz jeopolitiği ve savunma teknolojileri alanlarında bölgesel inovasyon üssü olarak yapılandırılmalıdır. Böylece KKTC yalnızca eğitim ihraç eden değil; *bilgi, teknoloji ve strateji üreten uluslararası çekim merkezi* hâline gelecektir.

Türkiye ile ortak araştırma fonları, doktora programları, akademisyen değişimleri, teknoloji transferi mekanizmaları ve AR-GE merkezleri; savunma sanayii, yapay zekâ, siber güvenlik, deniz teknolojileri ve uzay çalışmaları alanlarında iki ülkenin stratejik bilgi üretim kapasitesini güçlendirecektir.

Yükseköğretim aynı zamanda *kamu diplomasisi ve yumuşak güç* aracıdır. Uluslararası öğrenciler ekonomik katkının yanı sıra bilimsel, kültürel ve diplomatik ilişkilerin gelişmesine zemin hazırlar. Bu nedenle uluslararası akreditasyon, akademik kalite, bilimsel yayın, patent, teknoloji transferi ve girişimcilik performansına dayalı yeni bir kalite anlayışı benimsenmelidir.

KKTC'nin jeostratejik konumu, onu Doğu Akdeniz jeopolitiği, deniz hukuku, enerji güvenliği, Türk dünyası çalışmaları, uluslararası tahkim, siber güvenlik ve çatışma çözümü alanlarında bölgesel düşünce merkezine dönüştürebilir. Bu alanlarda kurulacak ihtisas enstitüleri, KKTC'yi *bilgi tüketen değil, uluslararası gündemi etkileyen ve politika üreten akademik merkez* konumuna taşıyacaktır.

3.3.4. Tarım, Su ve Gıda Güvenliği

Tarım, su ve gıda güvenliği; XXI. yüzyılda yalnızca ekonomik kalkınmanın değil, *millî güvenliğin, stratejik dayanıklılığın ve sürdürülebilir egemenliğin* temel unsurlarıdır. Küresel salgınlar, savaşlar, iklim değişikliği ve tedarik zinciri krizleri, devletlerin gerçek gücünün kendi kendine yeterlilik kapasitesiyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu nedenle KKTC'nin tarım politikası; gıda güvenliği, su yönetimi, kırsal kalkınma ve çevresel sürdürülebilirliği bütünleştiren stratejik bir yaklaşımla yeniden yapılandırılmalıdır.

Türkiye'den deniz altından ulaştırılan su projesi, yalnızca bir altyapı yatırımı değil, *Doğu Akdeniz'in en önemli stratejik su güvenliği projelerinden biridir*. Bu avantajı kalıcı hâle getirmek amacıyla **Ulusal Su Güvenliği Stratejisi** hazırlanmalı; modern sulama sistemleri, akıllı su yönetimi, dijital izleme altyapısı, havza planlaması, geri kazanılmış su kullanımı ve su tasarrufu teknolojileri yaygınlaştırılmalıdır. Stratejik su altyapısının doğal afetlere, siber saldırılara ve olağanüstü durumlara karşı korunması da millî güvenlik planlamasının bir parçası olmalıdır.

Tarımsal üretimde akıllı tarım, hassas tarım teknolojileri, yapay zekâ destekli üretim planlaması, iklim dirençli tohumlar ve modern seracılık desteklenmeli; organik tarım, tıbbi ve aromatik bitkiler ile işlenmiş tarım ürünleri gibi yüksek katma değerli alanlara öncelik verilmelidir. Üretim ile gıda sanayisi bütünleştirilmeli; *Stratejik Gıda Rezervi* oluşturulmalı ve kritik ürünler için **Ulusal Gıda Erken Uyarı ve Tedarik İzleme Sistemi** kurulmalıdır.

KKTC'nin kalkınma vizyonu kara tarımıyla sınırlı kalmamalı; *Mavi Ekonomi* doğrultusunda balıkçılık, akuakültür, deniz biyoteknolojisi ve su ürünleri sanayii geliştirilerek deniz kaynakları sürdürülebilir biçimde ekonomik değere dönüştürülmelidir.

Türkiye ile yürütülecek ortak araştırmalar, tohum geliştirme, dijital tarım, su teknolojileri ve gıda güvenliği projeleri ortak üretim kapasitesini artıracaktır. Bu amaçla **Doğu Akdeniz Gıda ve Su Güvenliği Merkezi** kurulmalı; iklim değişikliği, kuraklık yönetimi, akıllı tarım, stratejik gıda rezervleri, tohum bankacılığı ve erken uyarı sistemleri alanlarında bölgesel araştırma ve koordinasyon merkezi olarak yapılandırılmalıdır.

Tarım politikaları; toprakların korunması, biyolojik çeşitlilik, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve iklim değişikliğine uyumlu üretim modelleriyle birlikte ele alınmalıdır.

3.3.5. Enerji ve Altyapı Entegrasyonu

Enerji arz güvenliği, XXI. yüzyılda ekonomik büyümenin, dijital dönüşümün ve *millî güvenliğin* temel belirleyicilerinden biridir. Enerji artık yalnızca bir üretim girdisi değil; *jeopolitik rekabetin, dış politikanın ve stratejik caydırıcılığın* önemli araçlarından biridir. Bu nedenle KKTC'nin enerji politikası, teknik altyapının ötesinde uzun vadeli kalkınma ve devlet kapasitesinin temel bileşeni olarak ele alınmalıdır.

Türkiye ile KKTC arasında planlanan elektrik enterkoneksiyonu, yalnızca enerji arzını güvence altına alan bir yatırım değil, *iki ülke arasındaki stratejik bütünleşmeyi derinleştirecek tarihî bir projedir*. Uzun vadede elektrik, doğal gaz, yenilenebilir enerji ve dijital enerji yönetimini kapsayan **Türkiye-KKTC Enerji Koridoru** oluşturularak enerji maliyetleri düşürülmeli, yatırım ortamı güçlendirilmelidir.

Enerji politikalarının temel hedefi; güneş enerjisi başta olmak üzere yenilenebilir kaynaklar, enerji depolama teknolojileri, akıllı şebekeler ve dijital enerji yönetimini bütünleştiren dirençli bir sistem kurmaktır. KKTC'nin yüksek güneşlenme potansiyeli, batarya teknolojileriyle desteklenerek etkin biçimde değerlendirilmelidir.

Bu doğrultuda KKTC, *"Akıllı Ada (Smart Island)"* vizyonu ile enerjisini dijital teknolojilerle yöneten örnek bir ülkeye dönüştürülmelidir. Yapay zekâ destekli enerji yönetimi, akıllı sayaçlar, mikro şebekeler ve enerji verimliliği uygulamaları yaygınlaştırılmalı; güvenilir enerji altyapısı veri merkezleri, bulut bilişim, yapay zekâ ve dijital hizmet yatırımlarını destekleyen stratejik bir avantaj hâline getirilmelidir.

Doğu Akdeniz'in hidrokarbon kaynakları, enerji koridorları, deniz yetki alanları ve *Mavi Vatan* vizyonu birlikte değerlendirildiğinde, güçlü enerji altyapısı Türkiye ile KKTC'nin bölgesel etkinliğini artıran temel unsurlardan biridir.

Enerji altyapısı aynı zamanda kritik millî altyapıdır. Elektrik üretim ve iletim sistemleri, enerji depolama tesisleri ve enterkoneksiyon hatları; siber saldırılar, doğal afetler ve olağanüstü durumlara karşı korunmalı; bu amaçla **Ulusal Enerji Güvenliği ve Kritik Altyapı Merkezi** kurulmalıdır. Kamu binaları, turizm tesisleri, üniversiteler ve sanayide enerji verimliliği ile yeşil bina standartları yaygınlaştırılmalıdır. *En ucuz ve en temiz enerji, tasarruf edilen enerjidir*.

3.3.6. Deniz Ekonomisi ve Lojistik Merkez Vizyonu

KKTC'nin en önemli stratejik avantajlarından biri, Doğu Akdeniz'in merkezindeki jeostratejik konumudur. Bu avantaj yalnızca güvenlik açısından değil; *deniz ticareti, ulaştırma, lojistik ve Mavi Ekonomi* bakımından da önemli fırsatlar sunmaktadır. Küresel ticaretin yaklaşık yüzde doksanın deniz yoluyla gerçekleştiği günümüzde KKTC, doğru planlama ve yatırımlarla Doğu Akdeniz'in önemli lojistik merkezlerinden biri hâline gelebilir.

Bu doğrultuda Gazimağusa Limanı, “Doğu Akdeniz Lojistik Hub’ı” anlayışıyla yeniden yapılandırılmalı; liman altyapısı modernize edilmeli, konteyner kapasitesi artırılmalı, dijital liman yönetimi kurulmalı ve uluslararası standartlarda yük elleçleme sistemi oluşturulmalıdır. Uzun vadede Gazimağusa’nın Mersin ile entegre çalışan bölgesel lojistik ağının merkezlerinden biri olması hedeflenmelidir.

Bu vizyonu desteklemek amacıyla serbest ticaret bölgeleri, lojistik üsler ve denizcilik serbest bölgeleri geliştirilmeli; dijital gümrük uygulamaları, depolama, yeniden ihracat ve katma değerli üretimi destekleyen özel ekonomik alanlar oluşturulmalıdır.

Deniz ekonomisi yalnızca liman işletmeciliğiyle sınırlı değildir. Gemi bakım-onarım, marina işletmeciliği, kruvaziyer ve mega yat turizmi, akuakültür, deniz biyoteknolojisi, deniz teknolojileri, denizcilik yazılımları, deniz sigortacılığı ve tahkim hizmetlerini kapsayan bütüncül bir *KKTC Mavi Ekonomi Master Planı* hazırlanmalıdır.

Türkiye ile ulaştırma ve lojistik entegrasyonu bu vizyonun temel unsurudur. Mersin-Gazimağusa Ro-Ro hattı güçlendirilmeli; ortak lojistik planlama, dijital gümrük sistemleri ve liman işletmeciliğinde teknik iş birliği geliştirilerek iki ülkenin Doğu Akdeniz ticaret koridorlarındaki etkinliği artırılmalıdır.

Limanların dijital dönüşümü tamamlanmalı; *Port Community System* altyapısı kurulmalı, tüm paydaşlar ortak dijital platformda buluşturulmalı ve limanlar *Yeşil Liman (Green Port)* standartlarına ulaştırılarak enerji verimliliği ile uluslararası rekabet gücü artırılmalıdır.

Bu süreç nitelikli insan kaynağıyla desteklenmelidir. Denizcilik fakülteleri ve lojistik enstitüleri; liman işletmeciliği, lojistik yönetimi, deniz teknolojileri ve deniz hukuku alanlarında uzman yetiştirmeli; üniversite-sektör iş birlikleri sayesinde KKTC, yalnızca hizmet sunan değil, *denizcilik alanında bilgi ve teknoloji üreten* bölgesel bir merkez hâline gelmelidir.

3.4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Üçüncü bölümde Kıbrıs meselesi, tarihî ve hukukî tartışmaların ötesine taşınarak *uygulanabilir bir devlet stratejisi* perspektifiyle ele alınmıştır. Birinci bölümde ortaya konulan tarihî ve jeopolitik çerçeve ile ikinci bölümde geliştirilen uluslararası hukuk temelli analizler; bu bölümde diplomasi, güvenlik, ekonomi, eğitim, teknoloji, enerji, demografi ve kamu yönetimini kapsayan bütüncül politika önerilerine dönüştürülmüştür. Böylece rapor, mevcut durumu analiz eden bir çalışma olmanın ötesine geçerek Türkiye ile KKTC’nin ortak geleceğine yönelik stratejik bir yol haritası ortaya koymuştur.

Bu yaklaşım, KKTC’nin uluslararası konumunun yalnızca *tanınma* meselesine indirgenemeyeceği; hukukî meşruiyetin güçlü kurumlar, üretken ekonomi, nitelikli insan kaynağı, toplumsal dayanıklılık, teknolojik kapasite ve etkin diplomasiyle *desteklenmesi gerektiği anlayışına dayanmaktadır*. Bu kapsamda üretim ekonomisine geçiş, yükseköğretim ve teknoloji ekosistemi, enerji entegras-

yonu, tarım ve gıda güvenliği, deniz ekonomisi ve lojistik merkez vizyonu; gençlik, kimlik, demografi ve stratejik arazi politikalarıyla birlikte değerlendirilmiştir.

Bölümün temel sonucu, Kıbrıs politikasının artık yalnızca dış politika veya güvenlik meselesi değil; *devletin bütün kurumsal kapasitesini eş zamanlı harekete geçiren çok boyutlu bir millî strateji* olduğudur. Hedef; gelişmeleri izleyen savunmacı bir anlayış yerine, *hukuk üreten, teknoloji geliştiren, ekonomik değer oluşturan, diplomatik gündem belirleyen ve bölgesel gelişmeleri etkileyen* proaktif bir devlet kapasitesi oluşturmaktır.

Bu bölümde geliştirilen öneriler, Türkiye ile KKTC'nin ortak geleceğini güçlendiren bütünleşik bir devlet vizyonu sunmaktadır. Böylece Kıbrıs meselesi, yalnızca korunması gereken tarihî bir dava değil; Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki *jeopolitik, ekonomik, teknolojik ve stratejik gücünü tahkim eden kalıcı bir devlet politikası* olarak ele alınmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DOĞU AKDENİZ JEOPOLİTİĞİ, KÜRESEL GÜÇ REKABETİ VE KIBRIS'IN STRATEJİK GELECEĞİ

İlk üç bölümde Kıbrıs meselesi tarihî, hukukî ve stratejik boyutlarıyla ele alınmış; Türkiye'nin Kıbrıs'a ilişkin tezlerinin *tarihî meşruiyet*, *hukukî tutarlılık* ve *jeopolitik zorunluluk* üzerine inşa edildiği ortaya konulmuştur. Ancak XXI. yüzyılda Kıbrıs meselesi, artık yalnızca iki toplum arasındaki siyasî uyumsuzluk veya anayasal düzen tartışmasıyla açıklanabilecek bir konu değildir.

Doğu Akdeniz'de değişen güç dengeleri, enerji jeopolitiği, deniz yetki alanları, ulaştırma koridorları, savunma teknolojileri ve *Mavi Vatan* eksenli yeni deniz jeopolitiği, Kıbrıs'ı bölgesel olduğu kadar küresel güç rekabetinin de merkezî unsurlarından biri hâline getirmiştir. Adadaki gelişmeler bugün yalnızca Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs'ı değil; NATO'nun güvenlik mimarisini, İngiliz üslerini, Avrupa'nın enerji güvenliğini, Orta Doğu'yu ve Doğu Akdeniz'deki küresel rekabeti doğrudan etkilemektedir.

Bu yeni jeopolitik ortam, Türkiye'nin Kıbrıs politikasını statükoyu koruyan bir güvenlik anlayışının ötesine taşımaktadır. *Hukukî meşruiyet*, *etkin diplomasi*, *caydırıcı askerî kapasite*, *ileri savunma teknolojileri*, *ekonomik dayanıklılık*, *deniz gücü* ve *bölgesel ortaklıklarla desteklenen bütüncül bir devlet stratejisi* gerektirmektedir.

Bu bölümde Doğu Akdeniz'in değişen jeopolitiği, enerji ve deniz yetki alanları mücadelesi, bölgesel ittifaklar, İngiliz üsleri, askerî güç dengeleri ve Türkiye'nin önündeki fırsat ve riskler birlikte değerlendirilerek Kıbrıs'ın Türkiye'nin Doğu Akdeniz vizyonundaki stratejik yeri analiz edilmektedir.

4.1. DOĞU AKDENİZ'DE DEĞİŞEN JEOPOLİTİK DENGELER

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle uluslararası sistem, tek kutuplu yapıdan çok kutuplu ve çok katmanlı bir rekabet dönemine girmiştir. Enerji güvenliği, deniz ulaştırma hatları, kritik tedarik zincirleri, dijital altyapılar, yapay zekâ, uzay teknolojileri ve savunma sanayiindeki gelişmeler, jeopolitiğin mahiyetini değiştirmiş; Doğu Akdeniz'i küresel rekabetin başlıca merkezlerinden biri hâline getirmiştir.

Bölgenin önemi yalnızca hidrokarbon rezervlerinden değil; Avrupa, Asya ve Afrika'yı birbirine bağlayan deniz yollarını, enerji koridorlarını, veri iletişim altyapısını ve askerî güç projeksiyonunu aynı anda etkileyebilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle Doğu Akdeniz'deki rekabet, enerji paylaşımını aşarak geleceğin *bölgesel ve küresel güç mimarisini* şekillendiren çok boyutlu bir mücadeleye dönüşmüştür.

Bu yeni denklemde Kıbrıs; deniz hâkimiyeti, enerji jeopolitiği, *Mavi Vatan*, bölgesel güvenlik ve büyük güç rekabetinin merkezî unsurlarından biridir. Rekabet artık yalnızca askerî güçle değil; limanlar, enerji terminalleri, deniz altı kablo ve boru hatları, uzay ve siber alan, yapay zekâ destekli savunma sistemleri, uluslararası hukuk ve diplomasi üzerinden yürütülmektedir.

Türkiye açısından temel mesele, değişen jeopolitiğe uyum sağlamak değil; *hukukî meşruiyetini diplomasi, teknolojik üstünlük, caydırıcı askerî kapasite, ekonomik direnç ve bölgesel ortaklıklarla destekleyerek yeni jeopolitik düzenin kurucu aktörlerinden biri* olabilmektir. Kıbrıs'ın geleceği de bu bütüncül devlet vizyonu içerisinde değerlendirilmelidir.

4.1.1. Küresel Güç Rekabetinin Doğu Akdeniz'e Yansımaları

XXI. yüzyılda jeopolitik rekabet kara hâkimiyetinin ötesine geçerek *deniz alanları, enerji koridorları, kritik altyapılar, dijital ağlar, uzay ve siber alanları* kapsayan çok boyutlu bir yapıya dönüşmüştür. Doğu Akdeniz de bu rekabetin en önemli odaklarından biridir.

Avrupa'nın enerji arz güvenliği, Orta Doğu'nun istikrarı, Süveyş üzerinden uzanan küresel ticaret yolları ve Levant Havzası'nın enerji potansiyeli, bölgeyi yalnızca kıyıdaş devletlerin değil küresel güçlerin de öncelikli stratejik alanlarından biri hâline getirmiştir.

Artan askerî konuşlanmalar, yeni savunma ortaklıkları, deniz kuvvetlerinin güçlendirilmesi, enerji ve ulaştırma koridorları üzerindeki rekabet ile kritik liman ve lojistik merkezlere yönelik yatırımlar, Doğu Akdeniz'in aynı zamanda *ekonomik, teknolojik ve diplomatik rekabet alanı* olduğunu göstermektedir.

Türkiye açısından bu süreç hem önemli fırsatlar hem de stratejik riskler doğurmaktadır. Bölgede yaşanan Türkiye'yi dışlamaya yönelik girişimler uzun vadeli ve çok boyutlu bir devlet stratejisini gerekli kılmaktadır.

Bu nedenle Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası; *hukukî meşruiyet, etkin diplomasi, askerî caydırıcılık, teknolojik üstünlük, ekonomik dayanıklılık ve bölgesel ortaklıkları* bütünleştiren proaktif bir anlayış üzerine kurulmalıdır. Değişen uluslararası sistemde kalıcı güç, yalnızca gelişmelere uyum sağlayan değil; *bölgesel düzenin oluşumuna yön verebilen* devletlere aittir.

4.1.2. Türkiye'nin Değişen Jeopolitik Ortamdaki Konumu

Uluslararası sistemin çok kutuplu yapıya evrilmesi, bölgesel güçlerin stratejik önemini artırmış; Türkiye'yi jeopolitik konumu, gelişen savunma sanayii, deniz gücü, ekonomik kapasitesi ve çok yönlü diplomasisiyle Doğu Akdeniz'in belirleyici aktörlerinden biri hâline getirmiştir.

Deniz jeopolitiğinin yükselişiyile Türkiye'nin güvenlik anlayışı da kara merkezli perspektiften; *deniz yetki alanları, enerji güvenliği, kritik altyapılar, deniz ulaştırma hatları ve Mavi Vatan* eksenli bütüncül bir stratejiye dönüşmektedir. Bu çerçevede Kıbrıs, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki *ileri güvenlik hattı* ve bölgesel güç projeksiyonunun vazgeçilmez unsurudur.

Bölgesel ittifaklar, enerji projeleri ve Türkiye'yi dışlamaya yönelik girişimler, Ankara'nın yalnızca mevcut haklarını korumasını değil; *hukukî meşruiyetini etkin diplomasi, teknolojik üstünlük, ekonomik dayanıklılık ve caydırıcı askerî kapasiteyle destekleyen* proaktif bir strateji geliştirmesini zorunlu kılmaktadır.

4.2. DOĞU AKDENİZ'İN ENERJİ JEOPOLİTİĞİ

Son yirmi yılda ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi (USGS) ile TPAO başta olmak üzere çeşitli araştırmalar, Doğu Akdeniz'in dünya ölçeğinde önemli doğal gaz, petrol ve gaz hidrat rezervlerine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Levant, Nil Deltası ve Herodot havzalarında trilyonlarca metreküplük doğal gaz ile milyarlarca varillik petrol potansiyeli bulunduğu; ayrıca Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarında önemli gaz hidrat rezervleri yer aldığı değerlendirilmektedir. Bu enerji potansiyeli, Doğu Akdeniz'i yalnızca bir deniz yetki alanı meselesi olmaktan çıkarak küresel enerji güvenliği, jeoekonomik rekabet ve bölgesel güç dengelerinin merkezlerinden biri hâline getirmiştir.

Bununla birlikte XXI. yüzyılın enerji jeopolitiği yalnızca hidrokarbon rezervlerinden ibaret değildir. *Yenilenebilir enerji, LNG terminalleri, elektrik enterkoneksiyonları, yeşil hidrojen, enerji depolama sistemleri ile deniz altı enerji ve veri hatları* yeni enerji mimarisinin ayrılmaz unsurlarıdır. Bu nedenle rekabet yalnızca enerji kaynaklarının paylaşımına değil; geleceğin enerji altyapıları, ulaştırma koridorları ve bağlantı ağlarının kim tarafından şekillendirileceğine de ilişkindir.

Enerji jeopolitiği artık rezervlerin büyüklüğünden çok, bu kaynakların *hangi güzergâhlardan taşınacağı, hangi hukukî rejime tabi olacağı ve hangi ülkelerin enerji merkezi hâline geleceği* ile belirlenmektedir. Enerji, ekonomik değerin yanında diplomatik nüfuz, teknolojik üstünlük ve stratejik caydırıcılık üreten temel güç unsurlarından biridir.

Doğu Akdeniz'in önemi; Avrupa'nın enerji arz güvenliği ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın üretim kapasitesi arasında doğal bir bağlantı oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bölge, yalnızca enerji üreten değil; *enerji, veri ve ulaştırma akışını yöneten* bir jeostratejik merkezdir.

Enerji projeleri; deniz yetki alanları, boru hatları, elektrik enterkoneksiyonları ve kritik altyapılarla doğrudan bağlantılıdır. Bu nedenle enerji politikaları ile deniz hukuku birbirinden ayrı değeren-

dirilemez. Kıbrıs; Levant Havzası'na yakınlığı ve Doğu Akdeniz'in ana ulaşım hatları üzerindeki konumuyla bu enerji denkleminin merkezinde yer almaktadır.

Bu nedenle Kıbrıs üzerindeki rekabet yalnızca hidrokarbon rezervlerine değil; *boru hatlarına, elektrik enterkoneksiyonlarına, dijital veri kablolarına, enerji terminallerine ve yeni lojistik ağlara* da yöneliktir. Enerji, ulaştırma ve dijital altyapı güvenliği giderek bütünleşmekte; Kıbrıs bu bütünleşik jeopolitiğin merkezi unsurlarından biri hâline gelmektedir.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası ise yalnızca deniz yetki alanlarının korunmasına yönelik bir güvenlik yaklaşımı değil; *enerji arz güvenliği, bölgesel enerji merkezi olma vizyonu ve ekonomik haklarının korunmasına* dayanan kapsamlı bir stratejidir. Temel hedef, Türkiye'nin enerji denkleminin dışlanması önlemek ve bölgesel enerji mimarisinin *uluslararası hukuk, hakkaniyet ve karşılıklı fayda* ilkeleri doğrultusunda şekillenmesine katkı sağlamaktır.

Bu çerçevede KKTC'nin hak ve menfaatleri Türkiye'nin enerji stratejisinin ayrılmaz parçasıdır. Kıbrıs Türk halkının doğal kaynaklar üzerindeki hakları, yalnızca ekonomik değil; *1960 Ortaklık Cumhuriyeti'nin kurucu ortaklık hukukundan doğan meşru haklardır*. Doğu Akdeniz'de kalıcı istikrar ise enerji kaynaklarının dışlayıcı rekabet yerine *uluslararası hukuk, karşılıklı bağımlılık ve bölgesel iş birliği* temelinde yönetilmesine bağlıdır.

4.3. DENİZ YETKİ ALANLARI VE MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE (MEB) MÜCADELESİ

XXI. yüzyılda jeopolitik rekabetin ağırlık merkezi kara sınırlarından deniz alanlarına kaymaktadır. *Enerji kaynakları, deniz ulaştırma hatları, balıkçılık, deniz altı enerji ve iletişim altyapıları ile kritik ticaret koridorları*, deniz yetki alanlarını devletlerin güvenlik ve dış politika stratejilerinin merkezine yerleştirmiştir. Denizler artık yalnızca ulaşım sahaları değil; *ekonomik refahın, enerji güvenliğinin ve jeopolitik etkinliğin* belirlendiği stratejik egemenlik alanlarıdır.

Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon keşifleri ve enerji projeleri, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasını teknik bir hukuk meselesi olmaktan çıkararak bölgesel güç dengesinin temel unsurlarından biri hâline getirmiştir. *MEB, kıta sahanlığı ve diğer deniz yetki alanları*; doğal kaynakların yanı sıra enerji güvenliği, deniz ulaştırması, askeri hareket serbestisi ve bölgesel caydırıcılığı da doğrudan etkilemektedir. Önümüzdeki dönemde bu rekabet; *deniz üstü yenilenebilir enerji, deniz altı elektrik ve veri kabloları, kritik mineraller ve Mavi Ekonomi* alanlarını da kapsayacaktır.

Türkiye açısından deniz yetki alanları, *Mavi Vatan* doktrininin hukukî ve jeopolitik temelini oluşturmaktadır. Egemen hakların korunması, enerji güvenliği, Doğu Akdeniz'deki hareket serbestisi ve bölgesel etkinliğin sürdürülmesi bakımından hayati önem taşıyan bu alanda, *Kıbrıs Türk halkının kurucu ortaklıktan doğan deniz yetki alanları ve doğal kaynaklar üzerindeki meşru hakları* dikkate alınmaksızın kalıcı ve hakkaniyete dayalı bir düzen kurulması mümkün değildir.

4.3.1. Münhasır Ekonomik Bölge Kavramı ve Uluslararası Hukuk

Münhasır Ekonomik Bölge (MEB), 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS) ile kıyı devletlerine canlı ve cansız doğal kaynakların araştırılması, işletilmesi ve yönetimi konusunda münhasır ekonomik haklar tanıyan, ancak tam egemenlik sağlamayan özel bir deniz yetki rejimidir.

Uluslararası uygulamada temel mesele MEB ilanından ziyade, karşılıklı veya bitişik kıyılar arasında deniz yetki alanlarının *hakkaniyete uygun biçimde sınırlandırılmasıdır*. Uluslararası Adalet Divanı ve Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi içtihatları; katı geometrik yöntemler yerine *coğrafi gerçeklik, kıyı uzunlukları, adaların konumu ve somut olayın özelliklerini* esas almaktadır.

Doğu Akdeniz uyuşmazlığının özü de bu sınırlandırma sorunudur. Bölgenin yarı kapalı deniz niteliği ve karşılıklı kıyılarının yakınlığı, ihtilafı uluslararası deniz hukukunun en karmaşık örneklerinden biri hâline getirmiştir. Türkiye, *uluslararası hukukun genel ilkeleri, coğrafi gerçeklik ve hakkaniyet (equity)* temelinde adil bir sınırlandırmayı savunmakta; istikrarın dışlayıcı maksimalist tezlerle değil, dengeli bir deniz yetki alanları rejimiyle sağlanabileceğini ileri sürmektedir.

Sonuç olarak MEB ve diğer deniz yetki alanları, yalnızca teknik hukuk kurumları değil; *enerji güvenliği, Mavi Ekonomi, kritik altyapılar ve Doğu Akdeniz jeopolitiğinin hukukî temelini oluşturan stratejik araçlardır*.

4.3.2. Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Sorunu

Doğu Akdeniz; yarı kapalı deniz niteliği, karşılıklı kıyılar, çok sayıdaki ada ve tarihi-siyasî ihtilaflar nedeniyle deniz yetki alanlarının sınırlandırılması bakımından dünyanın en karmaşık deniz havzalarından biridir. Sorun, yalnızca koordinat hesaplamalarından değil; *uluslararası hukuk ile jeopolitiğin kesişmesinden* kaynaklanmaktadır.

Uluslararası hukukta amaç, *hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşmaktır*. UNCLOS ile Uluslararası Adalet Divanı ve Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi içtihatları; tek tip matematiksel yöntemler yerine *kıyı uzunlukları, coğrafi gerçeklik, karşılıklı kıyılarının durumu ve somut olayın özelliklerinin* birlikte değerlendirilmesini esas almaktadır.

Temel tartışmalardan biri de adaların deniz yetki alanlarına etkisidir. Uluslararası yargı uygulamaları, adalara otomatik ve sınırsız etki tanımamakta; hakkaniyetsiz sonuç doğurabilecek durumlarda bu etkinin sınırlandırılabilirliğini kabul etmektedir. Özellikle dar ve yarı kapalı denizlerde bu yaklaşım, ana kara devletlerinin meşru haklarını korumayı amaçlamaktadır.

Bu nedenle Kıbrıs çevresindeki deniz yetki alanlarına ilişkin kalıcı bir düzenleme, *Kıbrıs Türk halkının kurucu ortaklıktan doğan eşit hakları* dikkate alınmaksızın hukukî ve siyasî meşruiyet kaza-

namaz. Kalıcı çözüm, *hakkaniyet ilkesi ile Doğu Akdeniz'in coğrafi ve jeopolitik gerçekliklerini birlikte esas alan* dengeli bir sınırlandırmadan geçmektedir.

4.3.3. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarına İlişkin Yaklaşımı

Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası, *uluslararası hukukun genel ilkeleri, coğrafi gerçeklik ve hakkaniyet* temelinde şekillenmektedir. Buna göre deniz yetki alanları tek taraflı fiili durumlarla değil; *karşılıklı rıza, uluslararası hukuk ve adil sınırlandırma* ilkeleri doğrultusunda belirlenmelidir.

Bu yaklaşım; Doğu Akdeniz'in yarı kapalı deniz niteliği, kıyı uzunlukları ve uluslararası yargı içti-hatlarında benimsenen *orantılılık ve hakkaniyet* ilkelerine dayanmaktadır. Aynı zamanda Türkiye, *Kıbrıs Türk halkının doğal kaynak üzerindeki eşit haklarını* kalıcı çözümün vazgeçilmez unsuru olarak görmektedir; bu irade dikkate alınmaksızın gerçekleştirilen tek taraflı MEB ilanları ve hidrokarbon faaliyetlerini hakkaniyet ilkesiyle bağdaşmayan girişimler olarak değerlendirmektedir.

Türkiye açısından deniz yetki alanları yalnızca bir deniz hukuku meselesi değil; *Mavi Vatan* doktrininin ayrılmaz parçası olarak deniz güvenliği, enerji arzı, kritik ulaştırma hatları, Mavi Ekonomi, deniz ticareti ve bölgesel caydırıcılıkla doğrudan bağlantılıdır.

Önümüzdeki dönemde rekabet; hidrokarbon rezervlerinin ötesinde *deniz üstü yenilenebilir enerji, deniz altı elektrik ve veri kabloları, karbon depolama sahaları, kritik mineraller, yapay zekâ destekli deniz gözetleme sistemleri ve Mavi Ekonomi* alanlarında yoğunlaşacaktır. Bu gelişme, deniz yetki alanlarını enerji dönüşümü, dijital altyapılar, iklim politikaları ve teknolojik rekabetin ayrılmaz unsuru hâline getirmektedir.

Sonuç olarak Türkiye'nin hedefi yalnızca mevcut haklarını korumak değil; *uluslararası hukuk, hakkaniyet ve bölgesel iş birliği* temelinde sürdürülebilir bir deniz düzeninin oluşmasına katkı sağlamaktır. Böyle bir yaklaşım, Türkiye ve KKTC'nin meşru haklarını güvence altına alırken Doğu Akdeniz'de uzun vadeli *istikrar, refah ve iş birliğini* de destekleyecektir.

4.3.4. Kıbrıs Meselesinde Deniz Yetki Alanlarının Stratejik Sonuçları

Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanı uyuşmazlıkları, Kıbrıs meselesini yalnızca siyasi ve hukuki bir ihtilaf olmaktan çıkararak; enerji güvenliği, deniz ulaştırması, Mavi Ekonomi, kritik altyapılar ve bölgesel güç dengeleriyle bağlantılı çok katmanlı bir jeostratejik meseleye dönüştürmüştür. Deniz yetki alanları artık yalnızca doğal kaynakların paylaşımını değil; enerji nakil hatlarını, deniz ticaret yollarını, deniz altı enerji ve veri kablolarını, balıkçılığı, savunma planlamasını ve bölgesel nüfuz alanlarını da belirlemektedir.

Bu çerçevede Doğu Akdeniz'deki temel uyuşmazlıklardan biri de Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) sınırlandırmasıdır. GKRY, tüm adayı temsil ettiği iddiasıyla tek taraflı MEB ilan etmiş ve

uluslararası enerji şirketlerine ruhsatlar vermiştir. Türkiye ve KKTC ise bu yaklaşımın Kıbrıs Türk halkının doğal kaynaklar üzerindeki eşit haklarını yok saydığını ve uluslararası hukukun *hakkaniyet ilkesi* ile bağdaşmadığını savunmaktadır. Bu kapsamda Türkiye ile KKTC arasında imzalanan Kıta Sahaneliğinin Sınırlandırılması Anlaşması, Türkiye'nin bölgedeki faaliyetlerine hukukî zemin oluşturmuş; Türkiye, deniz yetki alanlarının tek taraflı tasarruflarla değil, kıyı uzunlukları, hakkanîyet ilkesi ve uluslararası yargı içtihatları doğrultusunda belirlenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Kıbrıs'ın merkezî konumu, ada çevresindeki deniz alanlarını hidrokarbon rezervlerinin ötesinde; Doğu-Batı ve Kuzey-Güney ulaştırma koridorları, enerji terminalleri, dijital bağlantılar ve geleceğin Mavi Ekonomi uygulamaları bakımından da stratejik hâle getirmektedir. Bu nedenle uyumsuzluk, yalnızca iki taraf arasındaki siyasî ihtilafın değil, Doğu Akdeniz'de şekillenecek yeni jeopolitik düzenin de temel belirleyicilerinden biridir.

Önümüzdeki dönemde rekabet; deniz üstü yenilenebilir enerji, deniz altı elektrik ve veri kabloları, hidrojen ekonomisi, karbon depolama alanları, kritik mineraller ve dijital altyapılar üzerinden daha da derinleşecektir. Bu nedenle Türkiye açısından temel hedef; deniz yetki alanlarının hakkaniyet esasına göre belirlenmesi, Kıbrıs Türk halkının doğal kaynaklar üzerindeki eşit haklarının korunması ve Doğu Akdeniz'de kapsayıcı, hukuk temelli ve sürdürülebilir bir deniz düzeninin oluşturulmasıdır.

4.3.5. Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanı Uyuşmazlıkları

Doğu Akdeniz'deki zengin enerji kaynakları, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasını bölgenin en önemli jeopolitik uyuşmazlıklarından biri hâline getirmiştir. Coğrafi yapının darlığı ve kıyı devletlerinin karşılıklı konumu nedeniyle MEB iddiaları büyük ölçüde çakışmaktadır.

Bölgedeki başlıca uyuşmazlıklar; **İsrail-Lübnan, Türkiye-KKTC ile GKRY-Yunanistan, Türkiye-Libya mutabakatına yönelik itirazlar** ve **Filistin'in deniz yetki alanları üzerindeki İsrail uygulamaları** etrafında şekillenmektedir. Bu ihtilaflar yalnızca enerji kaynaklarının paylaşımını değil; deniz ulaştırması, güvenlik, diplomasi ve bölgesel güç dengelerini de doğrudan etkilemektedir.

Türkiye ile GKRY-Yunanistan arasındaki temel görüş ayrılığı, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkindir. GKRY ve Yunanistan, adalara geniş deniz yetki alanları tanıyan maksimalist bir yaklaşımı savunurken; Türkiye, **hakkaniyet, orantılılık** ve **anakaranın üstünlüğü** ilkelerine dayanan uluslararası yargı içtihatlarının esas alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu çerçevede Türkiye-Libya Deniz Yetki Alanları Mutabakatı da Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki hukukî tezlerinin önemli dayanaklarından birini oluşturmaktadır.

Deniz yetki alanlarına ilişkin bu anlaşmazlıklar, Doğu Akdeniz'de kalıcı istikrarın ancak uluslararası hukuk, hakkaniyet ilkesi ve kıyıdaş devletlerin meşru haklarını gözeten kapsayıcı çözümlerle mümkün olacağını göstermektedir.

4.3.6. Bölge Dışı Güçlerin Artan Askerî Varlığı

Doğu Akdeniz, enerji kaynakları, deniz ulaştırma hatları ve jeostratejik konumu nedeniyle bölge dışı güçlerin yoğun askerî rekabet alanına dönüşmüştür. Özellikle 7 Ekim 2023 sonrasında ABD başta olmak üzere İngiltere, Fransa ve diğer Batılı ülkeler bölgedeki deniz ve hava unsurlarını önemli ölçüde artırmış; GKRY ise bu süreçte askerî üsler, lojistik destek ve ileri konuşlanma merkezi olarak öne çıkmıştır. Avrupa Birliği ve PESCO kapsamındaki askerî iş birlikleri de bu eğilimi güçlendirmiştir.

Bu gelişmeler, Doğu Akdeniz'deki güç mücadelesinin yalnızca enerji kaynaklarının paylaşımıyla sınırlı olmadığını; deniz ulaştırma hatları, enerji güvenliği, kritik altyapılar ve bölgesel nüfuz alanlarını kapsayan çok boyutlu bir rekabete dönüştüğünü göstermektedir. Türkiye açısından bu tablo, caydırıcılığın güçlendirilmesini, KKTC'nin güvenliğinin sürdürülmesini ve diplomasi ile hukuk temelinde çok boyutlu bir Doğu Akdeniz stratejisinin uygulanmasını gerekli kılmaktadır.

4.3.7. KKTC'nin Stratejik Savunma ve Deniz Güvenliği Altyapısı

Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının korunması, hukukî tezlerin yanı sıra güçlü deniz durumsal farkındalığı, teknolojik üstünlük ve caydırıcı askerî kapasite gerektirmektedir. Bu doğrultuda KKTC, Türkiye ile bütünleşik çalışan çok katmanlı bir deniz ve hava güvenlik mimarisi geliştirmektedir.

Kıyı radarları, uydu destekli keşif, elektronik istihbarat, İHA/SİHA, insansız deniz araçları ve yapay zekâ destekli komuta-kontrol sistemleri entegre edilerek gerçek zamanlı deniz gözetimi sağlanmalıdır. Geçitkale'nin stratejik hava üssü, İskele-Boğaz hattının ise lojistik ve deniz destek merkezi olarak geliştirilmesi, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki sürekli varlığını güçlendirecektir.

Enerji tesisleri, limanlar, deniz altı kabloları ve dijital altyapıların korunması; siber güvenlik, elektronik harp ve ağ merkezli harekât anlayışıyla birlikte ele alınmalıdır. Böylece KKTC, yalnızca savunulan değil; deniz güvenliği, kriz yönetimi ve bölgesel istikrara katkı sunan stratejik bir ortak hâline gelecektir.

4.3.8. İHA/SİHA ve Yeni Nesil Savunma Kabiliyetleri

Çağdaş caydırıcılık; İHA/SİHA, insansız deniz araçları, elektronik harp, siber güvenlik ve yapay zekâ destekli karar sistemlerini bütünleştiren çok alanlı harekât kabiliyetine dayanmaktadır.

KKTC, Türkiye'nin insansız sistemleriyle entegre çalışan sürekli bir gözetleme ve erken uyarı ağına dönüştürülmelidir. Geçitkale; eğitim, test ve harekât merkezi olarak geliştirilmeli; radarlar, uydu sistemleri ve komuta-kontrol altyapısıyla gerçek zamanlı veri paylaşımı sağlanmalıdır.

Savunma iş birliği; eğitim, bakım, yazılım, yapay zekâ ve elektronik sistemleri kapsayan ortak teknoloji ekosistemiyle desteklenmeli, KKTC yalnızca savunulan değil, savunma teknolojileri üreten stratejik bir merkez hâline getirilmelidir.

4.3.9. Stratejik Değerlendirme

Doğu Akdeniz; enerji güvenliği, deniz yetki alanları, kritik altyapılar ve büyük güç rekabetinin kesiştiği çok katmanlı bir jeostratejik alandır. Bu nedenle Kıbrıs, yalnızca iki toplum arasındaki bir ihtilaf değil; Türkiye'nin Mavi Vatan vizyonu, enerji güvenliği ve bölgesel caydırıcılığının merkezî unsurudur.

Doğu Akdeniz'de enerji rekabeti ve büyük güç mücadelesi, bölgeyi yoğun askerî konuşlanmaların yaşandığı bir güvenlik alanına dönüştürmüştür. ABD, İngiltere, Fransa ve diğer bölge dışı aktörlerin artan deniz ve hava varlığı, kıyıdaş devletler arasındaki deniz yetki alanı uyumsuzluklarını daha karmaşık hâle getirmektedir. Türkiye açısından bu tablo, yalnızca enerji rekabeti değil; millî güvenlik, deniz yetki alanlarının korunması ve caydırıcılık bakımından da yakından takip edilmesi gereken stratejik bir gelişmedir. Bu nedenle Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası; güçlü askerî caydırıcılık, etkin diplomasi ve hukukî meşruiyeti birlikte esas alan bütünleşik bir güvenlik anlayışıyla yürütülmelidir.

Türkiye'nin hedefi; Kıbrıs Türk halkının meşru haklarını koruyan, uluslararası hukukun hakkaniyet ilkesine dayanan, güçlü diplomasi, ileri teknoloji ve güvenilir caydırıcılığı bütünleştiren sürdürülebilir bir strateji geliştirmektir. Bu kapsamda Geçitkale ile İskele-Boğaz ekseninde oluşturulacak stratejik altyapı, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki durumsal farkındalığını, hareket serbestisini ve caydırıcılığını kalıcı biçimde güçlendirecektir.

4.4. DOĞU AKDENİZ'DE BÖLGESEL VE KÜRESEL AKTÖRLER ARASINDAKİ REKABET

Doğu Akdeniz'deki rekabet; enerji kaynaklarının paylaşımının yanı sıra *deniz yetki alanları, ulaştırma koridorları, limanlar, askerî konuşlanmalar, savunma teknolojileri, kritik altyapılar ve bölgesel ittifakların geleceğini* kapsamaktadır. Enerji projeleri ve ekonomik koridorlar yeni iş birlikleri üretirken; hidrokarbon sahaları, deniz yetki alanları ve askerî varlığa ilişkin anlaşmazlıklar rekabeti derinleştirmektedir.

Türkiye açısından bu gelişmeler; *deniz güvenliği, enerji arz güvenliği, Mavi Vatan vizyonu, bölgesel caydırıcılık, ekonomik bağlantısallık ve diplomatik etkinlik* bakımından doğrudan stratejik sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle Kıbrıs politikası, yalnızca ada merkezli gelişmeler üzerinden değil, değişen küresel güç dengeleri ve Doğu Akdeniz jeopolitiği çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Bu bölümde; *Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Avrupa Birliği, Rusya, Çin ve bölge ülkelerinin* Doğu Akdeniz'e yönelik stratejik hedefleri ile bunların Türkiye ve KKTC bakımından doğurduğu jeopolitik, hukukî ve güvenlik sonuçları incelenecektir.

4.4.1. Amerika Birleşik Devletleri'nin Doğu Akdeniz Politikası

Amerika Birleşik Devletleri, Doğu Akdeniz'i yalnızca bölgesel bir güvenlik alanı değil; *Avrupa, Orta Doğu ve Hint-Pasifik'i birbirine bağlayan küresel bir jeostratejik bağlantı havzası* olarak değerlendirilmektedir. ABD'nin bölge politikası; *enerji arz güvenliği, NATO'nun güney kanadının güçlendirilmesi, İsrail'in güvenliği, deniz ulaştırma hatları ve kritik altyapıların korunması, Rusya'nın etkisinin sınırlandırılması ve Çin'in artan nüfuzunun dengelenmesi* hedeflerine dayanmaktadır.

Bu çerçevede Washington; İsrail, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile geliştirdiği üçlü ve çok taraflı iş birliklerini desteklemekte; enerji projeleri, savunma ortaklıkları ve bölgesel güvenlik girişimlerinde aktif rol üstlenmektedir. Bununla birlikte Türkiye; NATO'nun ikinci büyük ordusu, Boğazlar üzerindeki konumu ve Karadeniz, Orta Doğu ile Doğu Akdeniz'i birbirine bağlayan jeostratejik rolü nedeniyle ABD açısından *vazgeçilmez stratejik aktör* olma niteliğini sürdürmektedir. Bu nedenle ABD'nin *Türkiye'ye düşmanca yaklaşan bölgesel oluşumlara desteği ve görüş ayrılıklarına rağmen* iki ülke arasındaki stratejik iş birliği ihtiyacı devam etmektedir.

ABD'nin temel yaklaşımı, Doğu Akdeniz'de tek bir gücün hâkimiyetini önleyerek *çok ortaklı ve dengeli bir güvenlik mimarisi* oluşturmaktır. Bu doğrultuda askerî varlığını sürdürmekte, *Altıncı Filo (Sixth Fleet)* aracılığıyla deniz güvenliğini desteklemekte, NATO faaliyetlerini güçlendirmekte ve enerji, ulaştırma ile kritik altyapı güvenliğini küresel stratejisinin temel unsurları arasında görmektedir. Son dönemde geliştirilen ekonomik koridorlar ve kritik altyapı yatırımları da bölgenin askerî olduğu kadar ekonomik ve teknolojik rekabet açısından da önemini artırmaktadır.

Türkiye açısından önemli olan, ABD'nin Doğu Akdeniz politikasını yalnızca ikili ilişkiler bağlamında değil; *küresel güç rekabeti, NATO stratejisi ve Avrasya jeopolitiği* çerçevesinde değerlendirebilmektir. Bu kapsamda Türkiye, hukukî tezlerini *NATO'nun güvenliği, enerji arz güvenliği, deniz ulaştırmasının emniyeti, kritik altyapıların korunması ve bölgesel istikrar* gibi ortak çıkar alanlarıyla ilişkilendirerek uluslararası platformlarda daha etkili biçimde savunmalıdır.

Sonuç olarak ABD'nin Doğu Akdeniz politikası, yalnızca enerji kaynaklarına erişim değil; *küresel güç dengesi, bağlantısallık ağları ve bölgesel güvenlik mimarisini şekillendirmeye* yönelik kapsamlı bir jeostratejik yaklaşımdır. Türkiye'nin temel hedefi ise değişen bu ortamda *hukukî tezlerini ve jeopolitik değerini uluslararası sistemin ortak güvenlik ve istikrar hedefleriyle uyumlu biçimde konumlandırabilmektir.*

4.4.2. Birleşik Krallık ve Egemen Üs Bölgelerinin Stratejik Rolü

Birleşik Krallık, Doğu Akdeniz'in en kalıcı jeostratejik aktörlerinden biridir. Bunun temel nedeni, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş anlaşmaları uyarınca *Akrotiri ve Dikelya* olmak üzere iki *Egemen Üs Bölgesi* üzerindeki egemenliğini sürdürmesidir. Bu bölgeler yalnızca askerî üs değil; Birleşik Krallık'ın deniz aşırı egemen toprağı niteliğinde ayrı bir hukukî statüye sahiptir. Dolayısıyla Londra, Kıbrıs meselesinde yalnızca garantör devlet değil; adada *egemenlik yetkisi bulunan* ve Doğu Akdeniz'deki güç dengesini etkileyen doğrudan bir aktördür.

Egemen Üs Bölgeleri, Birleşik Krallık'a Doğu Akdeniz'in merkezinde sürekli askerî varlık bulundurma, hava ve deniz harekâtı icra etme, istihbarat toplama ve bölgesel krizlere hızla müdahale etme imkânı sağlamaktadır. Bu üsler; *Doğu Akdeniz, Orta Doğu, Süveyş, Kızıldeniz ve Basra Körfezi* eksenindeki operasyonlar bakımından ileri harekât merkezleri olup, *NATO'nun güney kanadı ile Batı'nın bölgesel güvenlik mimarisinin* önemli unsurları arasında yer almaktadır.

Suriye ve Irak'taki güvenlik sorunları, Gazze krizi, Lübnan'daki istikrarsızlık, Kızıldeniz'deki deniz ulaştırmasına yönelik tehditler, İran kaynaklı gerilimler ve Doğu Akdeniz'deki enerji rekabeti, bu üslerin yalnızca Birleşik Krallık açısından değil; NATO ve Batılı müttefiklerin ortak güvenlik planlaması bakımından da kritik önemini artırmıştır.

Birleşik Krallık, garantör devlet sıfatını korurken NATO, ABD ve Avrupa ülkeleriyle geliştirdiği güvenlik iş birlikleri sayesinde Doğu Akdeniz'de dengeleyici bir rol üstlenmeye çalışmaktadır. Bu yaklaşım, Brexit sonrasında benimsediği *Global Britain* vizyonunun uzantısı olup; Avrupa Birliği dışındaki küresel etkinliğini, deniz gücüne dayalı dış politika kapasitesini ve Doğu Akdeniz'deki askerî-diplomatik varlığını sürdürmeyi amaçlamaktadır.

Türkiye açısından Birleşik Krallık; bir yandan Kıbrıs'ın garantör devletlerinden ve tarihsel anayasal düzenin taraflarından biri, diğer yandan NATO müttefiki olarak Türkiye ile uzun yıllara dayanan savunma iş birliğini sürdüren bağımsız bir jeostratejik aktördür. Bu nedenle Londra'nın Kıbrıs politikası, tarihsel reflekslerden ziyade *değişen küresel güvenlik mimarisi ve bölgesel güç dengeleri* çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Önümüzdeki dönemde *insansız sistemler, uzay destekli keşif, elektronik harp, siber güvenlik, yapay zekâ destekli komuta-kontrol sistemleri ile deniz altı enerji ve veri altyapılarının korunması* gibi yeni güvenlik alanları, Egemen Üs Bölgelerini klasik askerî tesislerden çok alanlı güvenlik merkezlerine dönüştürmektedir. Böylece Kıbrıs, yalnızca kara, hava ve deniz operasyonlarının değil; *bilgi üstünlüğü, dijital altyapı güvenliği ve yeni nesil savunma teknolojilerinin* de merkezlerinden biri hâline gelmektedir.

4.4.3. Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Doğu Akdeniz Stratejisi

Yunanistan ile *Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)*, Doğu Akdeniz'de *enerji kaynakları, deniz yetki alanları ve bölgesel güvenlik* ekseninde çoğu Türkiye bakımından rahatsız edici olan ortak bir strateji izlemektedir. Bu stratejinin amacı; enerji projeleri, deniz yetki alanı iddiaları ve uluslararası diplomatik destek mekanizmaları aracılığıyla Doğu Akdeniz'in yeni jeopolitik düzeninde belirleyici bir konum elde etmektir.

Bu kapsamda iki aktör; *Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri* ve bölgedeki bazı ülkelerle geliştirdikleri çok taraflı iş birliklerini dış politikalarının temel araçlarından biri olarak kullanmakta; enerji diplomasisi, güvenlik ortaklıkları ve uluslararası hukuk söylemini bu stratejiyi destekleyen tamamlayıcı unsurlar hâline getirmektedir.

Türkiye ile temel görüş ayrılığı, *deniz yetki alanlarının sınırlandırılması* konusunda ortaya çıkmaktadır. Türkiye, Doğu Akdeniz'in coğrafi gerçeklikleri ve *hakkaniyet ilkesi* temelinde sınırlandırmayı savunurken; Yunanistan ve GKRY farklı hukukî yorumları esas alan bir yaklaşım benimsemektedir. Bu ayrışma, enerji güvenliği ve bölgesel güç dengelerini etkileyen temel uyuşmazlık alanlarından biridir.

4.4.4. Avrupa Birliği ve Güney Kıbrıs Politikası

Avrupa Birliği (AB), GKRY'nin 2004 yılında Birliğe katılmasıyla Kıbrıs meselesinin başlıca uluslararası aktörlerinden biri hâline gelmiştir. Böylece Kıbrıs sorunu, iki toplum arasındaki siyasi uyuşmazlığın ötesine geçerek AB'nin *dış politika, enerji güvenliği, genişleme politikası ve bölgesel güvenlik stratejisinin* kalıcı unsurlarından biri olmuştur.

AB'nin Doğu Akdeniz politikası; *enerji arz güvenliği, üye devletlerin egemenlik ve güvenlik çıkarlarının korunması, deniz ulaştırmasının emniyeti, düzensiz göçün yönetimi, bölgesel istikrar ve uluslararası hukuka dayalı düzenin sürdürülmesi* hedeflerine dayanmaktadır. Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında enerji güvenliğinin yeniden öncelik kazanması, *Yeşil Mutabakat* ve enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi arayışları, Doğu Akdeniz'in AB açısından stratejik önemini daha da artırmıştır.

Bununla birlikte GKRY'nin üyeliği, AB'nin Kıbrıs meselesindeki tarafsızlığı konusunda yapısal bir ikilem yaratmaktadır. Türkiye, *Kıbrıs Türk halkının kurucu ortaklıktan doğan hakları ile Doğu Akdeniz'deki meşru deniz yetki alanı taleplerinin* AB politikalarında yeterince dikkate alınmadığını, bunun da hem çözüm sürecini hem Türkiye-AB ilişkilerini olumsuz etkilediğini savunmaktadır.

AB'nin Doğu Akdeniz vizyonu, hidrokarbon rezervlerinin ötesinde; *LNG altyapısı, elektrik entegrasyonları, yeşil enerji koridorları, dijital altyapılar ve kritik ulaştırma ağlarını* kapsayan geniş bir *enerji ve bağlantısallık* yaklaşımına yönelmiştir. Aynı doğrultuda *stratejik özerklik ve Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (CSDP)* çerçevesinde *deniz güvenliği, kritik altyapıların korunması, siber güvenlik ve hibrit tehditlerle mücadele* AB'nin bölgesel stratejisinin temel unsurları hâline gelmiştir.

Türkiye açısından AB yalnızca görüş ayrılıklarının yaşandığı bir aktör değildir. Avrupa; Türkiye'nin en büyük ticaret ortağı, önemli yatırım kaynağı ve enerji ile ulaştırma koridorlarının doğal paydaşdır. Türkiye ise Avrupa'nın *enerji arz güvenliği, düzensiz göçün yönetimi, Karadeniz ve Doğu Akdeniz güvenliği ile NATO'nun güney kanadının güçlendirilmesi* bakımından vazgeçilmez bir stratejik ortaktır. Bu karşılıklı bağımlılık, dönemsel siyasî sorunların ötesinde ortak çıkar alanlarının varlığını göstermektedir.

Bu nedenle Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde savunmacı bir yaklaşım yerine; *enerji güvenliği, deniz ulaştırmasının emniyeti, yeşil dönüşüm, kritik altyapılar, bölgesel bağlantısallık ve Doğu Akdeniz'de kapsayıcı iş birliği* başlıklarını öne çıkaran *proaktif bir strateji izlemesi önem taşımaktadır*. Kıbrıs Türk halkının haklarının *uluslararası hukukun hakkaniyet, eşitlik ve ortaklık ilkeleri* çerçevesinde değerlendirilmesi hem çözüm sürecine hem de Türkiye-AB ilişkilerinin daha sağlıklı zemine oturmasına katkı sağlayacaktır.

4.4.4.1. GKRY'nin Avrupa Birliği Üyeliğinin Hukukî Meşruiyet Sorunu vardır

Avrupa Birliği'nin 2004 yılında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni, fiilen yalnızca adanın güneyini kontrol etmesine rağmen *Kıbrıs Cumhuriyeti* adıyla tüm adayı temsilen üyeliğe kabul etmesi, Kıbrıs meselesinin en tartışmalı hukukî ve siyasî kırılmalarından biridir. Bu karar, adadaki fiilî ve hukukî gerçeklikle bağdaşmadığı gibi, Birleşmiş Milletler gözetimindeki çözüm sürecini de olumsuz etkilemiştir.

Annan Planı referandumunda çözümü kabul eden Kıbrıs Türk tarafı izolasyon altında bırakılırken, planı reddeden Rum tarafının AB üyeliğine alınması, çözümü değil uzlaşmazlığı teşvik eden bir sonuç doğurmuştur.

1963'ten beri iki ayrı yönetimin bulunduğu adada, GKRY'nin bütün Kıbrıs'ı temsil ettiği varsayımı; fiilî durum, kurucu ortaklık ilkesi ve Kıbrıs Türk halkının siyasî iradesiyle bağdaşmamaktadır. Üyelik sonrasında AB'nin Rum tezlerine verdiği destek de özellikle deniz yetki alanları, enerji politikaları ve Doğu Akdeniz uyuşmazlıklarında tarafsızlığına yönelik eleştirileri artırmıştır.

Bu yönüyle GKRY'nin tüm ada adına Avrupa Birliği'ne kabulü, çözümü kolaylaştıran değil; hukukî meşruiyeti tartışmalı, Kıbrıs uyuşmazlığını derinleştiren ve AB'nin tarafsız arabuluculuk kapasitesini zayıflatan stratejik ve meşruiyeti sorunlu bir dönüm noktasıdır.

4.4.5. Rusya ve Çin'in Doğu Akdeniz Politikaları: Küresel Güç Rekabetinin Yeni Boyutu

Rusya'nın politikası; askerî varlık, deniz gücü, enerji jeopolitiği ve bölgesel nüfuzun korunmasına dayanmaktadır. *Tartus Deniz Üssü* ile *Hmeymim Hava Üssü*, Moskova'nın Akdeniz'deki sürekli askerî mevcudiyetinin temel dayanaklarıdır. Bu sayede Rusya; Karadeniz-Akdeniz hattındaki erişimini güvence altına almayı, NATO'nun güney kanadını yakından izlemeyi ve Orta Doğu'daki etkisini sürdürmeyi hedeflemektedir. Enerji ihracatçısı kimliği de Moskova'nın Doğu Akdeniz'i Avrupa enerji piyasaları açısından stratejik görmesine neden olmaktadır.

Çin ise bölgeye ağırlıklı olarak *ekonomik bağlantısallık, ulaştırma altyapısı ve teknoloji yatırımları* perspektifiyle yaklaşmaktadır. *Kuşak ve Yol Girişimi* kapsamında limanlar, lojistik merkezler, dijital altyapılar ve kritik tedarik zincirlerine yaptığı yatırımlar, Doğu Akdeniz'i Avrupa'ya açılan önemli bir geçiş koridoruna dönüştürmektedir. Özellikle *Pire Limanı* yatırımı, Çin'in bölgedeki jeo-ekonomik stratejisinin en dikkat çekici örneklerinden biridir.

Bu gelişmeler, Doğu Akdeniz'deki rekabetin artık yalnızca *enerji rezervleri* veya *deniz yetki alanlarıyla* açıklanamayacağını göstermektedir. Rekabet; *enerji koridorları, limanlar, deniz ulaştırma ağları, veri merkezleri, deniz altı haberleşme kabloları, kritik altyapılar ve küresel tedarik zincirleri* üzerinden yürüyen çok katmanlı bir jeostratejik mücadeleye dönüşmüştür.

Türkiye açısından bu tablo hem fırsatlar hem de dikkatle yönetilmesi gereken riskler içermektedir. Avrupa, Karadeniz, Kafkasya, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'i birbirine bağlayan jeostratejik konumu, Türkiye'yi çok kutuplu sistemde denge kurabilen önemli bir güç merkezine dönüştürmektedir. Bu nedenle dış politika; *hukukî meşruiyet, ekonomik kapasite, diplomatik etkinlik ve savunma kabiliyetini* bütünleştiren çok yönlü bir stratejiye dayanmalıdır.

Bu çerçevede Türkiye'nin önceliği, Doğu Akdeniz'deki yeni güç rekabetini yalnızca risk değil; *ulaştırma koridorları, enerji iş birlikleri, lojistik merkezler, savunma sanayii, dijital bağlantılar ve çok taraflı diplomasi* açısından fırsat üreten bir dönüşüm olarak değerlendirebilmektir. Böylece Türkiye, NATO'daki konumuyla Asya, Orta Doğu ve Afrika'ya yönelik çok boyutlu ilişkilerini birbirini tamamlayan stratejik unsurlar hâline getirebilir.

4.4.6. İsrail, Mısır ve Bölgesel Enerji İş Birlikleri

Doğu Akdeniz'de keşfedilen hidrokarbon rezervleri, bölgesel güç dengelerini yalnızca güvenlik bakımından değil; *enerji diplomasisi, ekonomik iş birliği ve ulaştırma koridorları* açısından da yeniden şekillendirmiştir. Bu süreçte İsrail ve Mısır, enerji kaynakları, altyapıları ve uluslararası ortaklıkları sayesinde bölgenin başlıca enerji aktörleri hâline gelmiş; rekabet, üretimden LNG'ye, ihracattan enerji güvenliğine uzanan *bütünleşik bir jeostratejik yapıya* dönüşmüştür.

İsrail, *Leviathan* ve *Tamar* sahalarındaki rezervleriyle önemli bir üretici konumuna yükselmiş; enerji kaynaklarının ekonomik değere dönüştürülmesi, deniz güvenliği, kritik altyapıların korunması ve uluslararası enerji ortaklıklarını dış politikasının temel unsurları hâline getirmiştir. Mısır ise *Süveyş Kanalı*, gelişmiş LNG tesisleri ve ihracat altyapısıyla Doğu Akdeniz'in başlıca enerji ticaret merkezlerinden biri olmuş; enerji politikalarını ekonomik kalkınma ve bölgesel diplomatik etkinliklerle bütünleştirmiştir.

Enerji rekabeti ile iş birliği birbirini dışlayan süreçler değildir. *Doğu Akdeniz Gaz Forumu (EMGF)* önemli bir girişim olmakla birlikte, bölgedeki tüm aktörleri kapsayan bir enerji mimarisi henüz oluşmamıştır. Kalıcı başarı; *ekonomik fizibilite, uluslararası hukuk, bölgesel istikrar ve ulaştırma güvenliğinin* birlikte sağlanmasına bağlıdır.

Türkiye açısından öncelik, uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını korurken *enerji diplomasisini bölgesel iş birliğinin aracı* hâline getirmektir. Türkiye–Mısır normalleşmesi ve Türkiye–İsrail diyalogu; enerji, deniz ulaştırması ve bölgesel güvenlik alanlarında yeni iş birliği imkânları sunmaktadır. Türkiye'nin gelişmiş enerji altyapısı, doğal gaz iletim sistemi ve Avrupa pazarlarına erişimi de Doğu Akdeniz kaynaklarının *en ekonomik ve sürdürülebilir güzergâhla* uluslararası pazarlara ulaştırılmasında önemli avantaj sağlamaktadır.

Bu çerçevede Doğu Akdeniz'in geleceği; yalnızca rekabete değil, *enerji koridorları, ortak altyapı yatırımları, elektrik enterkonneksiyonları, LNG iş birlikleri ve çok taraflı diplomatik mekanizmalarla* güçlenen karşılıklı bağımlılığa bağlıdır. *Enerji diplomasisinin sıfır toplamı rekabetten karşılıklı kazanç üreten bölgesel iş birliğine dönüşmesi*, uzun vadeli barış ve istikrarın temel şartlarından biridir.

4.4.7. EastMed Projesi: Jeopolitik Tercih ile Ekonomik Gerçeklik Arasında

EastMed Boru Hattı Projesi, Doğu Akdeniz hidrokarbonlarını İsrail, GKRY ve Yunanistan üzerinden Avrupa'ya taşımayı amaçlayan bir enerji yatırımı olmanın yanında, *Türkiye'yi enerji denkleminin dışlayan jeopolitik bir koridor* olarak tasarlanmıştır.

Ancak iki bin kilometreyi aşan güzergâhı, derin deniz geçişleri, yüksek yatırım ve işletme maliyetleri, sınırlı kapasitesi ve finansman güçlükleri projenin *ekonomik fizibilitesini* zayıflatmıştır. LNG'nin yaygınlaşması, yenilenebilir enerji, yeşil hidrojen ve değişen enerji talebi de uzun vadeli boru hattı projelerinin uygulanabilirliğini daha tartışmalı hâle getirmiştir.

Bu nedenle temel soru artık yalnızca *"gaz nerede?"* değil, *"hangi güzergâh daha ekonomik, güvenli ve sürdürülebilir?"* sorusudur. Enerji projelerinin başarısı; rezerv büyüklüğü kadar *maliyet, teknik uygulanabilirlik, finansman, siyasî istikrar ve mevcut altyapıyla bütünleşmeye* bağlıdır.

Bu çerçevede Türkiye; *coğrafi konumu, gelişmiş doğal gaz altyapısı, LNG terminalleri, depolama kapasitesi ve Avrupa enerji ağıyla bağlantıları* sayesinde Doğu Akdeniz gazı için en kısa, en düşük maliyetli ve en güvenli transit güzergâhtır. *TANAP, TürkAkım ve ulusal iletim sistemi* bu üstünlüğü pekiştirmektedir.

Doğu Akdeniz'in enerji mimarisi ise artık yalnızca doğal gazdan ibaret değildir. *Elektrik enterkoneksiyonları, yenilenebilir enerji, yeşil hidrojen, deniz üstü rüzgâr ve bölgesel enerji ağları* yeni dönemin temel unsurlarıdır. Türkiye'nin güçlü enerji altyapısı ve bağlantısallığı, bu dönüşümde de önemli stratejik avantaj sağlamaktadır.

EastMed Projesi, jeopolitik tercihler ile jeoekonomik gerçeklik arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Türkiye, Doğu Akdeniz enerji denkleminin dışlanabilecek değil; *Avrupa'nın enerji arz güvenliği, bölgesel enerji entegrasyonu ve sürdürülebilir enerji mimarisinin vazgeçilmez stratejik aktörlerinden biridir.*

4.4.8. Great Sea Interconnector Projesi ve Türkiye'nin Stratejik Enerji Avantajı

Doğu Akdeniz'de enerji rekabeti artık doğal gazla sınırlı değildir. *Elektrik enterkoneksiyonları, deniz altı enerji kabloları, akıllı şebekeler, yenilenebilir enerji entegrasyonu ve enerji bağlantısallığı* XXI. yüzyıl enerji güvenliğinin temel unsurları hâline gelmiştir. AB destekli Great Sea Interconnector Projesi de İsrail, GKRY ve Yunanistan arasında deniz altı elektrik bağlantısı kurarak Doğu Akdeniz'i Avrupa elektrik piyasasına entegre etmeyi amaçlamaktadır.

Bununla birlikte 1.200 kilometreyi aşan güzergâh, 3.000 metreye ulaşan deniz derinliği, yüksek maliyet, teknik işletme güçlükleri ve finansman sorunları projenin ekonomik uygulanabilirliğini tartışmalı kılmaktadır. Bu tablo, enerji projelerinin siyasî tercihlerden çok *teknik fizibilite, ekonomik sürdürülebilirlik ve coğrafi gerçeklik* temelinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Buna karşılık Türkiye-KKTC elektrik enterkoneksiyon hattı; kısa mesafesi, düşük deniz derinliği, mevcut iletim altyapısıyla entegrasyonu ve daha düşük maliyetiyle önemli üstünlükler sunmaktadır. Bu hat, KKTC'nin enerji arz güvenliğini güçlendirecek, maliyetleri düşürecek, yenilenebilir enerji entegrasyonunu kolaylaştıracak ve şebeke güvenilirliğini artıracaktır.

Benzer şekilde Türkiye-KKTC doğal gaz boru hattı, yalnızca ekonomik değil; *enerji arz güvenliğini, deniz yetki alanlarına ilişkin fiili bağlantıyı ve iki ülke arasındaki stratejik bütünleşmeyi* güçlendirecek uzun vadeli bir altyapı yatırımdır.

Önümüzdeki dönemde Doğu Akdeniz enerji mimarisi; elektrik enterkoneksiyonları, yeşil hidrojen, enerji depolama, deniz üstü rüzgâr, akıllı şebekeler ve dijital enerji yönetimi üzerine şekillenecektir. Türkiye'nin güçlü enerji altyapısı ve Avrupa enerji ağıyla bağlantısı, ülkeyi yalnızca transit güzergâh değil, *bölgesel enerji bağlantısallığının merkez ülkesi* konumuna taşımaktadır.

4.4.9. Stratejik Değerlendirme

Doğu Akdeniz; *enerji güvenliği, deniz yetki alanları, ulaştırma koridorları, kritik altyapılar, dijital bağlantılar ve büyük güç rekabetinin* kesiştiği çok katmanlı bir jeostratejik merkezdir. Bu nedenle Kıbrıs meselesi, yalnızca tarihî ve siyasi bir ihtilaf değil; *Türkiye'nin milli güvenliğini, enerji arzını, deniz jeopolitiğini ve bölgesel etkinliğini* doğrudan etkileyen stratejik bir devlet meselesidir.

EastMed ve *Great Sea Interconnector* projeleri, jeopolitik tercihler ile jeoekonomik gerçeklik arasındaki farkı ortaya koymuştur. Yüksek maliyet, derin deniz geçişleri, finansman sorunları ve Avrupa enerji piyasasındaki dönüşüm, Türkiye'yi dışlayan projelerin sürdürülebilirliğini zayıflatırken; Türkiye, *coğrafi konumu, gelişmiş enerji altyapısı, LNG terminalleri, depolama kapasitesi ve Avrupa enerji ağıyla bağlantıları* sayesinde Doğu Akdeniz kaynakları için en güvenli, ekonomik ve sürdürülebilir güzergâhı sunmaktadır.

Önümüzdeki dönemde rekabet; doğal gazın yanı sıra *elektrik enterkonneksiyonları, yenilenebilir enerji, yeşil hidrojen, deniz üstü rüzgâr, kritik altyapılar ve dijital enerji ağları* üzerinden şekillenecektir. Türkiye'nin hedefi, yalnızca haklarını korumak değil; *Doğu Akdeniz'in enerji ve ulaştırma mimarisinde merkez ülke konumunu güçlendiren kapsayıcı bir strateji* geliştirmektir.

Bu strateji; *hukukî meşruiyet, etkin diplomasi, caydırıcı güvenlik, enerji diplomasisi, ekonomik entegrasyon ve teknolojik kapasiteyi* bütünleştiren uzun vadeli devlet anlayışına dayanmalıdır. Kalıcı çözüm; dışlayıcı ve yüksek maliyetli projelerde değil, *coğrafi gerçeklik, ekonomik rasyonalite, karşılıklı fayda ve bölgesel iş birliğini* esas alan enerji ve ulaştırma koridorlarında aranmalıdır.

Doğu Akdeniz rekabeti, enerji kaynaklarının paylaşımından öte geleceğin bölgesel ve küresel güç mimarisinin inşasıdır. Türkiye'nin başarısı ise *jeostratejik avantajlarını, hukukî meşruiyetini, kurumsal kapasitesini ve tarihî tecrübesini; enerji bağlantısallığı, teknolojik dönüşüm, çok boyutlu diplomasi ve bölgesel iş birliğiyle* bütünleştirebilmesine bağlıdır.

4.5. TÜRKİYE'NİN KARŞI KARŞIYA OLDUĞU YENİ STRATEJİK RİSKLER

Stratejik risk yönetimi muhtemel gelişmeleri önceden öngörerek *kurumsal dayanıklılığı ve önleyici kapasiteyi* güçlendirmeyi gerektirir. Türkiye'nin jeostratejik konumu, ulaştırma ve enerji altyapısı, yerli savunma sanayii, diplomatik tecrübesi ve bölgesel bağlantıları önemli fırsatlar sunmaktadır. Esas mesele, bu avantajları *uzun vadeli devlet kapasitesine* dönüştürecek bütüncül politikalar geliştirebilmektir.

4.5.1. Türkiye'nin Bölgesel Dışlanma Riskine Karşı Çok Boyutlu Diplomasi

Doğu Akdeniz'deki bazı enerji, ulaştırma ve güvenlik girişimleri, zaman zaman Türkiye'nin bölgesel denklem dışında bırakıldığı yorumlarına yol açmaktadır. Ancak ittifaklar ve jeopolitik dengeler; ekonomik gerçeklikler, güvenlik ihtiyaçları ve bölgesel gelişmeler doğrultusunda sürekli değişmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin önceliği geçici bloklaşmalara tepki vermek değil, *uzun vadeli stratejik konumunu güçlendirmektir*.

Türkiye'nin coğrafi konumu, enerji koridorları, ulaştırma altyapısı, askeri kapasitesi ve diplomatik ağı, onu Doğu Akdeniz'in vazgeçilmez aktörlerinden biri yapmaktadır. Bu avantajın kalıcı etkiye dönüşmesi; klasik diplomasinin yanında *enerji diplomasisi, ekonomik diplomasi, savunma iş birlikleri, uluslararası hukuk, kamu diplomasisi, akademik ağlar ve çok taraflı bölgesel girişimleri* birlikte kullanan çok boyutlu bir dış politika gerektirir.

Türkiye'nin hedefi, dışlayıcı bloklaşmaların tarafı olmak değil; *uluslararası hukuk, hakkaniyet, karşılıklı fayda ve bölgesel bağlantısallığa* dayalı kapsayıcı bir Doğu Akdeniz düzeninin oluşmasına katkı sağlamaktır. Bu yaklaşım hem millî menfaatleri güçlendirecek hem de bölgesel istikrarı destekleyecektir.

4.5.2. Enerji Güvenliği ve Ekonomik Rekabet

Enerji güvenliği, XXI. yüzyılın temel stratejik rekabet alanlarından biridir. Rekabet artık yalnızca hidrokarbon rezervleri üzerinden değil; *elektrik enterkonneksiyonları, LNG altyapıları, yenilenebilir enerji, depolama teknolojileri, akıllı şebekeler, yeşil hidrojen, dijital enerji yönetimi ve bölgesel enerji bağlantısallığı* üzerinden şekillenmektedir.

EastMed ve Great Sea Interconnector gibi projeler, enerji yatırımlarının jeopolitik tercih aracı hâline geldiğini göstermektedir. Buna karşılık coğrafi yakınlık, maliyet etkinliği, teknik fizibilite ve mevcut altyapı dikkate alındığında Türkiye, Doğu Akdeniz kaynaklarının Avrupa'ya ulaştırılmasında *en rasyonel ve sürdürülebilir güzergâh* olmayı sürdürmektedir. Türkiye-KKTC elektrik enterkonneksiyonu ve doğal gaz bağlantısı da yalnızca enerji arz güvenliğini değil, iki ülke arasındaki *stratejik bütünleşmeyi ve fiili jeoekonomik bağı* güçlendirecektir.

Türkiye açısından enerji güvenliği; kaynaklara erişimin ötesinde *enerji koridorlarını yönetebilme, kritik altyapıları koruyabilme, enerji teknolojilerinde rekabet edebilme ve bölgesel enerji bağlantısının merkezi olabilme* kapasitesidir.

4.5.3. Deniz Yetki Alanları ve Hukukî Mücadele

Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarına ilişkin uyuşmazlıklar; enerji güvenliği, MEB sınırlandırma-ları, deniz ulaştırması ve kritik altyapıların korunması nedeniyle bölgesel gündemin temel başlık-larından biri olmaya devam edecektir. Bu nedenle mesele teknik bir deniz hukuku tartışması değil; Türkiye’nin *millî güvenliği, jeoekonomik çıkarları ve bölgesel etkinliği* bakımından stratejik önem taşımaktadır.

Türkiye’nin tezleri; *hakkaniyet, coğrafi gerçeklik, orantılılık ve uluslararası yargı içtihatları* ba-kımından güçlü hukukî dayanaklara sahiptir. Ancak hukukî meşruiyetin uluslararası etkiye dö-nüşmesi, diplomatik girişimlerin yanında *bilimsel yayınlar, uluslararası konferanslar, stratejik iletişim, hukuk diplomasisi ve akademik bilgi üretimiyle* desteklenmesini gerektirir. Günümüzde hukukî mücadele, mahkeme salonları kadar uluslararası kamuoyu, düşünce kuruluşları ve akade-mik literatürde de yürütülmektedir.

Bu süreçte deniz hukuku uzmanlarının yetiştirilmesi, kurumsal kapasitenin artırılması ve kurumlar arası eşgüdümün güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Türkiye’nin hedefi yalnızca mevcut haklarını savunmak değil; *uluslararası hukuk, hakkaniyet ve karşılıklı faydaya* dayalı sürdürülebilir bir Doğu Akdeniz düzeninin oluşmasına katkı sağlamaktır.

4.5.4. Teknolojik Dönüşüm ve Yeni Nesil Güvenlik Riskleri

Doğu Akdeniz’deki rekabet, klasik askerî ve diplomatik mücadeleyi aşarak *teknoloji merkezli çok boyutlu bir güvenlik ortamına* dönüşmüştür. Günümüzde caydırıcılık; askerî platformların yanında *yapay zekâ, siber güvenlik, uzay sistemleri, elektronik harp, insansız sistemler, veri yönetimi ve kritik altyapıları koruma kapasitesiyle* ölçülmektedir.

Deniz altı haberleşme kabloları, enerji altyapıları, uydu sistemleri, veri merkezleri, 5G/6G haber-leşme ağları ile insansız hava ve deniz platformları yeni dönemin stratejik varlıklarıdır. Bu nedenle Türkiye’nin Doğu Akdeniz stratejisi; savunma sanayiini *siber güvenlik, uzay teknolojileri, yapay zekâ, elektronik harp ve kritik altyapı güvenliğiyle* bütünleştiren kapsamlı bir teknoloji politikasıyla desteklenmelidir.

Teknolojik dönüşüm, ekonomik rekabeti de yeniden şekillendirmektedir. *Veri güvenliği, yarı ilet-ken teknolojileri, dijital ticaret, enerji teknolojileri ve kritik tedarik zincirleri*, millî güvenliğin ay-rılmaz unsurları hâline gelmiştir. Bu nedenle teknoloji politikaları, ekonomik kalkınma, savunma kapasitesi ve stratejik dayanıklılıkla birlikte ele alınmalıdır.

4.5.5. Stratejik Risk Yönetimi ve Türkiye'nin Yeni Vizyonu

Doğu Akdeniz'deki gelişmeler; *enerji güvenliği, deniz yetki alanları, ulaştırma koridorları, kritik altyapılar, diplomasi, savunma, ekonomi, teknoloji ve uluslararası hukukun* birbirini tamamlayan stratejik alanlar olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası, kısa vadeli tepkiler yerine kurumları ortak hedeflerde buluşturan *uzun vadeli, bütünlük ve direnç odaklı* bir devlet stratejisine dayanmalıdır.

Stratejik üstünlük; yalnızca krizlere müdahale etmekten değil, *riskleri öngörebilmek, hibrit tehditleri yönetebilmek ve kurumsal dayanıklılığı sürekli geliştirebilmekten* geçmektedir. Bu doğrultuda dış politika, savunma, enerji, ekonomi, teknoloji, ulaştırma ve hukuk politikalarının ortak perspektifle planlanması; kurumlar arası eşgüdümün, stratejik öngörünün, veri temelli karar alma süreçlerinin ve bilimsel bilgi üretiminin güçlendirilmesi gereklidir.

Türkiye'nin jeostratejik konumu, tarihi devlet tecrübesi, gelişen savunma sanayii, enerji altyapısı, diplomatik birikimi ve nitelikli insan kaynağı önemli avantajlar sunmaktadır. Bu kapasitenin *bilgi temelli yönetim, yüksek teknoloji, stratejik iletişim ve kurumsal esneklikle* desteklenmesi, Doğu Akdeniz'deki risklerin fırsata dönüştürülmesinin temel şartıdır.

4.6. DÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN DEĞERLENDİRMESİ

Bu bölümdeki analizler, Kıbrıs meselesinin XXI. yüzyılda yalnızca tarihi ve siyasi bir uyuşmazlık olmaktan çıkarak; *enerji güvenliği, deniz yetki alanları, jeoekonomi, kritik altyapılar, büyük güç rekabeti ve teknolojik dönüşümü* kapsayan çok boyutlu bir stratejik meseleye dönüştüğünü göstermektedir. Doğu Akdeniz rekabeti artık yalnızca doğal kaynakların paylaşımı değil; *enerji koridorları, ulaştırma ağları, dijital bağlantısallık ve bölgesel güç dengesinin* şekillenmesiyle ilgilidir.

Türkiye; *jeostratejik konumu, savunma sanayii, enerji altyapısı, diplomatik birikimi ve uluslararası hukuka dayalı tezleriyle* önemli avantajlara sahiptir. Ancak bu üstünlüğün kalıcı hâle gelmesi; *etkin diplomasi, hukuk diplomasisi, enerji bağlantısallığı, teknolojik kapasite, kurumsal dayanıklılık ve bilgi temelli stratejik yönetimin* birlikte geliştirilmesine bağlıdır.

Bu nedenle Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası; kısa vadeli güvenlik reflexleri yerine *dış politika, savunma, ekonomi, enerji, teknoloji, ulaştırma ve hukuku* bütünleştiren uzun vadeli bir devlet vizyonuna dayanmalıdır. Stratejik üstünlük; yalnızca kriz yönetebilmekten değil, *değişen jeopolitiği öngörebilmek, riskleri fırsata dönüştürebilmek ve bölgesel düzeni şekillendirecek kurumsal kapasiteyi sürdürülebilir biçimde geliştirebilmekten* geçmektedir.

Kıbrıs meselesi, geçmişten devralınan bir millî dava olmanın ötesinde; Türkiye'nin Doğu Akdeniz vizyonunun, Mavi Vatan stratejisinin, enerji güvenliğinin ve jeoekonomik geleceğinin merkezinde yer alan çok boyutlu bir devlet politikasıdır. Hukukî meşruiyet, etkin diplomasi, ekonomik dayanıklılık, teknolojik üstünlük, caydırıcı savunma kapasitesi ve Türkiye-KKTC stratejik bütünleşmesi birlikte güçlendirildiği ölçüde Türkiye, yalnızca hak ve menfaatlerini koruyan değil; *Doğu Akdeniz'in gelecekteki bölgesel düzenini şekillendiren kurucu stratejik aktörlerden biri* olacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

DEĞİŞEN ŞARTLARDA KIBRIS POLİTİKASI

Önceki bölümlerde ortaya konulduğu üzere Kıbrıs meselesi, XXI. yüzyılda yalnızca tarihî ve siyasî bir ihtilaf değil; Türkiye'nin *Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarını, enerji güvenliğini, jeoekonomik konumunu, kritik altyapılarını, bölgesel etkinliğini ve millî güvenliğini* doğrudan etkileyen çok boyutlu bir devlet politikasıdır. Büyük güç rekabeti, enerji jeopolitiği, deniz ulaştırma koridorları, dijital bağlantısallık ve teknolojik dönüşüm, Kıbrıs'ın stratejik önemini daha da artırmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin Kıbrıs politikası, statükoyu koruyan savunmacı bir anlayış yerine; *değişen jeopolitiği okuyabilen, riskleri fırsata dönüştüren, proaktif ve bütünleşik* bir stratejiye dayanmalıdır.

Kıbrıs; Türkiye'nin *güney deniz kuşağı, Mavi Vatan vizyonu, Doğu Akdeniz'deki hareket serbes-tisi, enerji bağlantısallığı, deniz ulaştırma hatları, kritik altyapıları ve bölgesel güç dengeleri* bakımından vazgeçilmez bir jeostratejik merkezdir. Bu nedenle adaya ilişkin her gelişme, Türkiye'nin güvenlik, dış politika, enerji ve ekonomik rekabet stratejilerini doğrudan etkilemektedir.

Bu bölümde Türkiye'nin değişen uluslararası şartlar karşısında izlemesi gereken Kıbrıs ve Doğu Akdeniz politikası; siyasî, diplomatik, askerî, ekonomik, enerji, hukukî, teknolojik ve kurumsal boyutlarıyla ele alınmaktadır. Amaç, mevcut sorunları tespit etmekten ziyade; Türkiye ile KKTC'nin ortak geleceğini güçlendirecek, Doğu Akdeniz'de sürdürülebilir güç ve istikrar üretecek uygulanabilir bir stratejik yol haritası ortaya koymaktır.

Bu çerçevede temel yaklaşım; *tarihî haklılığı hukukî meşruiyetle, hukukî meşruiyeti etkin diplomasiyle, diplomasiyi ekonomik güç ve enerji bağlantısallığıyla, bunların tamamını ise teknolojik üstünlük, caydırıcı güvenlik kapasitesi ve güçlü devlet yapısıyla bütünleştiren* çok boyutlu bir devlet stratejisidir. Böylece Kıbrıs, yalnızca savunulan bir millî dava değil; Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de bölgesel düzeni şekillendiren ve kurucu aktör konumunu güçlendiren stratejik bir merkez hâline gelecektir.

5.1. KIBRIS POLİTİKASININ TEMEL İLKELERİ

Türkiye'nin Kıbrıs politikası, güdübirlik gelişmelere göre şekillenen taktiklerden değil; *jeopolitik, jeoekonomik ve kurumsal gerçekliğe dayanan kalıcı devlet ilkelerinden* beslenmelidir. XXI. yüzyıl-da Kıbrıs meselesi; *millî güvenlik, Mavi Vatan, enerji güvenliği, deniz yetki alanları, kritik altyapılar ve Doğu Akdeniz'deki bölgesel etkinliğin* ayrılmaz unsurudur.

Birinci ilke, Kıbrıs Türk halkının *egemen eşitliğini, güvenliğini ve kurucu iradesini* vazgeçilmez devlet politikası olarak korumaktır. Kalıcı çözüm, Kıbrıs Türk halkının siyasî eşitliği, meşru hakları ve hukukî statüsü güvence altına alınmadan mümkün değildir.

İkinci ilke, Kıbrıs'ın Türkiye'nin *Doğu Akdeniz ve Mavi Vatan stratejisinin ayrılmaz parçası* olduğunun kabulüdür. Ada; deniz güvenliği, enerji arzı, deniz yetki alanları, ulaştırma koridorları ve kritik altyapılar bakımından Türkiye'nin jeostratejik bütünlüğünün merkezindedir.

Üçüncü ilke, *hukukî meşruiyet ile diplomatik etkinliğin birlikte güçlendirilmesidir.* Türkiye'nin hukukî tezleri; hukuk diplomasisi, akademik çalışmalar, düşünce kuruluşları, stratejik iletişim ve kamu diplomasisiyle uluslararası görünürlüğe dönüştürülmelidir. Günümüzde hukukî mücadele, yalnızca mahkeme salonlarında değil, *bilgi ve algı alanında* da yürütülmektedir.

Dördüncü ilke, KKTC'nin *kurumsal kapasitesini, ekonomik dayanıklılığını ve uluslararası görünürlüğünü* sürekli geliştirmektedir. Türkiye-KKTC ilişkileri mali destek anlayışının ötesine taşınarak; *ortak üretim, enerji, teknoloji, savunma, diplomasi ve kurumsal bütünleşme* temelinde derinleştirilmelidir.

Beşinci ilke, *proaktif, dirençli ve gelecek odaklı devlet anlayışıdır.* Türkiye; gelişmeleri takip eden değil, öngören ve yönlendiren bir strateji izlemeli; hibrit tehditlere karşı kurumsal dayanıklılığı, teknolojik üstünlüğü, enerji bağlantısalılığını, stratejik öngörüyü ve kurumlar arası eşgüdümü birlikte geliştirmelidir.

Sonuç olarak Türkiye'nin Kıbrıs politikasının başarısı, dönemsel tepkilerden değil; *açık biçimde tanımlanmış, kurumsallaşmış ve süreklilik kazanmış temel ilkeler* doğrultusunda hareket edebilmesine bağlıdır. Bu ilkeler, yalnızca mevcut sorunların yönetimini değil; Türkiye ile KKTC'nin ortak geleceğini güçlendiren ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki *kurucu rolünü* pekiştiren uzun vadeli stratejik vizyonun temelini oluşturmaktadır.

5.2. DIŞ POLİTİKADA YENİ YAKLAŞIM VE STRATEJİK ÖNCELİKLER

Değişen uluslararası sistem, Türkiye'nin Kıbrıs politikasının yalnızca mevcut statüyü koruyan savunmacı bir anlayışla yürütülmesini yetersiz kılmaktadır. Günümüzde dış politika; gelişmelere tepki veren değil, *jeopolitiği okuyabilen, gündem oluşturabilen ve bölgesel düzeni etkileyebilen* stratejik devlet kapasitesi gerektirmektedir. Bu nedenle Türkiye, tarihi ve hukukî tezlerini; çok

katmanlı diplomasi, jeoekonomik girişimler, enerji ve hukuk diplomasisi ile stratejik iletişim araçlarıyla destekleyen proaktif bir yaklaşım benimsemelidir.

Temel hedef, Kıbrıs meselesini yalnızca çözüm bekleyen bir ihtilaf değil; *Doğu Akdeniz'in enerji güvenliği, deniz ulaştırması, kritik altyapıları, bölgesel istikrarı ve Avrupa'nın enerji arz güvenliği* bakımından stratejik öneme sahip uluslararası bir mesele olarak konumlandırmaktır. Bu doğrultuda resmî diplomasinin yanında parlamentolar, düşünce kuruluşları, üniversiteler, uluslararası hukuk platformları, iş dünyası, medya, kültürel diplomasi ve kamu diplomasisi eşgüdüm içinde kullanılmalıdır. Günümüzde rekabet, devletler kadar *algı, bilgi ve etki üretme kapasitesi* üzerinden de yürümektedir.

Türkiye'nin önceliklerinden biri de KKTC'nin *fonksiyonel uluslararasılaşmasını* güçlendirmektir. Resmî tanınma uzun vadeli hedef olmayı sürdürürken; ekonomik, akademik, kültürel ve teknolojik iş birliklerinin yaygınlaştırılması, uluslararası kuruluşlarla kurumsal temasların artırılması ve başta *Türk Devletleri Teşkilatı, İİT, ECO, D-8 ile Afrika, Körfez ve Asya ülkeleri* olmak üzere geliştirilecek çok yönlü ilişkiler, KKTC'nin uluslararası görünürlüğü ve hareket alanını genişletecektir.

Türkiye aynı zamanda Doğu Akdeniz'de dışlayıcı bloklaşmalar yerine; *uluslararası hukuk, hakka-niyet, karşılıklı fayda ve bölgesel bağlantısallık* esasına dayalı kapsayıcı bir iş birliği mimarisini savunmalıdır. Enerji koridorları, elektrik enterkonneksiyonları, ulaştırma ağları, dijital bağlantılar ve ortak ekonomik projeler, rekabeti çatışmaya dönüştürmeyen yeni bölgesel iş birliği modellerinin temelini oluşturabilir. Türkiye'nin jeostratejik konumu, enerji altyapısı, diplomatik tecrübesi ve savunma kapasitesi bu süreçte önemli avantajlar sağlamaktadır.

5.3. TÜRKİYE MERKEZLİ DOĞU AKDENİZ ENTEGRE ENERJİ KORİDORU (TMEEK) MODELİ

XXI. yüzyılda enerji jeopolitiği; hidrokarbon rezervlerinin ötesine geçerek *enerji bağlantısallığı, elektrik enterkonneksiyonları, LNG altyapısı, yenilenebilir enerji, yeşil hidrojen, enerji depolama sistemleri, akıllı şebekeler ile deniz altı enerji ve veri kablolarını* kapsayan çok katmanlı bir yapıya dönüşmüştür. Bu nedenle Türkiye'nin hedefi yalnızca bir transit ülke olmak değil; *Doğu Akdeniz'in entegre enerji, ulaştırma ve bağlantısallık merkezi* hâline gelmektir.

Bu amaçla geliştirilen **Türkiye Merkezli Doğu Akdeniz Entegre Enerji Koridoru (TMEEK) Modeli**, enerji güvenliği, jeoekonomi, ulaştırma, dijital bağlantısallık, bölgesel iş birliği ve stratejik güvenliği aynı mimaride buluşturan bütüncül bir kalkınma ve dış politika modelidir. Model, enerji projelerini yalnızca ekonomik yatırım olarak değil; *Türkiye'nin Doğu Akdeniz vizyonunu, Mavi Vatan stratejisini ve bölgesel istikrarını güçlendiren jeostratejik araçlar* olarak değerlendirmektedir.

TMEEK; Türkiye-KKTC elektrik enterkonneksiyonu, doğal gaz bağlantısı, mevcut boru hatları, LNG terminalleri, yenilenebilir enerji, yeşil hidrojen, enerji depolama sistemleri, deniz altı enerji ve veri kabloları, akıllı şebekeler ve dijital enerji yönetimini tek bir stratejik ekosistemde bütün-

leştirmektedir. Böylece Doğu Akdeniz, yalnızca hidrokarbon taşınan bir havza olmaktan çıkarak; *enerji, teknoloji, veri ve ulaştırma bağlantısallığının kesiştiği entegre bir jeoekonomik merkeze dönüşecektir.*

Bu modelde KKTC, enerji tüketen bir ada ekonomisi değil; *Türkiye ile bütünleşmiş enerji altyapısının stratejik ortağıdır.* Elektrik enterkonneksiyonu, doğal gaz bağlantısı ve ortak yenilenebilir enerji yatırımları; enerji arz güvenliğini güçlendirecek, maliyetleri azaltacak, ekonomik sürdürülebilirliği destekleyecek ve KKTC'yi bölgesel enerji sistemine entegre edecektir. Aynı zamanda bu altyapılar, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki hukukî tezlerini fiili jeoekonomik bağlarla destekleyecektir.

TMEEK, EastMed ve Great Sea Interconnector gibi yüksek maliyetli projelere karşı; *teknik fizibilite, ekonomik verimlilik, coğrafi yakınlık ve karşılıklı fayda* esasına dayanan uygulanabilir bir alternatif sunmaktadır. Türkiye merkezli enerji mimarisi, Doğu Akdeniz kaynaklarının Avrupa ve bölge pazarlarına ulaştırılmasında en gerçekçi ve sürdürülebilir seçeneklerden biridir.

Modelin hedefi yalnızca enerji taşımak değil; *enerji teknolojileri, yeşil dönüşüm, dijital enerji yönetimi, bölgesel elektrik piyasaları, karbon yönetimi, enerji ticareti ve kritik altyapı güvenliği* alanlarında Türkiye'yi Doğu Akdeniz'in bölgesel enerji yönetişimi merkezi hâline getirmektir. Böylece enerji; ekonomik değer üretmenin yanında diplomatik etki, teknolojik gelişme, bölgesel entegrasyon ve stratejik istikrar sağlayan çok boyutlu bir devlet kapasitesine dönüşecektir.

5.4. GÜVENLİK VE CAYDIRICILIK STRATEJİSİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ

Doğu Akdeniz'de değişen güvenlik ortamı, Türkiye ile KKTC arasındaki iş birliğinin klasik askerî ilişkilerin ötesine taşınmasını zorunlu kılmaktadır. *Enerji güvenliği, deniz yetki alanları, kritik altyapılar, deniz altı enerji ve veri kabloları, hibrit tehditler, siber saldırılar, düzensiz göç, insansız sistemler ve yapay zekâ destekli harekât ortamı*, güvenliğin çok katmanlı bir devlet kapasitesi olarak ele alınmasını gerektirmektedir.

Bu çerçevede Türkiye ile KKTC arasında ortak tehdit algısı, stratejik öngörü ve kurumsal eşgüdüme dayanan **Entegre Doğu Akdeniz Güvenlik Mimarisi** oluşturulmalıdır. Bu yapı; askerî iş birliğinin yanında dış politika, istihbarat, iç güvenlik, sivil savunma, enerji arz güvenliği, kritik altyapıların korunması ve kriz yönetimini ortak planlama anlayışı içinde bütünleştirmelidir.

Güvenlik mimarisinin temelini; *Geçitkale merkezli hava gözetleme kapasitesi, İskele-Boğaz deniz lojistik altyapısı, kıyı radar ağları, İHA/SİHA/İDA sistemleri, uydu destekli keşif, elektronik harp, yapay zekâ destekli komuta-kontrol ve çok katmanlı deniz durumsal farkındalık ağı* oluşturmalıdır. Böylece KKTC, korunması gereken bir coğrafya olmanın ötesinde; *Türkiye'nin Mavi Vatan stratejisinin ileri güvenlik ve gözetleme platformlarından biri* hâline gelecektir.

Bu kapsamda müşterek tehdit analizleri, stratejik istişare mekanizmaları, ortak kriz senaryoları, müşterek tatbikatlar, savunma sanayii iş birlikleri, siber güvenlik merkezleri ve kritik altyapı koruma programları kurumsallaştırılmalıdır. Savunma iş birliği; eğitim, teknoloji transferi, bakım-idame, insansız sistemler ve yeni nesil savunma teknolojilerinde ortak yetkinlik geliştirmeyi de kapsamalıdır. Günümüzde caydırıcılık, yalnızca platform sayısı ile değil; *bilgiyi ilk toplayan, ilk analiz eden ve ilk karar veren entegre güvenlik sistemleriyle* ölçülmektedir.

5.4.1. Hibrit Tehditlere ve Yeni Güvenlik Risklerine Karşı Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi

Günümüzde güvenlik yalnızca askerî tehditlerden ibaret değildir. *Siber saldırılar, dezenformasyon, ekonomik baskılar, kritik altyapılara yönelik girişimler, düzensiz göç ve toplumsal istikrarı hedef alan hibrit tehditler*, devletlerin güvenlik anlayışını çok boyutlu hâle getirmiştir. Bu nedenle Türkiye'nin Kıbrıs politikası, değişen tehdit ortamına uygun *bütünleşik güvenlik yaklaşımıyla* desteklenmelidir.

Kıbrıs'ın jeostratejik konumu; enerji tesisleri, limanlar, deniz altı enerji ve haberleşme kabloları, ulaştırma altyapıları ve dijital ağların korunmasını millî güvenliğin temel unsurlarından biri hâline getirmektedir. Bu kapsamda Türkiye ile KKTC arasında *ortak risk değerlendirmesi, sürekli bilgi paylaşımı, siber güvenlik, afet ve kriz yönetimi, kritik altyapı koruması, stratejik iletişim ve kamu güvenliği* alanlarında müşterek hazırlık mekanizmaları geliştirilmelidir.

Yeni güvenlik ortamında bilgi güvenliği, fizikî güvenlik kadar önemlidir. Dezenformasyon, algı yönetimi ve dijital manipülasyonlara karşı kamuoyunu doğru bilgilendirecek güçlü bir *stratejik iletişim kapasitesi* oluşturulmalıdır. Bu amaçla yeni kurumlar kurmaktan çok, mevcut kurumlar arasında eşgüdümü artıran, riskleri önceden analiz eden ve krizlere hızla cevap verebilen etkin bir yönetim modeli benimsenmelidir.

5.4.2. Savunma Sanayii, Teknolojik Üstünlük ve Stratejik Caydırıcılık

Günümüzde caydırıcılık yalnızca askerî güçle değil; *yerli savunma sanayii, yapay zekâ, uzay sistemleri, elektronik harp, İHA/SİHA, İDA, otonom sistemler ve bilgi üstünlüğüyle* belirlenmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin Kıbrıs ve Doğu Akdeniz politikasının başarısı, güçlü askerî kapasite kadar sürdürülebilir teknolojik üstünlüğe bağlıdır.

Savunma sanayiindeki ivme Türkiye'nin bölgesel caydırıcılığını artırmıştır. Ancak bu kapasitenin korunması; *Ar-Ge yatırımları, nitelikli insan kaynağı ve dışa bağımlılığı azaltacak yüksek teknoloji üretiminin* kararlılıkla desteklenmesini gerektirir.

Doğu Akdeniz'in güvenlik şartları; uzay tabanlı gözetleme, elektronik istihbarat, insansız deniz sistemleri, yapay zekâ destekli analiz, siber savunma ve karar destek teknolojilerini stratejik ön-

celik hâline getirmektedir. Bu alanlardaki gelişme, yalnızca askerî üstünlüğü değil; *erken uyarı, kriz yönetimi ve stratejik öngörü kapasitesini* de güçlendirecektir.

KKTC, bu güvenlik ekosisteminin doğal parçası olarak değerlendirilmelidir. Haberleşme, radar, gözetleme, elektronik harp ve kritik altyapı güvenliği alanlarında geliştirilecek ortak teknoloji projeleri, iki ülke arasındaki stratejik iş birliğini kurumsallaştıracak ve KKTC'yi Doğu Akdeniz'de *ileri savunma teknolojileri platformu* hâline getirecektir.

Savunma sanayii aynı zamanda ekonomik ve teknolojik kalkınmanın da itici gücüdür. Üniversiteler, araştırma merkezleri, teknoloji şirketleri ve kamu kurumları arasındaki iş birliği; savunma teknolojilerinin sivil alanlara aktarılmasını ve yüksek katma değerli üretimin gelişmesini sağlayacaktır.

5.4.3. Güvenlikte Bölgesel İş Birliği ve Stratejik Denge

Doğu Akdeniz'de kalıcı güvenlik, yalnızca askerî güçle değil; *diplomasi, uluslararası hukuk, ekonomik karşılıklı bağımlılık ve bölgesel iş birliğini* bütünleştiren çok boyutlu bir yaklaşımla sağlanabilir. *Kalıcı istikrar, caydırıcılık ile diyalog arasında kurulacak stratejik dengeye bağlıdır.*

Türkiye açısından *güçlü savunma kapasitesi, hukukî meşruiyet ve etkin diplomasi* birbirini tamamlayan unsurlardır. Bu bütünleşik yaklaşım, Türkiye'nin meşru haklarını korurken Doğu Akdeniz'de öngörülebilir ve istikrar üreten bir güvenlik düzenine katkı sunmasını sağlayacaktır.

Bu doğrultuda Türkiye, dışlayıcı bloklaşmalar yerine *Doğu Akdeniz Güvenlik ve İş Birliği Platformu* anlayışını desteklemeli; kıyıdaş devletlerin meşru haklarını gözetken, diyalog kanallarını açık tutan ve uluslararası hukuk temelinde şekillenen kapsayıcı bir güvenlik mimarisine öncülük etmelidir. *KKTC de bu mimarinin edilgen değil, kurucu unsurlarından biri olmalı; güvenliği, kurumsal kapasitesi, uluslararası görünürlüğü ve bölgesel iş birliği süreçlerindeki rolü birlikte güçlendirilmelidir.*

En güçlü caydırıcılık, gerektiğinde güç kullanabilen; öncelikle ise barış ve istikrar üretebilen devlet kapasitesidir. Bu nedenle Türkiye'nin güvenlik politikası, *caydırıcılığı, diplomatik etkinliği ve bölgesel iş birliğini* bütünleştiren uzun vadeli bir devlet vizyonuna dayanmalıdır.

5.4.4. Türkiye ile KKTC Arasında Bütünleşik Güvenlik Mimarisi

Türkiye ile KKTC arasındaki güvenlik ilişkileri, ortak tarihî bağların ötesinde, *Doğu Akdeniz'in değişen stratejik dengelerinin gerektirdiği kalıcı bir devlet politikası* olarak ele alınmalıdır. Günümüzde güvenlik; askerî tehditlerin yanı sıra *enerji altyapıları, deniz ulaştırma hatları, siber güvenlik, hibrit tehditler, düzensiz göç ve kritik altyapıların korunmasını* kapsayan çok boyutlu bir alana dönüşmüştür.

Bu nedenle güvenlik iş birliği, dönemsel uygulamalardan çıkarılarak *bütünleşik ve kurumsallaşmış bir güvenlik mimarisi* hâline getirilmelidir. *Ortak tehdit değerlendirmeleri, müşterek planlama, stratejik istişareler, kriz senaryoları ve sürekli bilgi paylaşımı* bu yapının temelini oluşturmalı;

savunma, istihbarat, sahil güvenlik, sivil savunma, afet yönetimi ve kritik altyapılardan sorumlu kurumlar arasında kalıcı eşgüdüm sağlanmalıdır.

Personel değişim programları, müşterek eğitimler, ortak tatbikatlar ve stratejik araştırma merkezleri aracılığıyla ortak güvenlik kültürü ve kurumsal hafıza güçlendirilmeli; güvenlik yönetimi yalnızca kriz dönemlerinde değil, normal zamanlarda da ortak planlama anlayışıyla yürütülmelidir.

Bütünleşik güvenlik yaklaşımı; enerji arzı, haberleşme sistemleri, ulaştırma altyapısı, sağlık hizmetleri ve kritik kamu hizmetlerinin sürekliliğini de kapsamalıdır. Modern güvenlik, devletin tüm kurumlarının eşgüdümünü gerektirir.

Türkiye ile KKTC arasında kurulacak bütünleşik güvenlik mimarisi, yalnızca iki ülkenin güvenliğini değil, *Doğu Akdeniz’de istikrarı ve Türkiye’nin bölgesel caydırıcılığını* da güçlendirecektir. *Güçlü kurumsal koordinasyon ve ortak stratejik planlama*, Türkiye’nin Kıbrıs politikasının kalıcı dayanaklarından biri olmalıdır.

5.4.5. Deniz Güvenliği ve Doğu Akdeniz’de Deniz Hâkimiyeti

Deniz güvenliği, Türkiye’nin Kıbrıs politikasının ayrılmaz unsurudur. *Deniz yetki alanları, enerji kaynakları, ulaştırma hatları ve artan askerî hareketlilik*, deniz hâkimiyetini yalnızca askerî değil; *ekonomik, hukukî, teknolojik ve diplomatik* boyutları bulunan çok katmanlı bir devlet kapasitesine dönüştürmüştür.

Türkiye’nin hedefi, *uluslararası hukuktan doğan hak ve menfaatlerini korurken bölgesel istikrarı destekleyen güvenilir bir deniz gücü* olmaktır. Esas olan, krizleri tırmandırmak değil; *güçlü caydırıcılıkla önlemektir*.

Bu doğrultuda Türk Deniz Kuvvetleri’nin harekât kabiliyeti; *deniz durumsal farkındalığına* dayalı bütünleşik anlayışla geliştirilmeli; *kıyı radarları, uydu sistemleri, elektronik harp, İHA/İDA’lar, yapay zekâ destekli analiz ve entegre komuta-kontrol altyapıları* sürekli güçlendirilmelidir. Günümüzde *deniz hâkimiyeti, fizikî varlık kadar bilgi üstünlüğüne* de dayanmaktadır.

KKTC, bu güvenlik mimarisinin ayrılmaz parçasıdır. *Geçitkale, İskele–Boğaz hattı, limanlar ve kıyı gözetleme sistemleri* Türkiye’nin deniz güvenliği ağıyla bütünleştirilmeli; arama-kurtarma kapasitesi, müşterek tatbikatlar ve bilgi paylaşımı geliştirilmelidir. Böylece Kıbrıs, *korunan bir ada değil, Doğu Akdeniz’de güvenlik ve caydırıcılık üreten stratejik bir merkez* hâline gelecektir.

Deniz güvenliği aynı zamanda ekonomik güvenliğin temelidir. Enerji tesisleri, deniz ulaştırma koridorları, deniz altı kabloları ve LNG terminallerinin korunması; *savunma, enerji, ulaştırma ve kalkınma politikalarının* ortak planlanmasını gerektirir.

Hukukî meşruiyet, teknolojik üstünlük, sürekli deniz varlığı, entegre durumsal farkındalık ve etkin diplomasi birlikte geliştirildiğinde Türkiye, Doğu Akdeniz’de yalnızca haklarını koruyan değil, *bölgesel güvenlik mimarisine yön veren kurucu aktörlerden biri* olmayı sürdürecektir.

5.4.6. Bütünleşik Güvenlik ve Stratejik Dayanıklılık Yaklaşımı

Doğu Akdeniz’de güvenlik; *enerji güvenliği, deniz yetki alanları, ulaştırma hatları, dijital altyapılar, uzay teknolojileri, siber güvenlik, yapay zekâ ve kritik tedarik zincirlerini* kapsayan çok katmanlı bir yapıya dönüşmüştür. Bu nedenle Türkiye’nin Kıbrıs politikası, *mevcut tehditlere tepki veren değil; geleceğin güvenlik ortamını öngören ve stratejik özerkliği güçlendiren* bütünleşik bir anlayışa dayanmalıdır.

Türkiye’nin hedefi yalnızca riskleri yönetmek değil; *hukuka dayalı, öngörülebilir ve sürdürülebilir bir bölgesel güvenlik düzeninin kurucu aktörlerinden biri* olmaktır. Güçlü devletler, krizleri yönetmenin yanında *stratejik dayanıklılık ve öngörü kapasitesi* geliştirebilen devletlerdir.

Bu doğrultuda güvenlik politikası; *diplomasi, hukuk, savunma, teknoloji, enerji güvenliği ve ekonomik dayanıklılığı* ortak stratejik çerçevede bütünleştirmelidir. *Çok katmanlı caydırıcılık*, Türkiye’nin yalnızca savunma kapasitesini değil, bölgesel yön verme kabiliyetini de güçlendirecektir.

Kıbrıs, bu vizyonun merkezî eksenidir. *Mavi Vatan, deniz yetki alanları, TMEEK Modeli, enerji güvenliği ve ulaştırma koridorlarıyla* doğrudan bağlantılı olan ada için izlenecek politika, kısa vadeli kriz yönetimi yerine *uzun vadeli stratejik bütünleşmeye* dayanmalı; Türkiye-KKTC ortaklığı geleceğin güvenlik şartlarına uygun kurumsal yapıyla güçlendirilmelidir.

Türkiye’nin *jeostratejik konumu, savunma sanayii, enerji altyapısı ve diplomatik kapasitesi*; bilimsel bilgi üretimi, teknolojik yenilik, güçlü kurumlar ve nitelikli insan kaynağıyla desteklendiğinde Doğu Akdeniz’deki gelişmeler *stratejik fırsata* dönüşecektir.

Güvenlik politikalarının başarısı, gücün bütünleşik stratejik vizyonla yönetilebilmesine bağlıdır. Türkiye’nin Kıbrıs politikası; *caydırıcılığı hukukî meşruiyetle, teknolojik üstünlüğü diplomasiyle, ekonomik dayanıklılığı enerji güvenliğiyle ve milli güvenliği bölgesel istikrar vizyonu*yla bütünleştiren uzun vadeli bir devlet stratejisine dayanmalıdır. Böylece Türkiye, yalnızca haklarını koruyan değil, *Doğu Akdeniz’in gelecekteki güvenlik ve jeostratejik mimarisini şekillendiren kurucu aktörlerden biri* olacaktır.

5.4.7. Güvenlik Stratejisinin Değerlendirmesi

Bu bölüm, Türkiye’nin Kıbrıs politikasında güvenliğin artık yalnızca askerî güçten ibaret olmadığını; *kurumsal dayanıklılık, teknolojik kapasite, diplomatik etkinlik ve stratejik öngörü*ü bütünleştiren bir devlet politikası hâline geldiğini ortaya koymaktadır. *Yeni güvenlik paradigması; askerî güç, teknoloji, ekonomi, hukuk ve stratejik iletişimin eşgüdümünü* zorunlu kılmaktadır.

Hukukî meşruiyet, diplomatik etkinlik, ekonomik dayanıklılık ve teknolojik üstünlük, çağdaş caydırıcılığın birbirini tamamlayan temel sütunlarıdır. Türkiye ile KKTC arasındaki güvenlik iş birliği de yalnızca mevcut tehditlere karşı ortak tedbirleri değil; *ortak planlama, teknoloji geliştirme, stratejik öngörü ve güçlü kurumsal koordinasyonla* geleceğin risklerine birlikte hazırlanmayı hedeflemelidir.

Güvenlikte başarı, krizlere müdahaleden çok riskleri önceden öngörebilen ve uzun vadeli planlama yapabilen devlet kapasitesine bağlıdır. Bu nedenle stratejik öngörü, risk analizi ve kurumsal dönüşüm, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki hareket serbestisinin temel güvenceleridir.

Güçlü devlet kapasitesi, etkin diplomasi, gelişmiş savunma sanayii, teknolojik üstünlük ve hukuki meşruiyet birlikte geliştirildiğinde Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki caydırıcılığı ve bölgesel etkinliği kalıcı biçimde güçlenecek; Kıbrıs, Türkiye'nin güvenlik, enerji, teknoloji ve bölgesel liderlik vizyonunun ileri stratejik platformu olmayı sürdürecektir.

5.5. DİPLOMATİK VE ENERJİ STRATEJİSİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ

Doğu Akdeniz'de değişen jeopolitik dengeler, *enerji güvenliği ile diplomasiyi* birbirini tamamlayan iki stratejik unsur hâline getirmiştir. Günümüzde belirleyici olan yalnızca enerji kaynaklarına sahip olmak değil; bunları *güvenli, ekonomik ve sürdürülebilir* biçimde uluslararası pazarlara ulaştırabilecek *diplomatik, hukukî, teknolojik ve kurumsal kapasiteyi* geliştirebilmektir. Enerji rekabeti; *elektrik enterkonneksiyonları, LNG altyapıları, yenilenebilir enerji, yeşil hidrojen, deniz altı enerji ve veri kabloları ile dijital enerji yönetimini* kapsayan çok boyutlu bir jeoekonomik yapıya dönüşmüştür.

Türkiye; *jeostratejik konumu, gelişmiş enerji altyapısı ve Avrupa-Asya bağlantı kapasitesi* sayesinde Doğu Akdeniz enerji denkleminde kilit aktördür. Bu avantajın kalıcı kazanıma dönüşmesi; *etkin diplomasi, güçlü hukukî zemin, uluslararası iş birlikleri ve TMEEK vizyonuna* dayalı uzun vadeli bir strateji gerektirir. Enerji politikası da kaynak paylaşımının ötesinde *bölgesel istikrarı, ekonomik bütünleşmeyi ve enerji arz güvenliğini* destekleyen jeoekonomik bir perspektifle yürütülmelidir.

Bu bölüm; *enerji diplomasisinin güçlendirilmesi, bölgesel iş birliğinin geliştirilmesi, KKTC'nin enerji jeopolitiğindeki konumunun pekiştirilmesi ve TMEEK'in uygulanmasına yönelik* politika önerilerini ortaya koymaktadır.

5.5.1. Enerji Diplomasisinin Güçlendirilmesi

Türkiye'nin *jeostratejik konumu, enerji altyapısı ve uluslararası enerji koridorlarındaki tecrübesi*, Doğu Akdeniz'deki en önemli stratejik avantajıdır. Bu avantaj, enerji politikasının *dış politika, jeoekonomi ve bölgesel güvenliğin* temel araçlarından biri olarak değerlendirilmesini gerektirir.

Türkiye'nin hedefi, Doğu Akdeniz enerji kaynakları için *en güvenli, ekonomik ve sürdürülebilir güzergâhın Türkiye olduğunu* teknik ve ekonomik verilerle ortaya koymaktır. *Boru hatları, LNG terminalleri, elektrik iletim sistemi ve ulaştırma altyapısı*, Türkiye'yi yalnızca transit ülke değil, *bölgesel enerji güvenliği ve enerji bağlantısalığının merkez ülkelerinden biri* hâline getirmektedir. Bu üstünlük, siyasî söylemlerden çok *teknik fizibilite ve ekonomik rasyonaliteyle* desteklenmelidir.

Enerji diplomasisi; hidrokarbonların yanı sıra elektrik enterkonneksiyonları, yenilenebilir enerji, yeşil hidrojen, enerji depolama sistemleri, deniz altı enerji-veri kabloları ve dijital enerji yönetimi-ni kapsamalıdır. XXI. yüzyılda rekabet, enerji kaynaklarından çok enerji teknolojileri, altyapıları ve yönetişimine hâkim olabilme kapasitesi üzerinden şekillenmektedir.

Türkiye-KKTC enerji bütünleşmesi; elektrik enterkonneksiyonu, doğal gaz bağlantıları ve ortak yenilenebilir enerji yatırımlarıyla enerji arz güvenliğini ve ekonomik sürdürülebilirliği güçlendirecek, TMEEK vizyonunun en önemli uygulama alanını oluşturacaktır.

Enerji diplomasisi; uluslararası enerji şirketleri, yatırım ve finans kuruluşları ile teknoloji geliştiricileriyle kurulacak çok taraflı iş birlikleriyle desteklenmelidir. Karşılıklı faydaya dayalı enerji projeleri, ekonomik değer üretmenin yanında Doğu Akdeniz’de güven ve bölgesel istikrarı da güçlendirecektir.

Enerji diplomasisi; dış politika, ekonomi, teknoloji ve bölgesel iş birliğini bütünleştiren stratejik bir devlet kapasitesidir. Bu kapasitenin etkin kullanılması, Türkiye’nin jeopolitik ve jeoekonomik ağırlığını artıracak; Kıbrıs politikasını daha güçlü bir zemine oturtarak Türkiye’yi Doğu Akdeniz’in yeni enerji mimarisini şekillendiren kurucu aktörlerden biri hâline getirecektir.

5.5.2. Bölgesel Diplomasi ve Çok Taraflı İş Birliği

Doğu Akdeniz’de kalıcı istikrar, yalnızca askerî dengeyle değil; *güvenlik, enerji, ulaştırma, çevre ve ekonomik bağlantısallığı* esas alan çok taraflı iş birliğiyle sağlanabilir. Bu nedenle Türkiye, *meşru haklarından taviz vermeden diyalog ve iş birliğini önceleyen proaktif bir diplomasi* izlemelidir.

Temel hedef, *uluslararası hukuk, hakkaniyet ve karşılıklı yarara dayalı kapsayıcı bir bölgesel düzen* oluşturmaktır. Böylece Türkiye, yalnızca haklarını savunan değil; *çözüm üreten, güven inşa eden ve bölgesel yönetişime katkı sağlayan kurucu bir aktör* olacaktır.

Bu doğrultuda *enerji güvenliği, deniz emniyeti, çevrenin korunması, afet yönetimi, düzensiz göç, mavi ekonomi ve enerji bağlantısallığı* alanlarında çok taraflı platformlar desteklenmeli; *kriz önleyici diplomasi* güçlendirilmelidir.

Diplomasi, resmî temaların ötesinde; üniversiteler, düşünce kuruluşları, uluslararası hukuk çevreleri, iş dünyası ve enerji sektörünü de kapsayan çok katmanlı bir anlayışla yürütülmeli; KKTC’nin ekonomik, akademik ve teknik platformlardaki görünürlüğü sistemli biçimde artırılmalıdır.

Türkiye’nin Doğu Akdeniz diplomasisi; hukukî meşruiyet, karşılıklı fayda ve kapsayıcı iş birliği temelinde şekillenen uzun vadeli bir vizyona dayanmalıdır. Bu yaklaşım hem Türkiye’nin bölgesel etkinliğini hem de *TMEEK vizyonunun uluslararası meşruiyetini* güçlendirecektir.

Türkiye tüm nüfuz ve diplomasi kabiliyeti ile Kıbrıs’ın tanınması için süreç geliştirmelidir. Bu bağlamda TDT ve İİT gibi kullanılabilecek önemli kanatlar olabilecektir. Bir *«kurumsal tanınma stratejisi»*ne ihtiyaç vardır.

5.5.2.1. Kurumsal Tanınma Stratejisi Politikaları

KKTC'nin uluslararası statüsünün güçlendirilmesi, yalnızca diplomatik tanınmaya değil; uluslararası görünürlüğü, fiili ilişkileri ve kurumsal meşruiyeti aşamalı olarak geliştiren çok boyutlu bir diplomasi stratejisine dayanmalıdır. Bu kapsamda;

5.5.2.1.1. Türk Devletleri Teşkilatı (TDT)

KKTC'nin TDT içindeki temsil ve kurumsal katılımı kademeli olarak artırılmalı, teşkilat tanınma sürecinin temel diplomatik platformlarından biri hâline getirilmelidir.

5.5.2.1.2. İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT)

İİT bünyesinde KKTC'nin görünürlüğü güçlendirilmeli, üye ülkeler nezdinde egemen eşitlik temeline diplomatik destek genişletilmelidir.

5.5.2.1.3. Doğrudan Uçuş ve Temaslar

Dost ülkelerle doğrudan uçuşlar, ulaştırma, turizm, eğitim ve ekonomik ilişkiler geliştirilerek KKTC'nin uluslararası hareket alanı genişletilmelidir.

5.5.2.1.4. Doğrudan Ticaret

Ekonomik izolasyonların azaltılması amacıyla doğrudan ticaret, yatırım ve liman iş birlikleri teşvik edilmelidir.

5.5.2.1.5. Uluslararası Temsil

KKTC'nin uluslararası kuruluşlarda gözlemci veya sektörel katılımı artırılarak kurumsal görünürlüğü güçlendirilmelidir.

5.5.2.1.6. Kamu Diplomasisi

Parlamentolar, düşünce kuruluşları, medya ve sivil toplum aracılığıyla çok katmanlı diplomasi faaliyetleri yürütülmelidir.

5.5.2.1.7. Akademik ve Kültürel Diplomasi

Üniversiteler, kültür ve spor alanındaki uluslararası iş birlikleri desteklenerek KKTC'nin küresel görünürlüğü artırılmalıdır.

5.5.2.1.8. Şartlı Diplomasi ve Teşvik Politikası

Türkiye, savunma sanayii, ekonomik iş birliği, yatırım ve kalkınma desteği gibi ikili ilişkilerde sahip olduğu stratejik imkânları, dost ülkelerin KKTC ile doğrudan ilişki kurmalarını ve uluslararası görünürlüğünü artırmalarını teşvik edecek diplomatik araçlar olarak değerlendirmelidir.

Tanınma, tek bir diplomatik kararın değil; hukukî, ekonomik, akademik ve siyasi ilişkilerin güçlenmesiyle oluşan aşamalı bir süreçtir. Türkiye'nin hedefi, bu alanlarda fiili meşruiyeti güçlendirerek tam diplomatik tanınmaya uygun zemini oluşturmak olmalıdır.

5.5.3. Doğu Akdeniz’de Ortak Refah Yaklaşımı

Doğu Akdeniz’in *enerji kaynakları ve ekonomik potansiyeli*, rekabetin değil *ortak refahın* aracı hâline getirilmelidir. Türkiye, *meşru haklarını kararlılıkla korurken karşılıklı kazanca dayalı kapsayıcı bir bölgesel ekonomik vizyon* geliştirmelidir.

Enerji, ulaştırma, lojistik, mavi ekonomi, yenilenebilir enerji ve bölgesel bağlantısallık alanlarında geliştirilecek ortak projeler, ekonomik karşılıklı bağımlılığı artırarak bölgesel istikrarı güçlendirecektir. Bunun ön şartı, *Kıbrıs Türk halkının doğal kaynaklar üzerindeki eşit ve meşru haklarının* uluslararası hukuk ve hakkaniyet temelinde güvence altına alınmasıdır.

Ortak refah anlayışı; enerjiyle birlikte *deniz ticareti, limancılık, balıkçılık, çevre yönetimi, turizm, dijital altyapılar ve teknoloji yatırımlarını* da kapsamalıdır. Böylece Doğu Akdeniz, sıfır toplamı rekabet yerine *ortak kalkınmayı destekleyen bölgesel bir ekonomik ekosisteme* dönüşebilir.

Bu yaklaşım, *TMEEK Modeli* ile birlikte değerlendirildiğinde; *enerji, ulaştırma ve ekonomik bütünleşmeyi* aynı stratejik çerçevede buluşturan uygulanabilir bir kalkınma vizyonu sunmaktadır.

Türkiye’nin hedefi, meşru haklarından taviz vermeden bölgesel refah ve istikrarı güçlendiren yeni bir Doğu Akdeniz düzenine öncülük etmektir. Ortak refah yaklaşımı, Türkiye’nin kurucu rolünü pekiştiren uzun vadeli bir devlet politikasıdır.

5.5.4. Enerji Güvenliğinden Bölgesel Liderliğe

Türkiye’nin Doğu Akdeniz vizyonu, yalnızca bir *enerji transit ülkesi* olmak değil; *enerji üretimi, iletimi, ticareti, teknoloji geliştirme ve enerji yönetiminde* bölgesel merkez olmaktır. Böylece Türkiye, enerji arz güvenliğine katkı sağlayan bir aktörden, *Doğu Akdeniz’in enerji mimarisini* şekillendiren *kurucu güçlerden biri* hâline gelecektir.

Bu hedef; *enerji politikalarının dış politika, deniz hukuku, güvenlik, ulaştırma, sanayi ve teknolojiyle* bütünleşik yürütülmesini gerektirir. Günümüzde rekabet, *enerji kaynaklarından çok enerji teknolojileri, altyapıları ve bağlantısallık kurabilme kapasitesi* üzerinden şekillenmektedir.

Yenilenebilir enerji, enerji depolama, yeşil hidrojen, akıllı şebekeler, elektrik enterkonneksiyonları ve deniz altı enerji-veri altyapılarına yapılacak yatırımlar Türkiye’nin stratejik bağımsızlığını güçlendirecektir. *Türkiye-KKTC enerji bütünleşmesi* ise elektrik enterkonneksiyonu, doğal gaz bağlantıları ve ortak yatırımlarla hem KKTC’nin sürdürülebilirliğini artıracak hem de *TMEEK Modeli’nin* temel uygulama alanını oluşturacaktır.

Bölgesel liderlik, yalnızca ekonomik kapasiteyle değil; *güvenilirlik, kurumsal yetkinlik ve uluslararası iş birliği üretebilme* kabiliyetiyle ölçülmektedir. *Hukukî meşruiyet ve karşılıklı faydaya dayalı enerji politikaları*, Türkiye’nin yatırım çekme kapasitesini ve enerji diplomasisindeki etkinliğini güçlendirecektir.

Enerji güvenliği ile bölgesel liderlik birbirini tamamlayan stratejik hedeflerdir. Güçlü altyapı, ileri teknoloji, etkin diplomasi ve hukukî meşruiyet birlikte geliştirildiğinde Türkiye, *Doğu Akdeniz’in*

enerji ve jeoekonomik düzenini şekillendiren başlıca aktörlerden biri olacak; Kıbrıs da bu vizyonun stratejik merkezlerinden biri olmayı sürdürecektir.

5.6. HUKUKİ VE KURUMSAL STRATEJİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ

Kıbrıs meselesi, yalnızca diplomasi ve güvenlikle değil; uluslararası hukuk, akademik bilgi üretimi ve güçlü kurumsal kapasiteyle de yönetilmelidir. Bu nedenle Türkiye'nin Kıbrıs ve Doğu Akdeniz politikası, hukukî meşruiyet üreten ve bunu uluslararası alanda görünür kılan kurumsal bir yapıyla desteklenmelidir.

Türkiye'nin tezleri; Kıbrıs Türk halkının kurucu ortaklığı, egemen eşitlik, self-determinasyon, deniz yetki alanlarında hakkaniyet ilkesi ve uluslararası yargı içtihatları bakımından güçlü hukukî dayanaklara sahiptir. Ancak bu tezlerin uluslararası literatüre taşınması, akademik çalışmalarla geliştirilmesi ve karar alma süreçlerinde etkili biçimde savunulması en az hukukî haklılık kadar önemlidir.

Uluslararası hukuk; mahkemelerin yanı sıra üniversiteler, araştırma merkezleri, düşünce kuruluşları ve uzman ağlarında da şekillenmektedir. Bu nedenle hukukî mücadele; akademik üretim, hukuk diplomasisi ve uluslararası görünürlükle desteklenmelidir.

Türkiye'nin hedefi, uluslararası hukuku yalnızca takip eden değil; yeni kavramlar geliştiren, norm üreten ve özellikle Kıbrıs ile Doğu Akdeniz konusunda referans oluşturan ülkelerden biri olmaktır. Bunun için kurumsal koordinasyon, akademi-kamu iş birliği, uluslararası yayın faaliyetleri ve hukuk diplomasisi birlikte güçlendirilmelidir.

5.6.1. Hukuk Üreten Devlet Yaklaşımı

Uluslararası sistemde etkili devletler yalnızca hukuku uygulayan değil; *norm üreten, hukukî kavramlar geliştiren* ve uluslararası literatüre yön veren aktörlerdir. Bu nedenle Türkiye'nin Kıbrıs ve Doğu Akdeniz politikası, mevcut tezleri savunmanın ötesine geçerek uluslararası hukuk düşünce-sine katkı sunan üretken bir yaklaşımla yürütülmelidir.

Türkiye'nin tezleri; *egemen eşitlik, self-determinasyon, devletlerin tanınması, deniz yetki alanları ve hakkaniyet ilkesi* gibi alanlarda bilimsel çalışmalarla güçlendirilmeli ve uluslararası literatüre taşınmalıdır. Bunun için kamu kurumları, üniversiteler, araştırma merkezleri ve düşünce kuruluşları arasında sürekli çalışan bir bilgi üretim ağı kurulmalı; yabancı dilde yayınlar, uluslararası konferanslar ve karşılaştırmalı hukuk çalışmaları teşvik edilmelidir.

Uluslararası hukuk, yalnızca mahkeme kararlarıyla değil; *bilgi üretimi, akademik etki ve norm geliştirme* süreçleriyle de şekillenmektedir. Bu nedenle hukuk üretme kapasitesi, Türkiye'nin diplomatik etkinliğini ve uluslararası meşruiyetini güçlendiren temel devlet kapasitesi olarak görülmelidir.

5.6.2. Stratejik Araştırma ve Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi

Kalıcı başarı, güçlü tezlerden çok bunları sürekli geliştiren *kurumsal bilgi üretim kapasitesine* bağlıdır. Bu nedenle Türkiye'nin Kıbrıs politikası; *stratejik öngörü, senaryo geliştirme* ve bilimsel analizleri karar alma süreçleriyle bütünleştiren kurumsal yapılarla desteklenmelidir.

Araştırma merkezleri, üniversiteler ve düşünce kuruluşları; uluslararası hukuk, deniz hukuku, jeopolitik, enerji ve güvenliği birlikte ele alan disiplinler arası çalışmalar yürütmeli, akademik bilgi ile kamu politikası arasında sürekli etkileşim sağlanmalıdır. Özellikle *enerji dönüşümü, deniz yetki alanları, teknoloji jeopolitiği* ve *bölgesel güvenlik* alanlarındaki gelişmeler düzenli analiz edilerek karar vericilere sunulmalıdır.

Kurumsal kapasitenin temel unsuru yeni kurumlar kurmak değil; mevcut kurumlar arasında *koordinasyon, bilgi paylaşımı* ve *ortak çalışma kültürü* oluşturmaktır. Bu amaçla güncel hukukî belgeleri, stratejik analizleri ve uluslararası uygulamaları içeren ortak dijital bilgi altyapıları geliştirilmelidir.

5.6.3. Uluslararası Hukukta Görünürlük ve Hukuk Diplomasisi

Uluslararası hukukta başarı, güçlü tezlere sahip olmak kadar bunları *uluslararası akademide, hukuk platformlarında* ve *küresel kamuoyunda* görünür kılabilmeye bağlıdır. Bu nedenle *hukuk diplomasisi*, Türkiye'nin Kıbrıs ve Doğu Akdeniz stratejisinin kurumsal unsurlarından biri hâline getirilmelidir.

Türkiye'nin tezleri; yabancı dillerde yayımlanan bilimsel eserler, hakemli dergiler, uzman raporları ve uluslararası akademik platformlarda sistemli biçimde temsil edilmelidir. Yabancı üniversiteler ve araştırma merkezleriyle ortak projeler geliştirilmeli; genç hukukçular burslar, değişim programları ve ortak araştırmalarla desteklenmelidir.

Çok dilli dijital yayınlar, açık erişimli veri tabanları ve uluslararası hukuk portalları aracılığıyla Türkiye'nin tezlerinin *küresel görünürlüğü* artırılmalı; kamu kurumları ile akademi arasında sürekli bilgi paylaşımı sağlanmalıdır. Böylece hukuk diplomasisi, dış politikayı besleyen ve uluslararası meşruiyeti güçlendiren sürekli bir devlet kapasitesine dönüşecektir.

5.6.4. Hukukî Meşruiyetten Stratejik Devlet Kapasitesine

Kıbrıs meselesi, *hukukî meşruiyet* ile *devlet kapasitesinin* birbirini tamamlayan iki stratejik güç unsuru olduğunu göstermektedir. Güçlü hukukî tezler; *etkin diplomasi, kurumsal hazırlık* ve *bilimsel bilgi üretimiyle* desteklendiğinde kalıcı etki oluşturur. Aynı şekilde güçlü devletler, uluslararası etkinliklerini sağlam hukukî temeller üzerine inşa ettikleri ölçüde hareket serbestisi kazanırlar.

Bu nedenle Türkiye'nin Kıbrıs ve Doğu Akdeniz politikası, hukuku yalnızca uyumsuzlukları çözen teknik bir araç değil; *diplomasiyi meşrulaştıran, güvenliği destekleyen, ekonomik öngörülebilirlik*

sağlayan ve uluslararası iş birliğini güçlendiren stratejik bir devlet kapasitesi olarak değerlendirilmelidir.

Hukuk politikaları; dış politika, güvenlik, enerji, ekonomi ve akademik üretimle eşgüdüm içinde yürütülmeli; Türkiye, *deniz yetki alanları, enerji güvenliği, çevre hukuku ve dijital altyapılar* gibi alanlarda uluslararası hukuk uygulamalarına yön veren, norm geliştiren bir aktör olmayı hedeflemelidir.

Bu kapasitenin sürdürülebilirliği; *uzman insan kaynağı, uluslararası akademik görünürlük, dijital bilgi altyapısı ve kurumlar arası koordinasyonun* sürekli geliştirilmesine bağlıdır.

5.6.5. Stratejik Değerlendirme

Kıbrıs meselesi, yalnızca diplomasiyle değil; *hukuk üreten, bilgi geliştiren ve kurumsal kapasite oluşturan* bütüncül bir devlet stratejisiyle yönetilebilir. Günümüzde uluslararası etkinlik, askerî ve ekonomik gücün yanında *norm üretme* ve *bilgi üstünlüğü* ile de belirlenmektedir.

Türkiye, uluslararası hukuku yalnızca takip eden değil; yeni hukukî yaklaşımlar geliştiren, akademik literatüre katkı sunan ve uygulamalarıyla uluslararası hukuk düşüncesini etkileyen ülkeler arasında yer almayı hedeflemelidir. Bunun için üniversiteler, araştırma merkezleri, düşünce kuruluşları ve kamu kurumları arasında kalıcı iş birliği sağlanmalı; *hukuk diplomasisi, stratejik araştırmalar* ve *akademik bilgi üretimi* ortak bir devlet kapasitesi hâline getirilmelidir.

Türkiye'nin tezlerinin uluslararası akademik çevrelerde, hakemli yayınlarda ve küresel hukuk platformlarında daha görünür hâle gelmesi; Kıbrıs ve Doğu Akdeniz politikasının *hukukî meşruiyetini, diplomatik etkisini* ve *stratejik hareket alanını* güçlendirecektir.

5.7. ALTERNATİF SENARYO: TÜRKİYE–KKTC KONFEDERASYONU

Bu raporun temel yaklaşımı; *iki devletli çözüm vizyonunun güçlendirilmesi*, KKTC'nin uluslararası görünürlüğünün artırılması ve Doğu Akdeniz'de hukuka dayalı sürdürülebilir bir düzenin oluşturulmasıdır.

Bununla birlikte stratejik planlama, yalnızca mevcut hedeflere değil, değişen uluslararası şartlarda ortaya çıkabilecek *alternatif senaryolara* da hazırlıklı olmayı gerektirir. Bu kapsamda *Türkiye–KKTC Konfederasyonu*; mevcut politikanın alternatifi değil, Kıbrıs Türk halkının *egemen eşitliğinin sürekli reddedilmesi*, izolasyonların kalıcılığı veya Doğu Akdeniz'deki jeopolitik dengenin Türkiye'nin güvenliğini doğrudan etkileyecek ölçüde değişmesi hâlinde değerlendirilebilecek *ihtiyat senaryolarından biri* olarak ele alınmaktadır.

Bu bölümde konfederasyon modeli; hukukî niteliği, gündeme gelebileceği şartlar ve sağlayabileceği stratejik imkânlar bakımından incelenmektedir.

5.7.1. Konfederasyon Modelinin Hukukî ve Siyasî Niteliği

Konfederasyon, *egemen devletlerin uluslararası hukuk kişiliklerini koruyarak* dış politika, savunma, ekonomi ve benzeri alanlarda ortak kurumlar oluşturduğu anayasal bir iş birliği modelidir. Egemenlik devrine değil, *karşılıklı rıza ve serbest iradeye* dayanır.

Kıbrıs bağlamında bu model; mevcut iki devletli çözümün yerine önerilen bir seçenek değil, *olağanüstü şartlarda değerlendirilebilecek teorik bir anayasal ihtiyat modeli* niteliğindedir.

Teorik olarak konfederasyon; dış politika, savunma, enerji güvenliği, deniz yetki alanları, ulaştırma ve ekonomik bütünleşmede ortak hareket kabiliyetini artırabilir. Ancak böyle bir değerlendirme, uygulanmasını önermekten ziyade alternatif bir hukukî seçeneğin analizidir.

5.7.2. Hangi Şartlarda Gündeme Gelebilir?

Türkiye'nin temel hedefi, *egemen eşitliğe dayalı iki devletli çözüm* vizyonunu güçlendirmektir.

Bununla birlikte konfederasyon; çözüm arayışlarının uzun süre sonuçsuz kalması, egemen eşitlik taleplerinin sistematik biçimde reddedilmesi, izolasyonların kalıcı hâle gelmesi, ortaklık temelindeki çözüm ihtimalinin ortadan kalkması veya Doğu Akdeniz'deki köklü jeopolitik değişimlerin Türkiye'nin güvenliğini doğrudan etkilemesi gibi *olağanüstü şartlarda* teorik olarak değerlendirilebilir.

Böyle bir modelin gündeme gelebilmesi için *tarafların ortak iradesi, karşılıklı mutabakatı ve uluslararası hukuka uygun siyasî zemin* vazgeçilmez şarttır. Alternatif senaryolar üzerinde çalışmak ise mevcut politikadan vazgeçmek değil, *stratejik öngörü* anlayışının gereğidir.

5.7.3. Muhtemel Stratejik Kazanımlar

Teorik olarak konfederasyon modeli; *dış politika, güvenlik ve kriz yönetiminde* kurumsal eşgüdümü güçlendirebilir; ekonomi, ulaştırma, enerji, dijital altyapı, yükseköğretim, turizm ve yatırım alanlarında bütünleşmeyi derinleştirebilir.

Ayrıca *deniz yetki alanlarının, enerji güvenliğinin ve ulaştırma koridorlarının* ortak stratejiyle yönetilmesini kolaylaştırabilir; eğitim, bilim, teknoloji, sağlık ve afet yönetimindeki ortak yapılar yoluyla kurumsal dayanıklılığı artırabilir.

Bununla birlikte böyle bir modelin hukukî, diplomatik ve siyasî sonuçlarının uluslararası hukuk ve bölgesel dengeler çerçevesinde kapsamlı biçimde değerlendirilmesi gerekir.

5.7.4. Stratejik Değerlendirme

Konfederasyon modeli, mevcut Kıbrıs politikasının yerine geçen bir seçenek değil; yalnızca *olağanüstü şartlarda değerlendirilebilecek teorik bir ihtiyat senaryosudur*.

Stratejik öngörü, mevcut politikaları sürdürürken alternatif gelişmelere de hazırlıklı olmayı gerektirir. Bu nedenle farklı anayasal modellerin incelenmesi, uzun vadeli devlet planlamasının doğal bir unsurudur.

Türkiye'nin Kıbrıs politikasının başarısı; *hukukî meşruiyet, etkin diplomasi, caydırıcılık, ekonomik bütünleşme* ve *kurumsal kapasiteyi* birlikte geliştirebilmesine bağlıdır. Alternatif senaryolar ise bu stratejiyi tamamlayan ihtiyat planlamaları olarak değerlendirilmelidir.

5.8. ALTERNATİF SENARYO: TÜRKİYE–KKTC DEVLET BÜTÜNLEŞMESİ (İLHAK SEÇENEĞİ)

Bu raporun temel yaklaşımı, *Kıbrıs Türk halkının egemen eşitliği ve eşit uluslararası statüsüne dayalı iki devletli çözüm vizyonunun güçlendirilmesidir*. Türkiye'nin önceliği; KKTC'nin kurumsal kapasitesini geliştirmek, uluslararası görünürlüğünü artırmak ve Doğu Akdeniz'de hukukî meşruiyete dayalı kalıcı bir düzeni desteklemektir.

Bununla birlikte *stratejik devlet planlaması*, değişen uluslararası şartlarda ortaya çıkabilecek olağanüstü gelişmelere karşı alternatif senaryoları da değerlendirmeyi gerektirir. Bu kapsamda Türkiye–KKTC arasında anayasal *devlet bütünleşmesi* (kamuoyunda kullanılan ifadeyle *ilhak*), mevcut politikanın alternatifi değil; yalnızca *olağanüstü şartlarda değerlendirilebilecek teorik bir ihtiyat senaryosudur*.

Böyle bir senaryo; *egemen eşitliğin sürekli reddedilmesi*, izolasyonların kalıcılığı, iki devletli çözüm ihtimalinin ortadan kalkması, Doğu Akdeniz'deki güvenlik dengelerinin Türkiye'nin millî güvenliğini doğrudan etkilemesi veya tarafların ortak iradesiyle yeni bir anayasal model arayışının doğması hâlinde teorik olarak değerlendirilebilir.

Bunun gerçekleşebilmesi; *anayasal meşruiyet, tarafların serbest iradesi* ve *uluslararası hukuk* çerçevesinde kapsamlı değerlendirmeleri zorunlu kılar. Bu nedenle alternatif senaryolar üzerinde çalışmak, mevcut politikadan vazgeçmek değil; *stratejik öngörü* ve *devlet hazırlığının* doğal gereğidir.

5.9. BEŞİNCİ BÖLÜMÜN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Beşinci bölüm, Kıbrıs meselesini tarihî ve hukukî bir ihtilafın ötesinde; *güvenlik, enerji, deniz yetki alanları, diplomasi, ekonomi, teknoloji* ve *uluslararası hukuku* bütünleştiren uzun vadeli bir *devlet stratejisi* olarak ele almıştır. Böylece mevcut durumu analiz etmekle yetinmeyen, *uygulanabilir politika önerileri* sunan bütüncül bir stratejik çerçeve ortaya konulmuştur.

Temel tespit; Kıbrıs politikasının yalnızca dış politika veya güvenlik meselesi değil, *hukukî meşruiyet, etkin diplomasi, caydırıcılık, enerji diplomasisi, ekonomik ve teknolojik kapasite, kurumsal dayanıklılık* ve *stratejik öngörünün* birlikte yönetilmesini gerektiren çok boyutlu bir devlet politikası olduğudur.

Bu doğrultuda *TMEEK Modeli*, enerji güvenliği ile jeoekonomik etkinliği bütünleştiren temel vizyon olarak önerilmiş; *güvenlik mimarisi, enerji diplomasisi, hukuk üreten devlet anlayışı ve KKTC'nin uluslararası görünürlüğü* bu vizyonun tamamlayıcı stratejik sütunları olarak değerlendirilmiştir. Böylece *Kıbrıs'ın, Türkiye'nin Doğu Akdeniz vizyonunun jeostratejik ve jeoekonomik merkezi olduğu* ortaya konulmuştur.

Türkiye–KKTC konfederasyonu ve devlet bütünleşmesi senaryoları ise mevcut iki devletli çözüm vizyonunun alternatifi değil; yalnızca *olağanüstü şartlarda değerlendirilebilecek teorik ihtiyat seçenekleri* olarak ele alınmıştır. Bu yaklaşım, *stratejik öngörü ve ihtiyat planlamasının* güçlü devlet anlayışının ayrılmaz unsuru olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin Kıbrıs ve Doğu Akdeniz'deki başarısı; hukukî meşruiyetini, diplomatik etkinliğini, güvenlik kapasitesini, enerji vizyonunu, ekonomik ve teknolojik gücünü ortak bir stratejik akıl içinde bütünleştirebilmesine bağlıdır. Bu anlayış, Kıbrıs politikasını yalnızca mevcut hakları koruyan değil; *Kıbrıs Türk halkının egemen eşitliğini güvence altına alan, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki jeostratejik konumunu güçlendiren ve bölgesel düzenin oluşumuna yön veren* uzun vadeli bir devlet vizyonuna dönüştürmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

CUMHURİYETİN İKİNCİ YÜZYILINDA TÜRKİYE'NİN KIBRIS POLİTİKASI NE OLMALIDIR?

6.1. RAPORUN TEMEL TESPİTLERİ NELERDİR?

Bu çalışma, Kıbrıs meselesini tarihî ve diplomatik bir ihtilafın ötesinde; *uluslararası hukuk, güvenlik, enerji jeopolitiği, deniz yetki alanları, ekonomi, teknoloji, diplomasi ve devlet kapasitesini* bütünleştiren stratejik bir mesele olarak ele almıştır. Ulaşılan bulgular, mevcut durumu açıklamanın yanında Cumhuriyet'in ikinci yüzyılında Türkiye'nin Kıbrıs ve Doğu Akdeniz politikasına yönelik bütüncül bir stratejik çerçeve ortaya koymaktadır.

Birinci tespit, Kıbrıs'ın artık yalnızca tarihî ve siyasi bir sorun olmadığıdır. Ada; deniz yetki alanları, enerji güvenliği, Mavi Vatan, ulaştırma koridorları, bölgesel caydırıcılık ve Türkiye'nin uluslararası etkinliği bakımından *stratejik bir devlet politikası alanına* dönüşmüştür.

İkinci tespit, Doğu Akdeniz rekabetinin mahiyet değiştirdiğidir. Rekabet; hidrokarbon rezervlerinin ötesinde enerji bağlantısalılığı, elektrik enterkonneksiyonları, kritik altyapılar, dijital dönüşüm, yapay zekâ ve küresel tedarik zincirleri üzerinden yürümekte; bu durum *Türkiye'nin Kıbrıs politikasını klasik güvenlik anlayışının ötesine taşımaktadır*.

Üçüncü tespit, Türkiye'nin en büyük avantajının *jeostratejik merkezîliği* olduğudur. Enerji altyapısı, ulaştırma ağları ve Avrupa-Asya arasındaki doğal bağlantısı sayesinde Türkiye, Doğu Akdeniz'in en güçlü enerji ve lojistik merkezidir. Bu gerçeklik, Türkiye'yi dışlayan projelerin uzun vadede ekonomik ve teknik sınırlamalar taşıdığını, şanslarının az olduğunu göstermektedir.

Dördüncü tespit, Kıbrıs'ta tanınma politikalarının başarısını sağlayacak olanın *hukukî meşruiyet ile stratejik kapasitenin birbirini tamamlayan güç unsurları şeklinde kullanılması* gerektiğidir. Güçlü hukukî tezlerin uluslararası etkiye dönüşebilmesi; hukuk diplomasisi, akademik üretim ve kurumsallaşmış *bilgi* kapasitesiyle desteklenmesine bağlıdır.

Beşinci tespit, değişen şartlarda *enerji güvenliği ile millî güvenliğin ayrılmaz hâle gelmiş olması*dır. Enerji altyapıları artık yalnızca ekonomik yatırım değil, aynı zamanda jeopolitik güç araçlarıdır. Bu çerçevede önerilen *Türkiye Merkezli Doğu Akdeniz Entegre Enerji Koridoru (TMEEK) Modeli*

önerimiz Doğu Akdeniz'in yeni enerji ve jeoekonomik mimarisine yönelik bütünleşik bir vizyon sunmaktadır.

Altıncı tespit, Türkiye'ye yaslanan değil *güçlü bir KKTC'nin Türkiye'nin millî güvenliği ve stratejik derinliğinin tamamlayıcı unsuru olduğudur*. Bu nedenle Türkiye–KKTC ilişkileri; *ortak güvenlik, enerji, teknoloji, üretim ve diplomasi* ekseninde kurumsallaştırılmalıdır.

Yedinci tespit, bölgedeki güçlerin mücadelesinde *geleceğin rekabetinin bilgi ve teknoloji üretme kapasitesi üzerinden şekilleneceğidir*. Savunma sanayii, yapay zekâ, siber güvenlik, uzay teknolojileri, elektronik harp ve hibrit tehditlerle mücadele kabiliyeti, Doğu Akdeniz'deki güç dengesinin belirleyici unsurları hâline gelmektedir.

Sekizinci tespit, Kıbrıs politikasının hükümet politikası değil, *kurumsallaşmış bir devlet politikası olması gerektiğidir*. Kalıcı başarı; diplomasi, güvenlik, hukuk, enerji, ekonomi, teknoloji ve akademik bilgi üretimini ortak bir stratejik vizyonda birleştiren uzun vadeli devlet aklına bağlıdır.

Bu çalışmanın ulaştığı temel hüküm şudur: Kıbrıs meselesi, Türkiye'nin geçmişten devraldığı bir sorun olmaktan çıkmış geleceğini şekillendirecek stratejik bir imkâna dönmüştür. Bu imkânın kalıcı millî kazanıma dönüşmesi; *hukukî meşruiyet, güçlü diplomasi, caydırıcı güvenlik, enerji vizyonu, teknoloji üretimi, kurumsal kapasite ve stratejik öngörünün tek bir devlet stratejisi içinde bütünleştirilmesine bağlıdır*. Cumhuriyet'in ikinci yüzyılında Türkiye'nin Kıbrıs politikası ancak bu bütüncül anlayışla *geleceği kuran kalıcı bir devlet politikası* niteliği kazanacaktır.

6.2. TÜRKİYE'NİN YENİ KIBRIS DOKTRİNİ NE OLMALIDIR?

Her devletin geleceğini belirleyen değişmez *jeopolitik sabitleri* vardır. Türkiye açısından Kıbrıs, bunların başında gelmektedir. XXI. yüzyılda ada; yalnızca tarihî bağların veya garantörlük hukukunun değil, deniz jeopolitiğinin, enerji güvenliğinin, Mavi Vatan vizyonunun, Doğu Akdeniz'deki hareket serbestisinin ve bölgesel güç projeksiyonunun merkezî unsurudur.

Bu nedenle Türkiye'nin Kıbrıs politikası, statükoyu koruyan savunmacı bir anlayıştan çıkarak *Doğu Akdeniz'in hukukunu, güvenliğini, enerji mimarisini ve bölgesel düzenini şekillendiren kurucu bir stratejiye dönüşmelidir*.

Bu hedefi sağlamaya matuf olarak çalışma kapsamında geliştirilen **Türkiye'nin Yeni Kıbrıs Doktrini** şu temel esaslara dayanmaktadır:

Birinci esas, *Kıbrıs Türk halkının egemen eşitliği ve eşit uluslararası statüsünün* Türkiye Cumhuriyeti'nin değişmez devlet politikası olarak kabul edilmesidir.

İkinci esas, *Kıbrıs ile Doğu Akdeniz'in ayrılmaz stratejik bütünlüğüdür*. Ada; deniz yetki alanları, enerji güvenliği, ulaştırma koridorları ve bölgesel caydırıcılık bakımından Türkiye'nin güney jeostratejik kuşağının merkezidir.

Üçüncü esas, *hukukî meşruiyet ile fiilî devlet kapasitesinin birlikte geliştirilmesidir*. Hukukî tezler; etkin diplomasi, bilimsel üretim, kurumsal kapasite ve caydırıcılıkla desteklenmeli; Türkiye *hukuk üreten devlet* anlayışını kurumsallaştırmalıdır.

Dördüncü esas, *enerji güvenliğinin millî güvenliğin ayrılmaz parçası olduğudur*. Türkiye, *TMEEK Modeli* ile enerji geçiş ülkesi olmanın ötesine geçerek Doğu Akdeniz'in enerji yönetiminde merkez ülke olmayı hedeflemelidir.

Beşinci esas, kaçınılmaz olan; *Türkiye–KKTC stratejik bütünleşmesinin* enerji, teknoloji, savunma, ulaştırma, yükseköğretim, hukuk ve diplomasi alanlarında ortak kapasite anlayışıyla derinleştirilmesidir. Güçlü bir KKTC, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki en önemli stratejik dayanağıdır.

Altıncı esas, *güvenliğin çok boyutlu devlet kapasitesi* olarak ele alınmasıdır. Siber güvenlik, yapay zekâ, uzay teknolojileri, hibrit tehditler, elektronik harp, kritik altyapılar ve stratejik iletişim çağdaş güvenlik anlayışının ayrılmaz unsurlarıdır.

Yedinci esas, *çok katmanlı diplomasi anlayışıdır*. Üniversiteler, düşünce kuruluşları, hukuk çevreleri, medya, teknoloji merkezleri ve sivil toplum da Türkiye'nin uluslararası etkinliğinin stratejik bileşenleridir.

Sekizinci esas, *stratejik öngörüye dayalı devlet yönetimidir*. Senaryo analizleri ve ihtiyat planlaması kurumsallaştırılmalı; raporda değerlendirilen *Türkiye–KKTC Konfederasyonu* ve *devlet bütünleşmesi* seçenekleri ise mevcut politikanın alternatifi değil, yalnızca *olağanüstü şartlara yönelik teorik ihtiyat senaryoları* olarak değerlendirilmelidir.

Dokuzuncu esas, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de hukuka, hakkaniyete, karşılıklı faydaya ve bölgesel istikrara dayalı *kapsayıcı düzenin kurucu aktörü* olmasıdır. Kalıcı üstünlük, yalnızca güç kullanabilmekten değil; *güven, istikrar ve iş birliği üretebilmekten* doğar.

Türkiye'nin Yeni Kıbrıs Doktrini; yalnızca Kıbrıs'a ilişkin bir dış politika yaklaşımı değil, Cumhuriyet'in ikinci yüzyılında Türkiye'nin deniz jeopolitiğini, enerji vizyonunu, güvenlik mimarisini, hukuk üretme kapasitesini, diplomatik etkinliğini ve devlet aklını *ortak bir stratejik çerçevede bütünleş-tiren millî bir doktrindir*.

6.3. CUMHURİYETİN İKİNCİ YÜZYILINDA TÜRK MİLLÎ KIBRIS POLİTİKASI İÇİN ÖNERİLER

Çalışmamız boyunca ulaşılan sonuçları değerlendirdiğimizde Cumhuriyet'in ikinci yüzyılında belirli stratejileri desteklemek üzere yerleşik politikaları bütünleşik biçimde uygulamanın başarıyı getireceği ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Bu çerçevede Türk Millî Kıbrıs Politikası, altı stratejik eksen ve yirmi üç temel ilke üzerine inşa edilmelidir.

6.3.1. Devletin Değişmez Stratejik İlkeleri

6.3.1.1. Kıbrıs Türk Halkının Egemen Eşitliği Vazgeçilmez Devlet Politikasıdır

Kıbrıs Türk halkının egemen eşitliği ve eşit uluslararası statüsü, Türkiye'nin müzakereye açık tercihi değil; tarihî gerçekliğe, kurucu ortaklık hukukuna ve uluslararası meşruiyete dayanan değişmez devlet ilkesidir.

6.3.1.2. İki Devletli Çözüm Değişmeyen Stratejik Hedefdir

Federasyon müzakerelerinin sonuçsuzluğu, *iki devletli çözüm vizyonunu* Türkiye'nin uzun vadeli stratejik hedefi hâline getirmiştir. Bu hedef, Kıbrıs'taki fiili gerçeklik ve Doğu Akdeniz'in yeni jeo-politiğiyle uyumludur.

6.3.1.3. KKTC'nin Güçlendirilmesi Millî Güvenliğin Parçasıdır

KKTC'nin *kurumsal, ekonomik, teknolojik ve diplomatik kapasitesinin* artırılması, yalnızca Kıbrıs Türk halkının refahı değil, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejik derinliği açısından da millî güvenlik meselesidir.

6.3.1.4. Kıbrıs Politikası Devlet Sürekliliğiyle Yürütülmelidir

Kıbrıs politikası, dönemsel hükümet tercihleriyle değil; *kurumsallaşmış, uzun vadeli ve devlet hafızasına dayalı* millî stratejiyle yürütülmelidir.

6.3.2. Jeostratejik Vizyon ve Doğu Akdeniz Stratejisi

6.3.2.1. Kıbrıs, Türkiye'nin Doğu Akdeniz Jeopolitiğinin Merkezidir

Kıbrıs; *deniz yetki alanları, enerji güvenliği, ulaştırma koridorları, Mavi Vatan ve bölgesel güç dengeleri* bakımından Türkiye'nin Doğu Akdeniz stratejisinin merkezî unsurudur.

6.3.2.2. Mavi Vatan Vizyonu Sürekli Geliştirilmelidir

Mavi Vatan, yalnızca deniz yetki alanlarının korunması değil; enerji, ulaştırma, mavi ekonomi, çevre ve deniz hukukunu bütünleştiren kapsamlı devlet politikası olarak geliştirilmelidir.

6.3.2.3. TMEEK Modeli Hayata Geçirilmelidir

Türkiye, doğal gaz, elektrik enterkonneksiyonu, LNG, yenilenebilir enerji, yeşil hidrojen, enerji depolama ve deniz altı veri hatlarını bütünleştiren *Türkiye Merkezli Doğu Akdeniz Entegre Enerji Koridoru* ile bölgesel enerji yönetişiminin merkez ülkesi olmalıdır.

6.3.2.4. Türkiye-KKTC Enerji ve Ulaştırma Bütünleşmesi Tamamlanmalıdır

Elektrik enterkonneksiyonu, doğal gaz bağlantısı, limanlar, dijital ağlar ve lojistik projelerle KKTC, *Doğu Akdeniz enerji ve ulaştırma mimarisinin* ayrılmaz parçası hâline getirilmelidir.

6.3.2.5. Türkiye Kapsayıcı Bölgesel Düzenin Kurucu Aktörü Olarak Hareket Etmelidir

Türkiye, dışlayıcı bloklara karşı *hukuka, hakkaniyete, karşılıklı faydaya ve ortak refaha* dayalı bölgesel iş birliği modellerine öncülük etmelidir.

6.3.2.6. Kıyıdaş Devletlerle Deniz Yetki Alanı Anlaşmaları Geliştirilmelidir

Türkiye, Doğu Akdeniz’de hakkaniyet ilkesine dayalı deniz yetki alanı sınırlandırmalarını güçlendirmek amacıyla kıyıdaş devletlerle diyalog ve anlaşma arayışlarını sürdürmeli; özellikle Mısır, Suriye, Lübnan ve Filistin ile karşılıklı menfaate dayalı hukukî ve diplomatik iş birliğini geliştirmelidir.

6.3.2.7. TPAO’nun Doğu Akdeniz Kapasitesi Güçlendirilmelidir

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı’nın teknik, finansal ve operasyonel kapasitesi geliştirilmeli; Türkiye ve KKTC’nin ruhsat sahalarında uluslararası hukuka uygun arama ve sondaj faaliyetleri kararlılıkla sürdürülmelidir.

6.3.2.8. Türkiye-KKTC Elektrik Enterkonneksiyonu Tamamlanmalıdır

Elektrik enterkonneksiyonu öncelikli stratejik altyapı yatırımı olarak tamamlanmalı; enerji arz güvenliği, maliyet avantajı ve yenilenebilir enerji kapasitesi birlikte güçlendirilmelidir.

6.3.3. Güvenlik ve Caydırıcılık Stratejisi

6.3.3.1. Türkiye-KKTC Bütünleşik Güvenlik Mimarisi Kurulmalıdır

Güvenlik iş birliği; askerî koordinasyonun ötesine geçerek *enerji arzı, kritik altyapılar, siber alan, istihbarat, afet yönetimi ve sivil savunmayı* kapsayan bütünleşik mimariye dönüştürülmelidir.

6.3.3.2. KKTC Ordusunun Kurulması Stratejik Bir Seçenek Olarak Değerlendirilmelidir

KKTC ordusunun kurulması, mevcut Güvenlik Kuvvetleri yapısının kademeli ve profesyonel biçimde geliştirilmesi suretiyle, egemen devlet kapasitesini ve Doğu Akdeniz’deki caydırıcılığı güçlendirecek stratejik bir seçenek olarak değerlendirilmelidir.

6.3.3.3. Deniz Hâkimiyeti ve Mavi Vatan Güçlendirilmeli; Doğu Akdeniz Güvenlik ve İş Birliği Platformu kurulmalıdır.

Türkiye, bölgesel istikrarı güçlendirmek amacıyla uluslararası hukuk ve karşılıklı güven esasına dayalı, kıyıdaş ülkeleri kapsayan bir Doğu Akdeniz Güvenlik ve İş Birliği Platformu oluşturulmasını desteklemelidir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki caydırıcılığı, *sürekli deniz varlığı, ileri teknoloji ve dinamik güvenlik anlayışıyla* desteklenmelidir.

6.3.3.4. Deniz Durumsal Farkındalığı En Üst Seviyeye Çıkarılmalıdır

Uydu izleme, kıyı radarları, insansız sistemler, elektronik harp ve erken uyarı ağlarıyla *kesintisiz deniz durumsal farkındalığı* sağlanmalı; KKTC altyapısı bu sisteme entegre edilmelidir.

6.3.3.5. Hibrit Tehditlere Karşı Millî Dayanıklılık Kurumsallaştırılmalıdır

Siber saldırı, dezenformasyon, ekonomik baskı, kritik altyapı tehdidi ve bilgi manipülasyonuna karşı Türkiye-KKTC ortak analiz, stratejik iletişim ve kriz yönetimi kapasitesi geliştirilmelidir.

6.3.3.6. Savunma Sanayii ve Yüksek Teknoloji Caydırıcılığın Temeli Olmalıdır

Yapay zekâ, insansız sistemler, uzay teknolojileri, elektronik harp, siber savunma ve karar destek sistemleri, *stratejik caydırıcılığın* ana dayanakları olarak desteklenmelidir.

6.3.3.7. KKTC Türkiye'nin Entegre Hava ve Deniz Savunma Sistemine Dâhil Edilmelidir

KKTC, Türkiye'nin hava ve deniz savunma ağıyla tam entegre edilmeli; Doğu Akdeniz'de caydırıcılığı artıracak çok katmanlı bir A2/AD (erişimi engelleme/alan hâkimiyeti) mimarisi güçlendirilmelidir.

6.3.4. Diplomasi ve Uluslararası Görünürlük Stratejisi

6.3.4.1. Çok Katmanlı Diplomasi Devlet Politikası Olmalıdır

Kıbrıs politikası; *resmî diplomasi, kamu diplomasisi, akademik diplomasi, ekonomi diplomasisi ve stratejik iletişimi* ortak hedefte birleştirmelidir.

6.3.4.2. KKTC'nin Uluslararası Görünürlüğü Sistematik Şekilde Güçlendirilmelidir

KKTC'nin görünürlüğü; diplomatik tanınmanın yanında *ekonomi, yükseköğretim, bilim, kültür, spor, turizm, teknoloji ve enerji* alanlarında geliştirilecek çok yönlü ilişkilerle artırılmalıdır.

6.3.4.3. Enerji Diplomasisi Bölgesel Liderliğin Temel Aracı Olmalıdır

Türkiye, doğal gaz, elektrik enterkonneksiyonu, LNG, yenilenebilir enerji, yeşil hidrojen ve deniz altı bağlantı projelerini *enerji diplomasisinin* merkezine yerleştirmelidir.

6.3.4.4. Türkiye Kurucu ve Kapsayıcı Diplomasiye Öncülük Etmelidir

Türkiye, enerji güvenliği, deniz ulaştırması, çevre, mavi ekonomi, afet yönetimi, düzensiz göç ve bilimsel iş birliği alanlarında *çok taraflı bölgesel girişimlere* öncülük etmelidir.

6.3.4.5. Türkiye KKTC için Kurumsal Tanınma Stratejisi Politikaları İzlemelidir

Bu kapsamda Türk Devletleri Teşkilatı, İslam İşbirliği Teşkilatı tanınma çabaları, doğrudan uçuş ve temaslar, doğrudan ticaret gibi fiili tanınma eylemleri, uluslararası temsil, kamu diplomasisi, akademik ve kültürel diplomasi, şartlı diplomasi ve teşvik politikaları gibi izolasyon kırıcı girişimler gerçekleştirmelidir.

6.3.4.6. Doğu Akdeniz İçin Çok Taraflı Müzakere Mekanizması Desteklenmelidir

Türkiye, deniz yetki alanları ve enerji güvenliğine ilişkin ihtilafların çözümü amacıyla uluslararası hukuk temelinde çok taraflı müzakere mekanizmalarını desteklemelidir.

6.3.4.7. KKTC Bölgesel Bilim ve Yükseköğretim Merkezi Hâline Getirilmelidir

KKTC'deki üniversiteler uluslararası akreditasyon, araştırma altyapısı ve teknoloji üretimi bakımından desteklenmeli; ada, Doğu Akdeniz'in bilim ve yükseköğretim merkezi olarak konumlandırılmalıdır.

6.3.5. Hukuk ve Kurumsal Devlet Kapasitesinin Güçlendirilmesi

6.3.5.1. Türkiye Hukuk Üreten Devlet Anlayışını Benimsemelidir

Türkiye, Kıbrıs ve Doğu Akdeniz konusunda yalnızca tezlerini savunan değil; *deniz hukuku, ege-men eşitlik, tanınma, self-determinasyon ve deniz yetki alanları* alanlarında kavram üreten öncü devlet olmalıdır.

6.3.5.2. Millî Stratejik Araştırma Ekosistemi Oluşturulmalıdır

Üniversiteler, araştırma merkezleri, düşünce kuruluşları ve kamu kurumları arasında *jeopolitik, enerji, hukuk, güvenlik, ekonomi ve teknoloji* alanlarını bütünleştiren sürekli araştırma ağı kurulmalıdır.

6.3.5.3. Hukuk Diplomasisi ve Akademik Görünürlük Kurumsallaştırılmalıdır

Türkiye'nin tezleri; *çok dilli yayınlar, uluslararası konferanslar, dijital bilgi platformları, ortak araştırma projeleri ve genç hukukçu programlarıyla* küresel akademik alana taşınmalıdır.

6.3.5.4. Deniz Yetki Alanları Hukuk ve Araştırma Merkezi Kurulmalıdır

Türkiye, deniz hukuku, MEB, kıta sahanlığı ve Doğu Akdeniz ihtilaflarına ilişkin bilimsel araştırmalar yapan, uluslararası yayın üreten ve hukuk diplomasisini destekleyen *Millî Deniz Hukuku ve Deniz Yetki Alanları Araştırma Merkezi* kurmalıdır.

6.3.5.5. Dijital KKTC Dönüşümü Desteklenmelidir

KKTC'de kamu hizmetleri, yatırım süreçleri ve dijital altyapılar çağdaş e-devlet uygulamalarıyla güçlendirilmeli; ada, dijital ekonomi ve yenilikçi teknolojiler bakımından bölgesel çekim merkezi hâline getirilmelidir.

6.3.6. Stratejik Devlet Kapasitesi ve Gelecek Vizyonu

6.3.6.1. Stratejik Öngörü ve Senaryo Planlaması Kurumsallaştırılmalıdır

Kıbrıs ve Doğu Akdeniz politikası; günlük tepkilerle değil, *senaryo analizleri, erken uyarı mekanizmaları, stratejik öngörü ve ihtiyat planlamasıyla* yönetilmelidir.

6.3.6.2. Kıbrıs Politikası Entegre Devlet Stratejisine Dönüştürülmelidir

Türkiye'nin Kıbrıs politikası; *diplomasi, güvenlik, enerji, ekonomi, teknoloji, hukuk, ulaşırma, eğitim, bilim ve stratejik iletişimi* aynı hedefte birleştiren entegre devlet stratejisi olmalıdır.

6.3.6.3. KKTC Özel Ekonomik ve Teknoloji Bölgesi İlan Edilmelidir

KKTC; vergi avantajları, teknoloji yatırımları, Ar-Ge, finansal hizmetler ve yenilikçi sektörleri teşvik edecek özel ekonomik ve teknoloji bölgesi anlayışıyla uluslararası yatırım merkezi hâline getirilmelidir.

6.3.6.4. KKTC Yüksek Katma Değerli Kalkınma Modeliyle Güçlendirilmelidir

KKTC'nin ekonomik dayanıklılığı; enerji, dijital ekonomi, yükseköğretim, sağlık turizmi, yenilenebilir enerji, bilişim ve teknoloji odaklı yüksek katma değerli sektörlerle güçlendirilmeli; kamu destekleri üretim ve ihracatı teşvik eden sürdürülebilir kalkınma modeline yönlendirilmelidir.

6.3.6.5. Türkiye'nin Mali Destekleri Üretim ve Yatırım Odaklı Yapılandırılmalıdır

Türkiye'nin KKTC'ye sağladığı mali destekler, cari harcamalardan ziyade üretim, teknoloji, altyapı, ihracat ve istihdam oluşturan stratejik yatırımlara yönlendirilmelidir. Akıllı tarım, sağlık, eğitim ve turizm politikaları yüksek katma değerli modele dönüştürülmelidir.

6.3.6.6. Türk Millî Kıbrıs Politikası Kurumsallaştırılmalıdır

Kıbrıs politikası, *Türk Millî Kıbrıs Strateji Belgesi* temelinde; TBMM, kamu kurumları, üniversiteler, düşünce kuruluşları ve sivil toplumun katkısıyla sürekli güncellenen kurumsal millî strateji hâline getirilmelidir.

Bu altı stratejiyi kuran otuz yedi politika birbirinden bağımsız öneriler değildir; *Türk Millî Kıbrıs Politikası'nın bütünleşik sütunları olmak durumundadır*. Amaç, savunmacı bir tutumla mevcut sorunları yönetmek değil; Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejik üstünlüğünü pekiştirmek, KKTC'nin kapasitesini güçlendirmek, bölgesel barış ve istikrarı desteklemek ve Türkiye'yi Doğu Akdeniz'in kurucu aktörlerinden biri hâline getirmektir.

Cumhuriyet'in ikinci yüzyılında Türkiye'nin Kıbrıs politikası; geçmişin haklılığını geleceğin devlet kapasitesiyle birleştiren, Doğu Akdeniz'in barışını, güvenliğini ve jeopolitik geleceğini şekillendirmeyi hedefleyen millî bir strateji olarak kararlılıkla uygulanmalıdır.

Anadolu
Eğitim
Kültür
ve Bilim **Vakfı**

www.anadoluvakfi.org

